

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AİLE KATILIMI VE SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ
PROGRAMLARININ TEK BAŞINA VE BİRLİKTE 4-5 YAŞ
ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİ VE ANNE-
ÇOCUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

İLKAY GÖKTAŞ

Denizli, 2015

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AİLE KATILIMI VE SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ
PROGRAMLARININ TEK BAŞINA VE BİRLİKTE 4-5 YAŞ
ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİ VE ANNE-ÇOCUK
İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

İlkay GÖKTAŞ

Danışman

Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri Koordinasyon Birimi (PAUBAP) tarafından 2013 EĞBE 007 nolu Yüksek Lisans tez projesi olarak desteklenmiştir.

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Bu çalışma, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi eğitim Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye :

Üye :

**Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır**

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

İmza

İlkay GÖKTAŞ

TEŞEKKÜR

Yapılan tüm akademik çalışmalar yeni bilgiler sunar. Mevcut bilgilerimizi değiştiren ya da bilgilerimize yenilerini ekleyen bu çalışmalar sayesinde hem kişisel olarak hem de bir mumun etrafını aydınlatması gibi toplum olarak değişiriz. Gelişim ancak değişimle mümkündür.

Bu araştırmada en çok teşekkür etmek istediğim isim şüphesiz sevgili danışmanım Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN. Çalışmanın her aşamasında yanımda olduğu için, bir danışmandan daha fazlası olarak çalışmanın imkansız olduğu zamanlarda bile beni çalışmaya teşvik edebildiği için tüm inceliğiyle, titizliğiyle bana sağladığı tüm katkılar için danışmanıma çok teşekkür ediyorum.

Akademik hayata ulaşına kadar karşılaştığım tüm olumsuz deneyimlerden zulüm etmekten yorulmayanları gördükçe azmetmekten yorulmamayı öğrendim. Bu bakış açısını kazanmamda ve yüksek lisans yapma kararı almamda büyük etkisi olan, sevgileri, ilgileri, teşvikleriyle beni hiç yalnız bırakmayan sevgili teyzem Melek YAPICI ve eniştem Mustafa YAPICI'ya, kocaman bir aile olarak bana kan bağı olmadan da aile olunabileceğini gösteren Muğla'daki tüm dostlarımıza sonsuz teşekkürler.

Hazırladığım programın incelenmesinde desteklerini esirgemeyen Yard. Doç. Fatma ÇALIŞANDEMİR ve Yard. Doç. Özlem KÖRÜKÇÜ hocalarıma, yüksek lisans sürecinde tavsiyelerini tecrübelerini benimle paylaşan tüm hocalarıma ve bu süreçte hep destek olan sevgili Merve CANBELDEK'e teşekkür ediyorum.

Tez sürecinde destekleri için çalışma arkadaşlarıma ve tüm zor anlarımda beni hiç yalnız bırakmayan canlarıma destekleri ve dostlukları için teşekkür ediyorum.

Bir çalışmayı yalnız yapmak mümkün değil bu yüzden teşekkür edecek öyle çok kişi varki... İsmi sığdıramadığım herkese, çalışmamda yardımcı olan okul müdürlerine, öğretmenlere, çocuklara ve ailelerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans tezimi bir projeye çevirme fırsatı sağlayan PAU BAP'a destekleri için teşekkür ediyorum.

Ve son olarak beni tüm zorluklara rağmen bugünlere getiren hayatımda oldukları için şükrettiğim sevgili annem Burhaniye GÖKTAŞ, babam Mustafa GÖKTAŞ, kimi zaman kardeşim kimi zaman ablam olan canım kardeşim Sümeyye GÖKTAŞ ve uzakta da olsa sevgisini ve dualarını hep hissettiğim biricik kardeşim Ahmet Enes GÖKTAŞ'a sonsuz teşekkür ediyorum.

İlkay GÖKTAŞ

ÖZET

Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitimi Programlarının Tek Başına ve Birlikte 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Anne-Çocuk İlişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*

İlkay GÖKTAŞ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 4-5 yaş çocukları için hazırlanan Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitim Programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Araştırmada ön test – son test ve izleme testi kontrol gruplu yarı deneysel model kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu, Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri'nin uygulandığı grup), Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup), Deney Grubu3 (Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup) ve Kontrol Grubu (Herhangi bir program uygulanmayan grup) olmak üzere dört alt gruptan oluşmaktadır. Deney Grubu1'de 34 çocuk, 34 anne, 34 baba; Deney Grubu2'de 32 çocuk; Deney Grubu3'de 30 çocuk, 30 anne, 30 baba; Kontrol grubunda 32 çocuk, 32 anne, 32 baba yer almaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak, Kişisel Bilgi Formu, Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu) (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010), Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (Avcıoğlu, 2007) yer almıştır.

Araştırmanın bulgularına göre; Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, Deney Grubu3; Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Deney Grubu2; Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Deney Grubu1'deki 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri (kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma, kendini kontrol etme, sözel açıklama, sonuçları kabul etme, dinleme, amaç oluşturma, görevleri tamamlama) üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.01$). Üç deney grubu içerisinde sosyal beceri puan ortalamasında en yüksek düzeyde artışın olduğu grup, Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı Deney Grubu3 olarak belirlenmiştir. Deney grupları içerisinde sosyal beceri puan artışında ikinci sırada Deney Grubu2, son sırada ise Deney Grubu1 yer almıştır. Araştırmadaki kontrol grubundaki çocukların ön-son ve izleme testi ölçümleri sonucunda sosyal beceri düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>.01$).

Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, Deney Grubu1, Deney Grubu2 ve Deney Grubu 3'teki 4-5 yaş çocuklarının anneleri ile ilişkileri üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu ortaya konulmuştur ($p<.01$). Üç deney grubu içerisinde anne çocuk ilişkisi puan ortalamasında en yüksek düzeyde artışın Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı Deney Grubu3'de gerçekleştiği belirlenmiştir. Deney grupları içerisinde anne çocuk ilişkisi puan ortalamasında ikinci sırada Deney Grubu1, son sırada ise Deney Grubu2 yer almıştır. Kontrol grubundaki çocukların ön-son ve izleme testi ölçümleri sonucunda anne çocuk ilişki düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir ($p>.01$).

Anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri üzerindeki yordayıcı etkisi incelendiğinde Deney Grubu 1'in ön test ölçümünde ve Kontrol Grubu'nun son test ölçümünde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerilerini yordadığı görülmektedir ($p<.01$). Deney grupları ve kontrol grubunun diğer tüm ölçümlerinde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamadığı ortaya konulmuştur ($p<.01$).

*Bu çalışma, Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN'ın danışmanlığında gerçekleştirilen "Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitimi Programlarının Tek Başına ve Birlikte 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Anne-Çocuk İlişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" başlıklı (2013 EĞBE 007), Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri Koordinasyon Birimi (PAUBAP) tarafından desteklenen yüksek lisans tez projesi kapsamında yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile katılımı, okul öncesi dönem çocukları, sosyal beceri, sosyal beceri eğitimi, anne-çocuk ilişkisi

ABSTRACT

The Effects of Alone and Joint The Social Skills Education and Family Participation Programmes on 4-5 Years Old Children's Social Skills and Mother-Child Relationship*

İlkay GÖKTAŞ

The aim of this research was to determine effect alone and joint and Family Participation and The Social Skills Education Programmes on 4-5 years old children's social skills and mother-child relations. This research was designed as a quasi experimental study. During the research pre-test, past-test and follow-up test is used to collect accurate data.

The work group of this research was consisted of for subgroups; Experimental Group1 (the group that The Family Participation Activity is applied), Experimental Group2 (The group that The Social Skills Education Programme is applied), Experimental Group3 (The group that The Social Skills Education Programme With Family Participation is applied) and control group (the none of this programmes are applied). Experimental Group1 there are 34 children, 34 mothers, 34 fathers , in the Experimental Group2 there are 32 children, Experimental Group3 there are 30 children, 30 mothers, 30 fathers, in the Control Group there are 32 children, 32 mothers, 32 fathers . During this research; Personal Information Form, Child- Parent Relationship Scale (Mother Form) and Social Skills Evaluation Scales are used as a data collection tools.

According to the results of this research, Social Skills Education Programme With Family Participation in Experimental Group3; social skills education programme in Experimental Group2; The Family Participation Activity in Experimental Group1 for 4-5 year of children's social skills (interpersonal skills, controlling the anger behaviour and the abilities of adapting to changes, coping with the peer pressure, controlling himself, verbal description, accepting the results, listening, creating aim, completing the tasks) are an significant effect ($p < .01$). In these three Experimental Groups, Experimental Group3 has the highest social skills score in the group that social education programme with family participation is applied. In the Experimental Groups, the most incrode in the social skills the second one is the Experimental Group2, the last of these groups is the Experimental Group1.

According to the results of this research, Social Skills Education Programme With Family Participation in Experimental Group3; social skills education programme in Experimental Group2; The Family Participation Activity in Experimental Group1 for 4-5 year of children's mother child relationship are an significant effect ($p<.01$). In these three Experimental Groups, Experimental Group3 has the highest child- mother relations score in the group that social education programme with family participation is applied. In the Experimental Groups, the most incrode in the mother child relationship the second one is the Experimental Group2, the last of these groups is the Experimental Group1.

While the regression effect of social skills and mother-child relationship is examined, the measurement of the pre test on Experimental Group1 and measurement of the past test on The Control Group, mother-child relationship regress the social skills of children. On the other measurement of the Experimental Groups and Control Group, it is shown that the mother-child relationship doesn't regress the social skills of children statistically ($p<.01$).

This research was conducted under the supervision of Assoc. Prof. Hülya GÜLAY OGELMAN and it is part of the "The Effects of Alone and Joint Family Participation and The Social Skills Education Programmes on 4-5 Years Old Children's Social Skills and Mother-Child Relationship" (2013 EĞBE 007) study which is supported as a master thesis project by the Pamukkale University Scientific Research Projects Coordination Unit.

Keywords: Parents participation, preschool children, social skills, social skills education, mother-child relationship

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.1.1. Problem Cümlesi	3
1.1.2. Alt Problemler	3
1.1.3. Hipotezler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Sayıtlılar	6
1.6. Tanımlar.....	7
İKİNCİ BÖLÜM: ALANYAZIN TARAMASI.....	8
2.1. Sosyal Beceri	8
2.1.1. Sosyal Beceri ve İlgili Kavramlar.....	8
2.1.1.1. Sosyal Gelişim	8
2.1.1.2. Sosyal Yeterlik.....	9
2.1.1.3. Sosyalleşme	10
2.1.2. Sosyal Beceri Nedir?	12
2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Önemi	13
2.1.4. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması	15
2.1.5. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimi	16
2.1.5.1. 0-1 Yaşta Sosyal Gelişim.....	16
2.1.5.2. 2-3 Yaşta Sosyal Gelişim.....	17
2.1.5.3. 4-6 Yaşta Sosyal Gelişim.....	18
2.1.6. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimini Etkileyen Faktörler	18

2.2. Sosyal Beceri Eğitimi	19
2.2.1. Sosyal Beceri Eğitimi Nedir?.....	19
2.2.2. Sosyal Beceri Eğitiminde Kullanılan Yöntemler.....	20
2.2.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri Eğitimi.....	22
2.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri ve Anne-Çocuk İlişkisi.....	22
2.4. Okul Öncesi Dönemde Aile Katılımı.....	27
2.4.1. Aile Katılımı Nedir?	27
2.4.2. Aile Katılımının Önemi	28
2.4.3. Aile Katılımının Yararları	29
2.4.3.1. Çocuk İçin Yararları.....	29
2.4.3.2. Anne Baba İçin Yararları	30
2.4.3.3. Öğretmen İçin Yararları	31
2.4.3.4. Aile Katılımı Çalışmaları	31
2.5. Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar	33
2.5.1. Sosyal Beceriler İle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar	33
2.5.2. Aile Katılımı İle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar..	41
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırma Deseni	44
3.2. Çalışma Grubu	45
3.3. Deneysel İşlem Basamakları.....	50
3.4. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	52
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	52
3.4.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği.....	52
3.4.3. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)	54
3.5. Veri Toplama Yöntemi ve Süreci	55
3.6. Verilerin Analizi	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	58
4.1. “Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 3) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açidan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	58

4.2. “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu3) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamli Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	59
4.3. “Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 2) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamli Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	60
4.4. “Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu2) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamli Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	61
4.5. “Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu1) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamli Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	62
4.6. “Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu1) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamli Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum	63
4.7. “Deney ve Kontrol Grupları Arasında Sosyal Beceri Düzeyi Açısından Anlamli Farklılık Bulunmakta Mıdır ?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	64
4.8. “Deney ve Kontrol Grupları Arasında Anne-Çocuk İlişkisi Açısından Anlamli Farklılık Bulunmakta Mıdır ?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	65
4.9. “Deney ve Kontrol Gruplarında Ön, Son ve İzleme Testi Ölçümlerinde Anne- Çocuk İlişkinin Çocukların Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamli Düzeyde Yordayıcı Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	66
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	68
5.1. Tartışma	68
5.2. Öneriler	76
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	76
5.2.2. Eğitimcilere Yönelik Öneriler	76
5.2.3. Anne Babalara Yönelik Öneriler	77
KAYNAKÇA.....	78
EKLER.....	98
Ek A: Araştırma İzin Belgesi	99
Ek B: Etkinlik Planı.....	100
Ek C: Özgeçmiş.....	101

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1.1. Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Kontrol Gruplu Desen.....	44
Tablo 3.1.2. Araştırmada Kullanılan Deneysel Desenin Açılımı	45
Tablo 3.2.1. Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı	46
Tablo 3.2.2. Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Yaşlara Göre Dağılımı	47
Tablo 3.2.3. Çalışma Grubundaki Annelerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	47
Tablo 3.2.4. Çalışma Grubundaki Babaların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	47
Tablo 3.2.5. Çalışma Grubundaki Annelerin Yaşlara Göre Dağılımı	48
Tablo 3.2.6. Çalışma Grubunda Yer Alan Babaların Yaşlara Göre Dağılımı	48
Tablo 3.2.7. Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Annenin Meslek Durumuna Göre Dağılımı	48
Tablo 3.2.8. Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Babanın Meslek Durumuna Göre Dağılımı	49
Tablo 3.2.9. Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı ..	49
Tablo 3.2.10. Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Kardeş Cinsiyetine Göre Dağılımı	50
Tablo 3.6.1. Deneysel Grupları ve Kontrol Grubu Sosyal Beceri Düzeyi Normallik Testi Analizi Sonuçları	56
Tablo 3.6.2. Deneysel Grupları ve Kontrol Grubu Anne Çocuk İlişki Düzeyi Normallik Testi Analizi Sonuçları	57
Tablo 4.1.1. Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı Uygulanan 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri	58
Tablo 4.1.2. Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	58
Tablo 4.2.1. Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri	59
Tablo 4.2.2. Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi	

Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	59
Tablo 4.3.1. Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri	60
Tablo 4.3.2. Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	60
Tablo 4.4.1. Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri.....	61
Tablo 4.4.2. Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	61
Tablo 4.5.1. Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri.....	62
Tablo 4.5.2. Aile Katılım Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	62
Tablo 4.6.1. Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri	63
Tablo 4.6.2. Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	63
Tablo 4.7.1. Deney Grubu1 Ön Test, Son Test ve İzleme Testleri Arasında Sosyal Beceri Düzeyi Açısından Farklılığa Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin T-Testi Analizi Sonuçları	64
Tablo 4.8.1. Deney ve Kontrol Grupları Arasında Anne-Çocuk İlişkisi Açısından Farklılığa Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin T-Testi Analizi Sonuçları.....	65
Tablo 4.9.1. Deney ve Kontrol Gruplarında Ön, Son ve İzleme testi Ölçümlerinde Anne Çocuk İlişkisinin Çocukların Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açından	

Anlamalı Düzeyde Yordayıcı Etkisine Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	66
---	----

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

İletişim; kişinin kendisini, başkalarını, çevresini ve toplumunu tanıyabilmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için bir ihtiyaçtır. Yaşamın her döneminde etkisi büyük olan bir olgudur (Orta, 2009). İnsanın biyolojik bir varlıktan toplumsal bir varlığa dönüşmesini sağlayan en önemli öge iletişimdir (Tuna, 2012). Anne karnından başlayarak hayat boyu devam eden bu sürecin sağlıklı ilerlemesi bireyin hayatı için büyük önem taşımaktadır. Sosyal ilişkileri geliştirmek, kişiler arası ilişkileri güçlendirmek için sosyal beceriler gibi davranışlar gereklidir. Bu nedenle okul öncesi dönemde çocukların sosyal becerileri kazanarak diğer insanlarla doğru iletişim kurmayı öğrenmeleri sağlıklı bir birey olmaları açısından önem taşımaktadır. Çocuklar anne ve baba ile etkileşimler sırasında öğrenmeye başladıkları bu becerileri, akran ilişkileri sırasında da ilerletme şansına sahip olabilmektedir.

Diğer gelişim alanlarına oranla sosyal gelişimde çevrenin etkisi daha fazla olabilmektedir. Gelişimsel özelliklerden ötürü erken okul yıllarında çocuklarda düşük başarı, akranlarına karşı saldırgan ve düzeni bozucu davranışların görülme olasılığı bulunmaktadır. Doğru rol modeller ile büyüyen bir çocuk, çevresi genişledikçe akranları ve öğretmenleri ile doğru ilişkiler kurabilecek ve böylece sosyal gelişimini olumlu yönde devam ettirebilecektir. Sosyal hayatında başarılı bir çocuğun akademik başarısı da olumlu yönde etkilenebilecektir (Ögel, Tarı ve Eke, 2006). Sosyal becerilerde eksiklikleri olan çocuklar okul başarısızlığının yanında saldırganlık, suça eğilim ve yalnızlıktan kaynaklanan psikolojik sorunlar yaşayabilmektedirler. Akranları tarafından dışlanan, reddedilen çocuk, zamanla akran grubundan da soyutlanabilir. Böylece akranları ile iletişim kurup sosyal olarak kendini geliştirme fırsatından yoksun kalabilir. Bu durum zamanla bir kısır döngü halini alabilecektir (Gülay ve Akman, 2009). Dışlanan çocuk, ortamdaki uzaklaşabilir; ortamdaki uzaklaştıkça da daha çok dışlanabilir.

Vygotsky'e göre sosyal öğrenme bilişsel gelişimi de yönlendirmektedir. Çocuğa sağlanacak iyi düzenlenmiş bir sosyal ortam çocuğun bilişsel gelişimini hızlandırabilmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre, zihninde yer alan kavramların kaynağı olabilmektedir (Ergün ve Özsüer, 2006). Çocuk, çevresinde ne kadar çok kişi varsa ve onlarla birebir ve sosyal ortam bağlamında ne kadar çok etkileşime girerse o kadar çok yeni sözcük ve kavram öğrenebilecektir.

Sosyal beceri eksikliğinin neden olduğu olumsuzluklar incelenecek olursa özellikle ilk akran ilişkilerinin yaşandığı dönem olan okul öncesi dönemde sosyal beceri eğitiminin önemi, daha net ortaya konulabilecektir. Örnek olarak Wittman (1991) yaptığı

araştırmada sosyal yetersizlik ile bilişsel kapasite yetersizliği, ileri yaşlarda zihinsel ve bedensel kuvvetsizlik, bazı meslek gruplarında bedensel yetersizlik gösterme ve yetişkinlik dönemlerinde ruhsal bozukluklar arasında güçlü ilişkilerin olabildiğini belirtmektedir (akt. Şahin, 2001, s.15).

Değişen yaşam koşullarında, özellikle büyük şehirlerde çocuklar okul öncesi kurumları sayesinde akranlarıyla düzenli iletişime girmeye başlamaktadır. Bu ilk akran gruplarında, bir gruba ait olma ihtiyacını fark eden çocuk oyunlarda yer alabilmek ve okul hayatına mutlu devam edebilmek için var olan sosyal becerilerini kullanabilir ve geliştirebilir. Başkalarının haklarına saygı duyan, izin istemeyi bilen çocuklar akranlarıyla daha olumlu ilişkiler kurabilirken, saldırganlık, baskıcı davranış gibi olumsuz sosyal davranışları gösteren çocuklar ise gruba uyum sağlamakta zorlanabilirler.

Hargie (1986), sosyal becerilerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Sosyal beceriler amaç yönelimlidir. Birey istenilen sonuca varmak için bu becerilerden yararlanabilir.
- Sosyal beceriler karşılıklıdır. Ortak bir amaca yönelik olarak bireylerin her davranışı birbiriyle ilişkilidir.
- Sosyal beceriler duruma göre uygunluk gösterir. Sosyal becerilerini gösteren birey, içinde bulunduğu sosyal durumlardaki ihtiyaçlarına göre kendisini uydurabilir.
- Bireyin davranışları bir bütünün parçaları olarak değerlendirilebilir. Sosyal beceri tepkileri hiyerarşik bir düzen içindedir.
- Sosyal beceriler öğrenilen davranışları içerir. Gösterilen davranış formları genel olarak bireyin öğrendiği davranışlarıdır.
- Sosyal beceriler birey tarafından kontrol edilen davranışlardır (akt. Seven, 2008, s.153).

Görüldüğü gibi sosyal beceriler çok yönlü, bireysel olarak içselleştirilmesine karşılık sosyal yaşamı farklı şekillerde etkileyebilecek potansiyele sahip becerilerdir. Sosyal beceriler doğumdan itibaren öğrenilmeye başlanmaktadır. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarındaki sosyal beceriler kısa ve uzun süreli etkileriyle dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalar 6 yaşına kadar çocukların belirli bir düzeyde sosyal becerileri edinemedikleri takdirde hayatları boyunca risk altında olma olasılıklarının yüksek olabildiğini göstermektedir (Koçyiğit ve Kayılı, 2008).

Akçamete ve Avcioğlu (2005) sosyal etkileşim için gerekli olan sosyal becerilerin kendiliğinden öğrenilebildiği gibi yeterli şartların sağlanmadığı ortamlarda sistematik, yapılandırılmış bir yaklaşım çerçevesinde öğretilebileceğini belirtmektedir. Sosyal beceri eksiklikleri için yapılacak erken müdahale uygulamaları sosyal beceriye sahip olmayan çocukların, sosyal gelişimlerinde ve akademik performanslarında ilerlemeler sağlamalarını destekleyebilecektir. Sosyal beceri eğitimi çocukların sosyal ve duygusal problemleri çözerken izlenecek yolları belirlemesini ve kendini daha rahat ifade edebilmesini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Durualp, 2009).

Okul öncesi dönemde önce anne-baba ardından akranlar gelişimde etkili unsurlardır. İlk sosyal etkileşimler çerçevesinde çocuk anne ve babasından sosyal becerileri öğrenmeye başlayacaktır. Okul yıllarında sosyal beceri eğitiminde akranlarla birlikte anne ve babanın da süreçte yer alması öğrenmenin kalıcılığı açısından önem taşımaktadır.

1.1. Problem Durumu

1.1.1. Problem cümlesi

Okul öncesi dönem sosyal ilişkilerinin temellerinin atıldığı ve akran ilişkilerini etkileyecek temel yeterliklerin kazanıldığı bir dönem olarak önem taşımaktadır (Gülay, 2009).Akranlarla geçirilen zamandaki artış, olgunlaşma kazanılan sosyal davranışlar ve oyun becerileri bir bütün olarak okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerinin gelişmesine ve karmaşık bir yapı haline gelmesine yol açmaktadır. Mc Fall (1982) sosyal becerileri; bireyin toplum tarafından verilmiş rolleri gerçekleştirebilmesi için sergilemesi gereken davranışlar olarak tanımlamıştır. Caldarella ve Merrell (1997)'a göre sosyal beceriler; bireyin akranlarıyla ilişkili becerilerini, akademik becerilerini, kendini kontrol etme becerilerini, uyum becerilerini ve atılganlık becerilerini içermektedir.

Sosyal becerilerin kazanımında okul öncesi dönemin önemi ve özellikle bu dönemde eğitimin kalıcılığı ve sürekliliği için okul aile işbirliği ile gerçekleşen eğitimlerin önemi göz önünde bulundurulduğunda, “Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisi nedir?” ifadesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.1.2. Alt Problemler

- 1) Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 3) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?

- 2) Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu3) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?
- 3) Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 2) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?
- 4) Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu2) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?
- 5) Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu1) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?
- 6) Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu1) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?
- 7) Deney ve Kontrol Grupları Arasında Sosyal Beceri Düzeyi Açısından Anlamlı Farklılık Bulunmakta Mıdır?
- 8) Deney ve Kontrol Grupları Arasında Anne-Çocuk İlişkisi Açısından Anlamlı Farklılık Bulunmakta Mıdır?
- 9) Deney ve Kontrol Gruplarında Ön, Son ve İzleme Testi Ölçümlerinde Anne- Çocuk İlişkisinin Çocukların Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Yordayıcı Etkisi Var Mıdır?

1.1.3. Hipotezler

- 1) Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 3) sosyal becerileri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde etkisi vardır.
- 2) Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu3) anneleri ile ilişkisi üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde etkisi vardır.
- 3) Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 2) sosyal becerileri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde etkisi vardır.
- 4) Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu2) anneleri ile ilişkisi üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde etkisi vardır.
- 5) Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu1) sosyal becerileri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde etkisi vardır.
- 6) Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu1) anneleri ile ilişkisi üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde etkisi vardır.
- 7) Deney ve kontrol grupları arasında sosyal beceri düzeyi açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır.

- 8) Deney ve kontrol grupları arasında anne-çocuk ilişkisi açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır.
- 9) Deney ve kontrol gruplarında ön, son ve izleme testi ölçümlerinde anne- çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordayıcı etkisi vardır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 4-5 yaş çocukları için hazırlanan Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitim Programlarının tek başına ve birlikte çocukların sosyal becerileri ve anne-çocuk iletişimi üzerindeki etkisini incelemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönemdeki sosyal yeterlik problemleri ileriki yıllardaki kaygı, depresyon, saldırganlık ve suç işleme ile ilişkili bulunmuştur (Gülay ve Akman, 2009). Ayrıca sosyal yeterliği düşük düzeyde olan çocukların, akranları tarafından kabul edilme düzeyleri, akademik başarıları düşük, sosyal uyumsuzluk, okulu bırakma, ileriki yıllarda akıl sağlığı problemi ile karşılaşma olasılıkları yüksektir. Ayrıca bu çocuklar, yetişkinlerle de olumsuz etkileşim yaşayabilmektedirler. Sosyal yeterliğin düşük düzeyde olmasının (akranları tarafından reddedilme vb.) kısa süreli sonuçları olduğu gibi, (yetişkinlikte meydana gelebilecek akıl sağlığı problemleri vb.) uzun süreli olumsuz sonuçları da bulunmaktadır (Anthony et. al., 2005; Denham et. al., 2003; Green et. al., 2008; Gresham and Lemanek 1983; Patterson Mallin, 2003; Spegman and Houck, 2005; akt. Gülay ve Akman, 2009, s.21).

Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini ve sosyal beceri eğitimi programlarının etkisini ele alan çalışmalar son on yılda önemli düzeyde artış göstermiştir (Uysal, 2014; Karakuş Özdemir, 2015; Tanrıöğen, 2014; Türkoğlu, 2013; Yener Öztürk, 2014; Ekinci Vural, 2006; Kurt, 2007; Dereli, 2008). Ancak yapılan deneysel çalışmalar içerisinde birden fazla deney grubunu içeren ve aynı zamanda izleme testi ile kalıcılığı kontrol edilen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmada Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın okulda ve evde uygulanmasının etkililiğini daha ayrıntılı ölçebilmek amacıyla üç deney grubu ve bir kontrol grubu ile çalışılmıştır (Deney Grubu1: Aile Katılımı Etkinliklerinin uygulandığı grup, Deney Grubu2: Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın uygulandığı grup, Deney Grubu3: Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın uygulandığı grup ve Kontrol Grubu: Herhangi bir program uygulanmayan grup). Farklı deney grupları ile okulun, ev ortamının ve ikisinin birlikte sosyal beceriler eğitim programı aracılığı ile çocuklar üzerindeki etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Ayrıca anne-çocuk ilişkisi ile sosyal beceri düzeyi birlikte incelenmiştir. Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın etkisinin yanı sıra anne-çocuk ilişkisinin sosyal beceriler üzerindeki etkisi incelenmiş, çocuğun yetiştirilmesinde büyük etkisi olan annelerin çocuklarıyla ilişkisinin sosyal beceri açısından incelenmesi hedeflenmiştir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1) Araştırma, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Afyon ilinin Dinar ilçesinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmekte olan, 4-5 yaş grubundan Deney Grubu1'de 34 çocuk, 34 anne, 34 baba; Deney Grubu2'de 32 çocuk; Deney Grubu3'de 30 çocuk, 30 anne, 30 baba; Kontrol grubunda 32 çocuk, 32 anne, 32 baba ile sınırlanmıştır.
- 2) Sosyal beceriler, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
- 3) Anne-çocuk ilişkileri Ana-Baba İlişki Formu'nun (Anne Formu) ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
- 4) Sosyal Beceri Eğitim Programı, Kişiler Arası Beceriler, Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri, Akran Baskısı İle Başa Çıkma, Kendini Kontrol Etme, Sözel Açıklama, Sonuçları Kabul Etme, Dinleme, Amaç Oluşturma, Görevleri Tamamlama Becerileri ile sınırlıdır.
- 5) Aile katılımı çalışmaları okulda uygulanan seminerler, grup toplantıları ve evde yaptırılan etkinlikler ile sınırlıdır.
- 6) Hazırlanan sosyal beceri eğitim programı oyun, drama, türkçe-dil, müzik, sanat ve okuma yazmaya hazırlık etkinlik türleri ile sınırlıdır.
- 7) Aile katılımı çalışmaları, araştırmacının belirlemiş olduğu çalışmalar ile sınırlıdır.
- 8) Araştırmanın bulguları Afyon ili Dinar ilçesi ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

- 1) Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın okul öncesi eğitimi öğretmenleri tarafından titizlikle uygulandığı varsayılmaktadır.
- 2) Öğretmenlerin ölçme araçlarını titizlikle ve objektif bir bakış açısıyla cevapladıkları varsayılmaktadır.
- 3) Araştırmaya katılan annelerin ölçme araçlarını titizlikle ve objektif bir bakış açısıyla cevapladıkları varsayılmaktadır.
- 4) Araştırma kapsamında bulunan çocuklar üzerinde, deney koşulları dışındaki etkilerin aynı olduğu varsayılmıştır.
- 5) Kontrol altına alınamayan çeşitli değişkenlerin (zekâ, zaman vs.) deney ve kontrol grubunu aynı derecede etkilediği varsayılmıştır.

- 6) Anne-babaların, eğitim programı süresince aile katılımı etkinliklerini titizlikle ve eksiksiz bir şekilde uyguladıkları varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Beceriler: “Kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi çözümlene ve anlamının yanı sıra uygun tepkilerde bulunma, hedeflere yönelik ve sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilir, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır” (Yüksel, 1999).

Sosyal Yeterlik: “Kişinin görevlerini yeterli bir şekilde yapması ile ilgili sonuç ve yargılamaya dayanan, diğer insanların yaptıkları değerlendirmelerdir” (McFall, 1982).

Sosyal Beceri Eğitimi: “Çocuklara, ergenlere, yetişkinlere ve yaşlılara yönelik olarak, onların iletişim problemlerini çözmede, çeşitli nedenlerle oluşmuş iletişim problemlerinin giderilmesine yardımcı olmak, madde bağımlılığında, çocuk suçluluğunda, duygusal problemlerin çözümlenmesinde, toplum içinde bireyin kendisini ifade etmesine yardımcı olmak ve aile ilişkilerini geliştirmek için kullanılan eğitim programıdır” (Gülay ve Akman, 2009).

Aile Katılımı: “Anne babanın okuldaki çalışmaların farkında olması, bu çalışmalara dahil olması, eğitimde anne baba katılımı ile çocukların başarısı arasındaki ilişkiyi anlaması ve çocuğun gelişimi hakkında sürekli olarak eğitimcilerle iletişim kurmasıdır.” (Pate ve Andrews; akt. Aktaş Arnas, 2013, s.55).

Anne-Çocuk İlişkisi: “Başlangıçta duygusal süreçlerle birlikte fiziksel bakımın yoğun olduğu, sonrasında ise, yaşam boyu duygusal desteği ifade eden önemli bir ilişki biçimidir.” (Kıldan, 2014, s. 59).

İKİNCİ BÖLÜM: ALANYAZIN TARAMASI

Bu bölümde, sosyal beceri, sosyal beceri eğitimi, okul öncesi dönemde aile katılımı ve okul öncesi dönemde sosyal beceri ve anne çocuk ilişkisi ile ilgili kuramsal bilgilere ve ilgili araştırma bulgularına yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Beceri

2.1.1. Sosyal Beceri ve İlgili Kavramlar

Sosyal becerilerle ilgili kavramların başında sosyal gelişim, sosyal yeterlik ve sosyalleşme gelmektedir.

2.1.1.1. Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim bebeklikten başlayarak ömür boyu devam eden bir süreçtir. Yavuzer (2010) sosyal gelişimi, bireyin grup yaşamının baskı ve zorluklarına karşı duyarlı olması, grubunda ya da kültüründe diğer kişilerle etkileşim içinde olması, onlar gibi davranabilmesi şeklinde tanımlamıştır. Sosyal beceriler, temel olarak sosyal gelişim alanı içinde yer alan davranışlardır. Ersanlı (2012)' ya göre sosyal gelişim, bireyin çevresindeki bireylerle sosyal ilişkiler kurması sonucu içinde bulunduğu toplumun ve evrensel kültürün ilke ve değerlerine uyum için gerekli olan, davranış ve yaklaşımları kazanması sürecinin tamamıdır.

Gülay ve Akman (2009)' a göre sosyal gelişim bir çocuğun topluma uyum sağlamak, sağlıklı ilişkiler kurmak ve hayatta kalabilmek için toplumsal değerleri, kuralları, rolleri, standartları öğrenme sürecidir. Bu süreçte çocuk hem topluma uyum sağlamakta hem de kendi bireyselliğini oluşturmaktadır.

Selçuk (2000)'a göre sosyal gelişim bebekliğin ilk günlerinde başlamaktadır. Bebeğin anneye bağımlılığı sosyal ilişkilerinin başlangıcıdır. Anne bebek ile etkileşim kurarak olumlu bir sosyal gelişimi başlatmaktadır. Bebeğin bağımlılığı, ihtiyaçları karşılandığı ölçüde bağımlılığa dönüşmektedir. Büyüdükçe sosyal çevresi genişleyen çocuk özellikle oyun yolu ile yakın çevresindeki yetişkin ve çocuklar ile yoğun etkileşime girmektedir. Bu etkileşimler sırasında çocuk olumlu-olumsuz birçok davranış örnekleriyle karşılaşmaktadır. Bunlardan hangisini benimseyeceği büyük ölçüde içinde yaşadığı çevrede karşılaştığı modellere bağlıdır. Erikson'a göre bu dönemde sağlanan uygun koşullar çocukların girişimcilik, bağımsızlık gibi özelliklerini olumlu yönde etkilemektedir (Deniz, 2010).

Yaşamın ilk yılları, sosyal gelişim dönemi için de kritik bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun bireysellikten sosyalliğe geçiş sürecinde yeni davranış ve beceriler kazanması beklenmektedir. Sosyal beceriler de başarılı bir sosyal gelişim için gerekli becerilerdir. Sosyal becerilerle çocuk hem başarılı ilişkiler kuracak hem de sosyal yönden sağlanan tatmin ile duygusal gelişiminde de önemli ilerlemeler kaydedebilecektir.

2.1.1.2. Sosyal Yeterlik

Sosyal yeterlilik, kişisel amaçlarını yerine getirebilmek adına etkili sosyal ilişkiler geliştirebilmek, sosyal ilişkileri ile kişisel amaçları arasında dengeyi kurabilmek olarak tanımlanabilir (Rose-Krasnor, 1997).

Sosyal yeterlik, sosyal becerilerin ve davranışların uygun koşullarda etkili bir şekilde ortaya konulması sonucunda kişinin diğer kişiler tarafından sosyal yönünün güçlü olarak kabul edilmesini ifade etmektedir. Akkök (1999) sosyal yeterliği; kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer önemli bireylerce kabul görme, sosyal bağımsızlık ve destekleyici sosyal çevre olarak özetlemektedir.

Bebeklikteki yeterlik duygusunun gelişimi, ailenin tepkileri ile ilgilidir. Örneğin çingırağı sallayarak, yatağın kenarlarına vurarak ya da çığlıklar atarak yetişkinleri yanına getirmesi sonucunda bebek, davranışlarının etki oluşturduğunu öğrenir. Bu tür davranışlarla çevresini kontrol altında tutmaya başladığında kendi davranışlarına daha çok dikkat eder ve yeni davranışlar öğrenmede daha yeterli hale gelebilir (Çubukçu ve Girmen, 2007).

Sosyal yeterlik iki ayrı boyut olarak açıklanmaktadır. Bunlar, uyumsal davranış ve sosyal becerilerdir.

- 1) Uyumsal davranış, çocukların ve gençlerin bağımsız işlev becerilerini, fiziksel gelişimini, akademik yeterliğini ve dil gelişimini içermektedir.
- 2) Sosyal beceriler ise, üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; kişilerarası davranışlar, kendiyle ve görevleriyle ilişkili davranışlardır. Kişilerarası davranışlar; otoriteyi kabul etme, konuşma becerileri, işbirliği ve oyun davranışlarını içermektedir. Kendiyle ilişkili davranışlar; duygularını ifade etme, ahlaki davranış, kendine karşı olumlu tutum geliştirme gibi davranışlardan oluşmaktadır. Görevle ilişkili davranışlar ise, uyarılara dikkat etme, sorumluluklarını yerine getirme, yönergeleri izleme, bağımsız olarak çalışma gibi davranışları kapsamaktadır.

Konu ile ilgili bazı kaynaklarda (Avcıoğlu, 2009; Göluy ve Akman,2009) sosyal yeterliliğe üçüncü bir alt boyut olan “akran kabulü” de eklenmiştir. Akran kabulü, hem sosyal yeterliğin bir parçası hem de yeterli sosyal davranışların bir sonucudur.

Okul öncesi dönemdeki düşük sosyal yeterlilik, okula uyumsuzluk, zayıf akran ilişkileri ile ilişkili bulunmuştur (Blandon, Calkins ve Keane, 2010). Sosyal yeterlilik akran ilişkileri çerçevesinde üç temel alanda incelenebilir: Oyundaki etkileşim, oyunun bozulması, oyundaki kopukluk. Oyundaki etkileşim, akranlar arasındaki uzlaşmayı, çocukların birbirlerini destekleme, yardım etme, işbirliği gibi becerileri göstermelerini ifade etmektedir. Oyunun bozulmadı, sırasını beklememe, diğer oyunu bozma gibi olumsuz davranışların sergilenmesidir. Oyundaki kopukluk ise akranlarla oyunlar sırasında etkileşime girmemek, akranların oyunlarıyla ilgilenmemektir (Coolhan ve diğ., 2000).

Önder (2009) Walker ve diğerleri (1988)’nin görüşlerine dayanarak, çocuğun sosyal ilişkiler kurabilmesi için üç genel tipte davranışın önemli olduğunu belirtmiştir. Bunlar;

- 1) Kurallara, değerlere, yeni durumlara ve ortamın davranışsal ekolojisine uymayı kolaylaştıran davranışlar Yönergeleri dinlemek ve uygulamak, isteklere hemen yanıt verebilmek, sorumluluk bilinci kazanmak gibi.
- 2) Ortamdaki çocuklar ve öğretmenlerle olumlu sosyal etkileşimi kolaylaştıran davranışlar: Tanışma becerileri, sosyal etkileşimi başlatabilmek ve sürdürürebilmek, iltifat edebilmek gibi.
- 3) Sosyal sorunları çözme davranışları: Benmerkezci olmamak, karşıdaki kişinin durumuna göre tavır alabilmek vb.

Westwood (1993), göz kontağı kurabilme becerisi, mimikleri kullanabilme, sosyal mesafe, sesi doğru kullanabilme, selamlaşma, yaşına uygun konuşabilme becerisi, birlikte çalışabilme becerisi, dikkat çekme, kriz yönetimi ve öz bakım becerilerinin sosyal yeterlik için önemli beceriler olduğunu belirtmektedir. Bu beceriler aynı zamanda sosyal beceri olarak da ifade edilmektedir. Kişi sosyal becerilere ne kadar sahipse ve bu becerileri etkili bir şekilde kullanabiliyorsa o derecede sosyal yeterliğe de sahiptir denilebilir.

2.1.1.3. Sosyalleşme

İnsanlar çevre ile etkileşim kurarak yaşamını sürdürmektedirler. Çocuk doğduğu andan itibaren bir grubun yani ailenin doğal bir üyesidir. Bulunduğu toplumda kendisine ve çevresine faydalı bir birey olarak yer alması için toplumun ahlaki ve kültürel değerlerini benimsemesi ve nitelikler geliştirmesi gerekmektedir. Bireyin yaşadığı toplumda etkili

olabilmesi için gerekli olan nitelikleri geliştirmesi sürecine sosyalleşme denilmektedir (Ülgen ve Fidan, 2003).

Yavuzer (2011) sosyalleşmeyi tam bir bencillik ile nitelenen bebeklik çağından bağımsız bir yaratıcılık ile nitelenen yetişkinlik çağına geçme sürecindeki öğrenme ve öğretme işlemi olarak tanımlamaktadır. Sosyalleşme; bireyin çevresindekilerle sosyal ilişkiler kurması sonucu, içinde bulunduğu toplumun ve evrensel kültürün ilke ve değerlerine uyum için gerekli olan davranış ve yaklaşımları kazanmasıdır. Sosyalleşme sürecinde çocuk farkında olmadan da öğrenmektedir (Ersanlı, 2012). San Bayhan ve Artan (2009) sosyalleşmeyi, bir grubun üyelerinin, başka bir grubun üyelerinin davranış ve kişiliklerini etkilemesi olarak tanımlanmaktadır.

Cüceloğlu (2014) sosyalleşme sürecinde ailenin yapması gerekenleri; çocuğun duygularını olduğu gibi tanımlama, onu yansıtma, ona zaman verme, dış dünya ile arasında köprü görevini görme, özdeşim kurabileceği bir kişi olma olarak sıralamaktadır.

Sosyalleşme aşağıdaki unsurlara bağlıdır:

- 1) Zamanının çoğunu yalnız geçiren bir çocuk sosyal yaşamayı öğrenemeyebilir. Bu yüzden hem yaşlıları hem de farklı yaşta çocuklarla birlikte olma fırsatına sahip olmaları gerekir.
- 2) İletişim kurabilmesi açısından çocuğun dil gelişimi sosyalleşme için önemli bir unsurdur.
- 3) Çocuk ancak sosyalleşme ile ilgili etkinliklerden hoşlanırsa öğrenme devam edebilir. Hoşlanma duygusu çocuğu motive etmektedir.
- 4) Sosyalleşmede rehberlik önem taşımaktadır. Çocukların taklit yoluyla öğrenmeleri göz önünde bulundurulduğunda iyi modellerden oluşan bir çevredeki çocuğun sosyalleşmesi daha hızlı gelişebilecektir (Durualp, 2009, s.10).

Çalık (2006) sosyalleşme sürecini şu alt başlıklara ayırmıştır:

- 1) Ferdi hareketten grup hareketine geçişin öğrenilmesi
- 2) Cinsiyet ayrımlarına göre yönelinen ve tercih edilen davranışların geliştirilmesi
- 3) Aile ortamında olan hareket bağımsızlığından bir grup içinde nasıl hareket edileceğinin öğretilmesi
- 4) Grup içinde rekabet davranışlarının gelişimi.

Sosyalleşme sürecinde dikkat çeken nokta, sosyal beceri tanımlarında olduğu gibi bireyin kendisine saygı duyması ve ihtiyaçlarının farkında olması gibi bireysel faktörlerin bulunmasıdır (Gülây ve Akman, 2009).

Sosyalleşme sürecinde bireyler toplumsal rollerin gerektirdiği davranış biçimlerini, kendi bireysel özellikleriyle birleştirerek ortaya koyarlar. Özetle, sosyalleşmenin de katkısı ile birey toplumunun bir parçası haline gelir.

2.1.2. Sosyal Beceri Nedir?

Sosyal beceri çok kapsamlı bir kavram olması nedeniyle birden fazla tanıma sahiptir.

Dökmen (1995)'e göre sosyal becerilerin; kişilik, zeka, dil, algı, değer, tutum, becerinin kullanıldığı ortam gibi çeşitli değişkenlerden etkileniyor olması tanımlanmasının oldukça güç hale getirmektedir. Sosyal beceriler geniş bir yapı olan sosyal yeterlilik kavramının bir parçasıdır. Sosyal becerilerin farklı disiplin alanlarında çalışan kişilerin ilgili alanları içinde olması ve her disiplin alanının karma bakış açısındaki farklılıklar nedeniyle sosyal beceri ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Gresham ve Elliot (1990)'a göre sosyal beceri tanımı "Kişinin diğerleriyle daha güçlü bir iletişim kurması ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden kaçınmasına olanak veren sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden kaçınmasına olanak veren sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranışlar"dır (akt. Seven, 2006, s.8).

Matson ve Rivet (2007) sosyal becerileri, "sosyal çevreye uyum sağlayabilme ve uygun yollar ile iletişim kurularak, oluşabilecek çatışmalarla başa çıkabilme becerileri" olarak tanımlamaktadırlar.

Yüksel (1999) sosyal becerileri "Başkalarından olumlu tepki gelmesine yol açıp, olumsuz tepkileri de engelleyerek, başkaları ile iletişimi mümkün kılan, çevrede olumlu etki bırakan, hedefe yönelik duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen hem gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlar" olarak tanımlamaktadır.

Sosyal beceriler, insanlar arası etkileşimi geliştiren ve sosyal ortam içerisinde yapılması gerektiği düşünülen becerilerdir (Kaf, 2000).

Önder (2009) sosyal becerileri, çocukların sosyal çevrelerinde sorunlarla karşılaşmaksızın; sosyal, fiziksel ve entelektüel gereksinimlerini karşılayabilecekleri bazı özel davranışlar olarak tanımlamaktadır.

Hargie (1986) sosyal becerilerde altı öğenin yer aldığını belirtmiştir:

- 1) Sosyal beceri davranışları maksatlı davranışlardır.
- 2) Sosyal beceriler, mutlak suretle içinde bulunan duruma uygun davranışlardır.
- 3) Sosyal beceriler, bir amaca ulaşmak için yapılan eş zamanlı ve birbirleriyle ilişkili davranışlardır.

- 4) Sosyal beceriler, kişisel durumları gösteren tanımlanabilir davranışlardır.
- 5) Sosyal beceriler, öğrenilebilen becerilerdir.
- 6) Bilişsel davranışın bilişsel kontrol altında bulunmasıdır (Akt: Gülay ve Akman, 2009).

Bireyin kendi ve çevresindekilerin insanların duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını anlayabilmesi, buna uygun davranabilmenin bir şekli olarak açıklanabilecek sosyal beceriler, bireyin toplum tarafından kabulünü etkilemekte ve bu nedenle hayatının önemli bir parçası haline gelmektedir.

2.1.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Önemi

Sosyal becerilerin kısa ve uzun süreli göz önünde bulundurulduğunda, çocukların küçük yaştan itibaren bu becerileri öğrenmeye ve uygulamaya olan ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır (Lynch ve Simpson, 2010).

Dekovic ve diğerleri (2011) yaşamın ilk yıllarında sosyal becerilerin desteklenmesinin yetişkinlikte sağlıklı iletişim kurabilmeye ve suç işlemeyi önlemede olumlu sonuçlara yol açtığını belirtmişlerdir.

Okul öncesi dönem, gelişimin oldukça hızlı olduğu bir zaman dilimidir. Geçmiş yıllarda yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, 0-6 yaş döneminde kazanılan davranışların yetişkinlikte de devam ettiğini, bireyin kişilik yapısının, alışkanlıklarının, değer ve ahlak yapısının temelini oluşturduğu görülmektedir (Tuğluk ve diğ., 2008).

Küçük çocuklar büyüdükçe ailesi dışındaki çocuk ve yetişkinlerle iletişim kurmayı öğrenmek durumundadır. Çocuğun bu anlamdaki ilk deneyimi sıklıkla okul öncesi sınıf ortamında gerçekleşir. Grup içi çalışmalar sonucunda paylaşma, sıra bekleme, dinleme, sorumluluk alma vb. sosyal beceriler gelişebilir (Darıca, 2007).

Okul öncesi çocuklarının gelişimlerinin çok yönlülüğü ve gelişim alanlarının birbirleri ile ilişkileri düşünüldüğünde fiziksel ve bilişsel gelişme kadar, duygusal ve sosyal alanların da gelişmesine özen gösterilmelidir. Tüm gelişim alanlarının eş zamanlı desteklenmesine özen gösterilmelidir.

Erken çocukluk döneminde çocukların gelişmekte olan zihinleri ve sosyal deneyimleri, benlik, duygusal olgunluk, ahlaki anlayış ve cinsiyet ile ilgili farkındalıklarının gelişmesinde önemli ilerlemeler sağlar (Santrock, 2015).

Başal (2005)'e göre 0-6 yaşlar arasını kapsayan okul öncesi yıllar; çocukta kişilik oluşumu, temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar ve tutumların kazanılması ve geliştirilmesi için en önemli yıllardır. Bu dönemde çocuğa verilebilecek temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar kısaca davranış örnekleri onların kişilik gelişimini ve ileriki yıllardaki

öğrenim yaşamını etkileyebilecektir. Çocuğun okul öncesi dönemdeki eğitimi tesadüflere bırakılmamalı, ciddi bir şekilde ele alınmalı ve bilimsel yollarla eğitilmeleri sağlanmalıdır. Çocuğun geleceğini önemli ölçüde etkileyecek olan sosyal becerileri kazanması da bu dönemde dikkatle üstünde durulması gereken bir durumdur.

Akademik başarı tek başına bir çocuğun yaşamını başarıyla ve huzurla sürdürülmesi için yeterli değildir. Yaşamın ilk yıllarında beynin hızlı gelişim göstermesi ile çocuğun yaşadığı deneyimler, ilişkiler, çevresindeki yetişkinlerden aldığı mesajlar, onun duygusal gelişimini, öğrenme yeteneğini ve gelecekteki yaşamında nasıl bir insan olacağını kalıcı olarak etkilemektedir (Yavuz, 2010).

Güçlü (1998) sosyal becerilere sahip olmanın faydalarını üç başlık altında açıklamaktadır:

a) Sosyal beceri etkileşimi artırabilir: başkalarını selamlama, soru sorma, paylaşma, başkalarına yardım etme, açıklama isteme, yakınlık belirtme, bilgi sunma, ilgi gösterme, rahatlık sunma.

b) Sosyal beceri hoş olmayan durumlarla başa çıkmamıza yardımcı olabilir: İstekleri reddetme, lakap takma ve takılmayla ilgili başa çıkma, olumsuz geri bildirim verme, akran baskısına direnme, özür dileme, şikâyetle bulunma, özürle başa çıkma.

c) Bazı sosyal beceriler çatışmayı ele almayı veya çözmeyi amaçlar: Uzlaşma, görüşme, problem çözme.

Bu alt başlıklar incelendiğinde okul öncesi dönemde sosyal becerileri kazanması ilerde yaşam kalitesini artırmak açısından büyük önem taşımaktadır.

Mutlu, başarılı ve sağlıklı bir toplum için insan için vazgeçilmez olan sosyal beceriler okul öncesi dönemde çocuklara öğretilmeli ve bu alanda yetersizlikleri olan çocuklar için gerekli önlemler alınmalıdır. Sosyal becerilerin gelişmesinde okul öncesi eğitim önemli bir yere sahiptir (Bilek, 2011).

Gelişimin ve öğrenmenin en üst seviyelerde olduğu okul öncesi dönem çocuklarına bakacak olursak bu dönem çocuklarının rol modellerinde görülen sosyal beceri eksikleri çocukların da sosyal becerilerini olumsuz etkileyecektir. Materyallerle ve bilişsel becerilerini, hayal güçlerini geliştiren birbirleriyle paylaşımlar yapan çocuklar yerine hareketli oyuncakları yalnızca izleyen yalnız çocukların çoğalmaya başladığı günümüzde sosyal beceri eğitiminin önemi kuşkusuz büyüktür.

2.1.4. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Sosyal beceriler ile ilgili çalışmalara bakıldığında sosyal becerilerin çeşitli değişkenlere bağlı oldukları görülmektedir. Bu değişkenler arasında;

- a) Bağlanma stili
- b) Sosyal yeterlik
- c) Cinsiyet
- d) Anne-baba-çocuk ilişkisi sayılabilmektedir (Diken, 2010).

Akkök (1999) sosyal becerileri altı grupta toplamakta, sosyal beceri gelişimi ve akademik gelişimin doğru orantılı olduğunu vurgulamaktadır. Akkök'e göre sosyal becerilerin alt boyutları aşağıdaki gibidir:

1. İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri: Dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, başkalarını tanıtmaya, iltifat etme, yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme, yönergelere uyma, özür dileme, ikna etme.

2. Grupla Bir İş Yürütme Becerileri: Grupta iş bölümüne uyma, grupta sorumluluğunu yerine getirme, başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma.

3. Duyulara Yönelik Beceriler: Kendi duygularını anlama, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma, sevgiyi, iyi duyguları ifade etme, korku ile başa çıkma, kendini ödüllendirme.

4. Saldırgan Davranışlar ile Başa Çıkmaya Yönelik Beceriler: İzin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kızgınlığı kontrol etme, hakkını koruma, savunma, alay etmeyle başa çıkma, kavgadan uzak durma.

5. Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri: Başarısız olunan bir durumla başa çıkma, grup baskısıyla başa çıkma, utanılan bir durumla başa çıkma, yalnız bırakılma ile başa çıkma.

6. Plan Yapma ve Problem Çözme Becerileri: Ne yapacağına karar verme, problemin nedenlerini araştırma, amaç oluşturma, bilgi toplama, karar verme, bir işe yoğunlaşma.

Avcıoğlu (2007) sosyal becerileri dokuz alt boyutta incelemektedir. Bu boyutlar aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

- 1) Kişiler Arası Beceriler (KB): Bireyler arası karşılıklı etkileşimin sürdürülmesinde önemli olan becerilerden oluşmaktadır.
- 2) Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDUSB): Bireylerin sosyal etkileşim içerisinde hem kendilerinin

hem de başkalarının kızgınlık davranışlarını kontrol etmelerine ve değişikliklere kolayca uyum sağlamalarına yardım eden becerilerden oluşmaktadır.

- 3) Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB): Bireylerin sosyal etkileşim içerisinde akranları tarafından karşılaşılabilecekleri çeşitli baskılarla başa çıkmalarına yardım eden becerilerden oluşmaktadır.
- 4) Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB): Bireylerin sosyal davranışları üzerinde kendilerini kontrol etmelerine yardım eden becerilerden oluşmaktadır.
- 5) Sözel Açıklama Becerileri (SAB): Bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerilerden oluşmaktadır.
- 6) Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB): Bireylerin karşılaşılabilecekleri çeşitli sonuçları kabul etmelerine yardım eden becerilerden oluşmaktadır.
- 7) Dinleme Becerileri (DB): Bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerilerden oluşmaktadır.
- 8) Amaç Oluşturma Becerileri (AOB): Bireylerin başkalarından bağımsız olarak bir amaç oluşturmalarını ve bu amaçları gerçekleştirmelerini sağlayan becerilerden oluşmaktadır.
- 9) Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB): Bireylerin üstlendikleri görevleri yerine getirmelerine yardım eden becerilerden oluşmaktadır.

2.1.5. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimi

2.1.5.1. 0-1 Yaşta Sosyal Gelişim

Bebeğin anne ile ilk iletişimi ile başlayan sosyal etkileşim ihtiyacı ömür boyu devam etmektedir. Bu beceriler yaşamın ilk yıllarında öncelikle anneye kurulan iletişim ile öğrenilmekte ve bebek büyümeye başladıkça etkileşim artmaktadır. Yaşamın ilk yılında sınırlı da olsa sosyal davranışlar bulunmaktadır. Bu dönemde empati, sıra bekleme, sosyal gülümseme, diğer insanlara sesli ve davranışsal tepkiler vererek etkileşimi başlatma becerileri gelişmeye başlamaktadır (Gülay ve Akman, 2009).

Bebeğin refleks gülümseme dışında tepki olarak gülümsemesi sosyal gülümsemedir. Bu gülümseme, sosyal gelişim ve becerinin başlangıcı kabul edilir (Yavuzer, 2007). Bir yaşında çocuğu ilk bağımsızlık deneyimleri başlamaktadır. Bu dönemde benmerkezci bir yapısının daha baskın olduğu, 24. aya doğru ise paylaşmanın artabildiği görülmektedir (Yavuzer, 2009).

Duygusal bakımdan sağlıklı bebekler anneye bağlanarak güven duygusu kazanmaktadırlar. Bu bağlar sonraki yıllarda olumlu sosyal gelişime yol açarlar (Smith, 2014). Adamson ve Frick (2003)'e göre bu dönemde bebekler anne/ bakıcı tepkisiz

kaldığında daha fazla geri çekilme, olumsuz duygular ve kendi yönelimli davranışlar gösterirler (akt. Santrock, 2015, s.190).

Özetle, yaşamın ilk yılında sosyal becerilerin gelişmesinde anne-çocuk ilişkisinin önemli olduğu görülmektedir. Bu nedenle 0-1 yaş döneminde çocuğun sosyal beceri gelişimi annenin çocukla sağlıklı bir ilişki kurmasından önemli derecede etkilenmektedir.

2.1.5.2. 2-3 Yaşta Sosyal Gelişim

İki yaşında çocuk benmerkezci yapısının yanı sıra taklitçi bir yapı da geliştirebilmektedir. Üç yaşında ise çocuk artık aile dışındaki bireylerle etkileşim kurmaya başlar. Akranlarla kurulan bu etkileşimler kısa süreli olmakla birlikte 2 yaşın benmerkezciliğinden uzaktır, empati kurmayı ve kurallara uymayı öğrenmeye başlar. Ailenin bu dönemde doğru rol model olması çocuğun taklitçiliği sayesinde sosyal beceri gelişimi açısından olumlu etki edebilecektir. Walden (1991)'ın yaptığı bir araştırmaya göre 14-22 aylık bebekler 6-9 aylık bebeklere göre belirli durumlarda nasıl davranacağını annenin yüzüne bakarak öğrenmeye daha fazla eğilim göstermişlerdir (akt. Santrock, 2015, s 190).

Çocuk bu dönemde dilde kendine gönderimde bulunma, kendini kaynak gösterme, yetişkin ölçütlerine uymaya çalışma ve duyarlılık gösterme, kendi hedef ve ölçütlerini belirleme ve aynadaki imgesini tanıma öğelerinden oluşan yeni bir benlik anlayışı geliştirir (Yavuzer, 2004). Çakmaklı (2007)'ya göre çocuk bu dönemde gelecekte hayatını tek başına yaşayabilecek hale gelmek için ilk sınavı vermektedir. Bu sınav sosyal benliği tanıma dönemidir.

Yine iki yaş döneminde paylaşma davranışları görülmeye başlar. Bu dönemde aile ortamının niteliği çocuğun beceri kazanımına zemin hazırlaması açısından belirleyici olmaktadır. Üç yaşında benmerkezci yapıdan daha ılımlı bir yapıya bürünen çocuk artık karmaşık olmayan becerileri yetişkin desteği ile gerçekleştirebilir. Akranlarına empati göstermeye başlar (Gülay ve Akman, 2009). Üç yaş döneminde çocuk ailenin bazı kurallarına uymaya başlar. Sabırlı olma, sıra bekleme, paylaşma gibi davranışlar görülür. Ayrıca bu dönem cinsel benlik duygusunun başladığı ve cinsel rollerin belirlendiği dönemdir (Durualp ve Aral, 2011).

Aile dışındaki bireylerle ilk etkileşimlerin gerçekleştiği dönem olan 0-2 yaş döneminde ailenin çocuğa doğru rol model olması oldukça önemlidir. Artık akranlarıyla iletişim kurmaya başlayan çocuk için sosyal becerilerin önemi bu dönemde artmaktadır.

2.1.5.3. 4-6 Yaşta Sosyal Gelişim

Dört yaşında artık akranları ile daha uzun süreli oyunlar kurabilen çocuk akranlarından etkilenmekte ve bu dönemde nezaket sözcükleri kullanabilmektedir. Bu yaş, çocukların akranlarını değerlendirebildikleri, sosyal becerilerin ilişkileri şekillendirme anlamında ön plana çıkmaya başladığı bir dönemdir (Gülay ve Akman, 2009).

Toplumsallaşma açısından büyük önem taşıyan bu dönem çocuğun kuralları anlayamaması ve sınırları zorlayarak saldırgan davranışlar sergilemesi nedeniyle “çete çağı” olarak adlandırılmaktadır (Yavuzer, 2004).

Çocuk 5 yaş döneminde artık grup oyunlarını tercih etmekte ve hayvanlara, kendinden küçük çocuklara karşı koruyucu bir tavır takınmaktadır. Beş yaşında artık çevresinin genişlemesi ile birlikte işbirliği, paylaşma, kurallara uyma davranışları ve sosyal olgunluk gösterebilmektedir (Gülay ve Akman 2009; Yavuzer 2009).

Altı yaşında arkadaşların ve öğretmenin önemi artarken çocuk artık iletişim ve etkileşimin bir ihtiyaç olduğunu hissetmektedir. Bu dönemde işbirliği empati, kurallara uyma gibi beceriler gelişmiştir. Bu dönem kritik bir dönemdir ve bu dönemde çocuğun oyun grupları genişler. Bununla birlikte sosyallik davranışlarında gelişim gösteren çocuğun işbirliği, kurallara uyma, dostluk kurma gibi davranışlar sergilediği görülebilir. “Büyük çocuk” olarak kabul edilmekten ve büyüklerin konuşmalarına katılmaktan zevk duyar (Durualp ve Aral, 2011).

Okulun da hayata girmesi ile birlikte çocuğun sosyal becerileri açısından 4-6 yaş dönemi kritik bir dönemdir. Bu dönemden sonra çocuk artık iletişim kurmak istemekte, zenginleşen çevre ile sosyal becerileri kazanmaya ve kazanılan sosyal beceriler ile ilişkiler kurmaya başlamaktadır.

2.1.6. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Gülay ve Akman (2009, s.63) okul öncesi dönemde sosyal gelişimi etkileyen faktörlerin başlıcalarını; aile, akranlar, sosyal konum, oyun, cinsiyet, yaş, çocuğun engelli olup olmaması, okul öncesi eğitim kurumları, kitle iletişim araçları olarak tanımlamışlardır.

Bilek (2011)’e göre okul öncesi dönemde sosyal beceri gelişimini etkileyen birçok faktör vardır. Bunlar; cinsiyet, yaş, çocuğun engelli olup olmaması, akran ilişkileri, okul ve ailedir. Aileler ve öğretmenler beceri kazanımında en kritik dönemlerden biri olan bu dönemde tüm faktörleri göz önünde bulundurarak çocuğun gelişim düzeyine uygun etkinliklerle sosyal beceri kazanımını desteklemelidirler.

2.2. Sosyal Beceri Eğitimi

2.2.1. Sosyal Beceri Eğitimi Nedir?

Sosyal beceriler, genellikle çevredeki bireylerin gözlenmesi, bu davranışların model alınması ve taklit edilmesiyle kazanılmakta; çevreden alınan geri bildirimlerle kalıcı hale gelmektedir. Günümüzde birçok gelişmiş ülkede, sosyal becerilerin önemi kabul edilerek eğitim programlarında sosyal beceri öğretimine yer verilmektedir. Böylece farklı yaş ve özellikteki çocuklar ile yetişkinler için farklı sosyal beceri programları hazırlanmakta; yapılan araştırmalarla bu programların etkililiği ve bireylerin sosyal becerileri öğrenme ve kullanma düzeylerini etkileyen etmenler belirlenmeye çalışılmaktadır (Sucuoğlu ve Çiftçi, 2003).

Ladd (2005)'e göre çocuklar, sosyal becerileri akranlarını, yetişkinleri model alarak ve belli durumlarda nasıl davranılacağına açıklanması ile öğrenmektedirler. Özellikle oyunlar, akran ilişkilerinin şekillendiği etkinlikler olması nedeniyle sosyal becerilerin öğretiminde de önemli bir role sahiptir. Küçük çocuklar, oyunlar sırasında işbirliği kurarak, yardımlaşarak, oyuncaklarını paylaşarak, grupla birlikte hareket ederek, kurallara uyarak sosyal becerileri pekiştirmektedirler (Barbakoff, Yo, 2002; Honig ve Wittmer, 1996).

Sosyal beceri eğitimi, bireyin sosyal durumlar ile daha etkili olarak başa çıkmasını kolaylaştıran, sosyal etkileşim sürecinde olup bitenler hakkında farkındalığını artıran ve iletişim becerilerinin öğretilmesi için olanak sağlayan bir yaklaşımdır (Çakıl, 1998).

Sosyal beceri eğitiminde, akran öğrenmesi isimli teknikte, akranların gözlemlenerek model alınması esastır. Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'ndan yola çıkılarak geliştirilen tekniğin uygulanışıyla ilgili şu örnekler verilebilir: Sosyal beceri açısından desteğe ihtiyacı olan bir çocuğun, oyun zamanı, yemek zamanı gibi rutin etkinliklerde sosyal becerileri sıklıkla gösteren akranlarının yanında bulunması ve sosyal becerileri gerçekleştiren çocukların, desteğe ihtiyacı olan çocuğu oyunlarına, etkinliklerine davet etmeleri (Lynch ve Simpson, 2010).

Sosyal beceriler çoğunlukla bireyin gözlemleri ile yani informal yol ile öğrenilmekte ve buna bağlı olarak uygun rol model olmadığında beceri yetersizliği söz konusu olabilmektedir (Alisinanoğlu ve Özbey, 2011).

Birbirinden farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip, farklı yaşam durumlarındaki ailelerden gelen öğrenciler, okul başarılarına, okula devamlarına ve arkadaş ilişkilerine olumsuz yönde etki eden, biyo psikososyal gelişimlerini tehdit eden çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Yaşanan bu sorunlar, sosyal becerilerini öğretmek üzere eğitim programlarının hazırlanması gereğini doğurmuştur. Sosyal beceri eğitiminin altında yatan

temel varsayım, kişilerin uygun sosyal davranışları gösterememe nedeninin bu becerileri bilmemeleri olduğudur (Özbeşler ve Duyan, 2009; Tagay, Baydan ve Voltan Acar, 2010).

Okul öncesi eğitimi öğretmenleri, çocukların sosyal ilişkilerini geliştirici bir sınıf ortamı oluşturarak, belirlenen sosyal becerilerin eğitimine odaklanan bir yaklaşımla eğitim programını şekillendirerek, çocuklara olumlu model olarak sosyal becerilerin öğrenilmesini destekleyebilirler (Vaughn ve diğ., 2003).

Birbiriyle gerçek iletişim kuramayan ve bunun sonucunda oluşan sosyalleşme ihtiyacını sosyal medya ile karşılamaya çalışan sanal insanlarla dolu bir dünyada yaşamaktayız. Sosyal medya günümüzde yaygınlaşan sosyal beceri eksikliklerinin nedenlerinden yalnızca biridir. İnsanlar kültürel değerleri, paylaşmayı, mutlu olmayı ve daha birçok güzelliği gerçekten yaşamak yerine sanal bir dünyada sanal hayatlar yaşamayı tercih etmektedir.

2.2.2. Sosyal Beceri Eğitiminde Kullanılan Yöntemler

Avcıoğlu (2009) sosyal beceri eğitiminde kullanılacak yöntemleri;

1) Rol oynama yöntemi:

Rol oynama bir oyundaki karakterin tüm duygu, düşünce, istek ve beklentilerinin canlandırılmasıdır (Genç, 2003). Sosyodrama olarak da adlandırılan bu yöntem öğrencilere, insan ilişkilerinde daha çok bilgi, beceri ve anlayış kazandırmayı öngören ve oyun(drama) tekniklerinden yararlanma temeline dayalı deneysel bir eğitim tekniğidir (Oğuzkan, 1981).

2) Gösteri (demonstrasyon) yöntemi:

Avcıoğlu (2009)'na göre gösteri; "Grup liderinin bireylerin önünde bir şeyin nasıl yapılacağını göstermek ya da bir prensibi açıklamak için yaptığı işlemlerdir."

3) Model olma yöntemi:

NAC (2009) raporuna göre model olma uygulamalarının iletişim becerileri, üst düzey bilişsel beceriler, kişilerarası beceriler, kişisel sorumluluk, oyun becerileri, problem davranışlar, duygusal ve duygusal kontrol de etkili olduğu belirtilmiştir. Model olma uygulamaları canlı model ve video model uygulamaları şeklinde gerçekleştirilmektedir. Canlı model olma, bir kişinin hedef davranışı yaparak göstermesi ve çocuğun bunu model alması ile gerçekleştirilir ve canlı model bir yetişkin ya da akran olmaktadır. Video model ise; video kayıttaki kişinin hedef davranışı gösterdiğinde çocuğun onu model alması ile gerçekleştirilmektedir (akt. Diken ve Acar, 2012).

4) Antrenörlük (coaching) yöntemi:

Bir becerinin anlaşılmasını ve çözüme ulaşmasını sağlayan bir yöntemdir. Koçluk yapma yöntemi, model olma, rol oynama ve etkin davranışların pekiştirilmesi gibi diğer tekniklerin çeşitli öğeleriyle bağlantılı olarak kullanılmasından dolayı güçlü bir tekniktir (Eti, 2010).

5) Doğrudan öğretim yöntemi:

Çiftçi (2001)'ye göre sosyal beceri öğretiminde etkin yöntemlerden biri de doğrudan öğretim yöntemidir. Bu yöntem ile akademik becerilerin öğretiminde olduğu gibi sosyal becerilerin öğretiminde de etkili olunacağını belirtmiştir.

6) Bilişsel süreç yaklaşımı:

Bilişsel süreç becerilerinin kullanıldığı bir öğrenme ortamı, öğrencilerin aktif katılımını gerektirir. Öğrenci merkezli, yaparak yaşayarak öğrenme, mümkün olduğunca çok duyu organını kullanmayı gerektirdiği için öğrenme kalıcı olur (Tan ve Temiz, 2003).

7) Bilişsel sosyal öğrenme yöntemi:

Bu yöntemde çocuklar bir modeli gözlemeyerek ve ya sözel yönergeleri dinleyerek öğrenmektedirler (Avcıoğlu, 2009).

8) Akran destekli öğrenme:

Özaydın ve diğerleri (2008)'ne göre akran destekli öğretim: "Normal gelişim gösteren akranların, sınırlı sosyal etkileşim becerileri olan çocukların sosyal etkileşimlerini artırmak amacıyla etkileşimi sistemli başlatmalarına dayalı olarak uygulanan akran aracılı öğretim yöntemlerinden biridir."

9) Drama:

Dougill (1987), sosyal beceri eğitiminde drama yönteminin kullanımının çocukların sosyal gelişimine katkı sağlayacağını ve olgunlaşmalarına yardım etmek için kullanılabileceğini belirtmektedir (akt. Avcıoğlu, 2012, s.113).

10) İşbirlikli öğrenme yöntemi:

İşbirliğine dayalı öğrenmede en önemli özellik, bireylerin küçük gruplar halinde birbirlerinin öğrenmelerine yardım ederek ortak bir amaç doğrultusunda çalışmalarınıdır. Sosyal beceri öğretiminde başvurulan yöntemlerden biri olan işbirliğine dayalı öğrenme yöntemi, sosyal beceri öğretim planının işbirliğine dayalı öğrenme grupları içerisinde sistemli olarak uygulanması ve uygulama esnasında öğretilen becerinin genelleştirilmesi için fırsatlar sağlaması nedeniyle sosyal beceri öğretimi ve öğretilen becerilerin aktarım ve genellenmesinde başarılı olmaktadır (Avcıoğlu, 2012).

Sosyal beceri eğitiminde kullanılacak birçok yöntem olmakla birlikte etkili bir sosyal beceri eğitimi için çocukların gelişim düzeyleri ve ilgi alanları dikkate alınarak tüm bu yöntemlerden oluşan, eklektik yaklaşıma dayalı eğitim programı hazırlanmalıdır.

2.2.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri Eğitimi

Günümüzde anne ve babalar üretime etkin olarak katıldıklarından dolayı, çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramamakta ve sosyal gelişimlerini yeteri kadar destekleyememektedir. Bu nedenle sosyal beceri eğitimi okul öncesi dönemden başlayarak çocuklara verilmesi gereken eğitimler arasında yer almaktadır (Bacanlı, 2014).

Okul öncesi dönemde sosyal becerileri öğrenen ve uygulayabilen çocukların sosyal ilişkileri başta olmak üzere duygusal ve hatta bilişsel becerilerinde ilerlemeler sağlanabileceği görülmektedir. Bu dönemde sağlıklı, başarılı sosyal ilişkiler kuran çocuklar ileriki yıllarda da bu ilişkilerini devam ettirecek, topluma uyum sağlayan, kendini rahatlıkla ifade edebilen mutlu ve akademik olarak daha başarılı bireyler olacaklardır (Gülay ve Akman, 2009).

Okul öncesi eğitim kurumları sosyo-ekonomik açıdan düşük düzeyde ve duygusal etkileşim açısından da yetersiz olan aile koşullarını telafi etme amacına yöneliktir (Kandır, 2001).

Sadece anne baba ve kardeşler ile kazanılamayacak bir özellik olan sosyal beceriler arkadaşlıklar kurularak kazanılmaktadır. Arkadaşlık kurma ve toplumsallaşmayı çocuk en iyi okul öncesi kurumlarında sağlamaktadır. Çünkü bu kurumlar çocukların hem akranları hem de kendilerinden küçük çocuklar ile etkileşimlerini doğal bir çevre ortamı oluşturarak sunmaktadır. Çocuk kurulan bu ilişkiler esnasında empati kurma, hoşgörülü olma gibi beceriler kazanmaktadır (Özgülük, 2006).

Çocuğun arkadaşlık ihtiyacı bebeklik dönemine kadar uzanmaktadır. Çocuklar arkadaşlığa, sadece doyum sağlamak için değil, deneyim kazanmak içinde ihtiyaç duyarlar. Arkadaşlık ilişkisi sayesinde grup isteklerini kurallarını sosyal uyumu öğrenir (Yavuzer, 2010).

Okul öncesi dönemde çocuklar sosyalleşmeyi ve sosyal kuralları daha çok insanla iletişim kurarak öğrenirler. Özellikle akranlar ile kurulacak bu iletişim sırasında aileler ve öğretmenler iyi birer gözlemci ve iyi rol modeller olmalıdırlar.

2.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri ve Anne-Çocuk İlişkisi

Hayatın ilk sosyal etkileşimlerinin başladığı yer ailedir. Aile ile kurulan iletişim sağlıklı olursa çocuğun ileriki dönemde kuracağı iletişimlerde olumlu etkilenecektir. Sosyal beceriler, çocuğun anne ve babasıyla kurduğu ilk ilişkilerden itibaren gelişmeye

başlamaktadır. Bu nedenle, anne-çocuk arasındaki ilişkinin niteliği, bebeklikten itibaren sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim alanlarını önemli bir biçimde etkileyebilmektedir (Magill-Evans ve Harrison, 2001; Pianta ve Steinberg, 1992).

Amerika'da Afrika kökenli Amerikalı 5 yaş grubundan 47 çocuğun katıldığı bir araştırmada (Connell ve diğ., 2002) anne-çocuk ilişkisinin kalitesi arttıkça sosyal beceri ve okula hazırlık düzeyinde de artış olduğu belirlenmiştir.

Bireyin ilk ilişkileri aile içi ilişkilerdir. Bu ilişkilerde kazanılan deneyimler, diğer ilişki sistemlerinde kullanılmaktadır. Bu nedenle aile içi iletişim ve etkileşimin, yaşamın ilk yıllarındaki etkililiği, bireyin hayatındaki ilişkilerin tümüne etki etmektedir (Kıldan, 2014). Ailelerin çocuk yetiştirme tutumları da sosyal beceriler üzerinde oldukça etkilidir. Bu nedenle aileler çocuk yetiştirirken sevgi ve güvene dayalı bir tutum sergilemelidirler. Ailenin çocuğun sosyal yeterliğini geliştirmek adına yapabilecekleri davranışlar çocuğun sosyal yeterliğini etkilemektedir (Gülay ve Akman, 2009).

Çocuklar, aile ortamında sosyal dünyayı öğrenmeye yönelik çok büyük fırsatlar yakalamaktadırlar (Laible, Carlo, Torquati ve Ontai, 2004). Sevgi, sıcaklığa dayalı ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuklardaki sosyal yeterliliği desteklerken, çatışmaya dayalı ebeveyn-çocuk ilişkisi ise çocukların, akranları arasındaki olumsuz davranışlarını arttırabilmektedir (Santos, Peceguina, Daniel, Shin ve Vaughn, 2013).

Erken çocukluk dönemi olumlu duyguların gelişimi için oldukça önemli bir dönemdir. Yetişkinler tarafından kabul gören, cesaretlendirilen çocuk duygusal olarak iyi yetişirken, ihmal ve istismar edilmiş çocuk sosyal sağlık ve akıl sağlığı problemleri yaşar. Bu anlamda sağlıklı yetişmiş çocuklar daha kolay olumlu ilişkiler kurarlar (Smith, 2014).

Çocuk-ebeveyn arasındaki ilişkiler, okul öncesi dönemde sosyal beceriler ve akran ilişkileri ile yakından ilişkilidir (Howes, Hamilton ve Matheson, 1994). Çocuklar, yaşamın ilk yıllarında ebeveynleriyle kuracakları yakınlığa, sevgiye dayalı ilişkileri sırasında paylaşmayı, empatiyi, işbirliğini, nezaketi öğrenebilmektedirler (Dunn, 1993). Örnek olarak, annesinden sevgi ve yakınlıkla şekillenmiş tepkiler alan çocuklar, akranlarına da oyunlar sırasında benzer tepkiler gösterebilmektedirler. Aksi şekilde, çocuğa gösterilen aşırı, sert ve şiddet içerikli tepkiler, çocukların oyun davranışlarının da benzer tepkilerle şekillenmesine neden olabilmektedir (Laible, 2006).

Boylamsal bir araştırmada (Iruka, Burchinal ve Cai, 2015) Afrika kökenli Amerikalı 95 çocuk, doğumdan 15 yaşına kadar, okul öncesi dönemdeki anne-çocuk ve öğretmen-çocuk ilişkisi açısından izlenmişlerdir. Araştırmanın bulguları, okul öncesi

dönemdeki problem davranışların ve akademik başarının, anne-çocuk arasındaki ilişkinin niteliğine bağlı olabildiğini ortaya koymuştur.

Çocukların sağlıklı iletişim kuramamaları kişilik ve davranış problemlerine neden olmaktadır. Ana babaların aşırı koruyucu tutumları nedeniyle olumlu benlik kavramı geliştirmeyen çocuğun ilerleyen dönemlerde insanlarla iletişim kurması zorlaşmakta, toplum tarafından kabul görmeyen birey olmaktadır (Avcıoğlu, 2009).

Anne-çocuk ilişkisi çocukların sosyal ve kişilik gelişimleriyle ilişkili bulunmuştur (Bugental ve Grusec, 2006). Çocuğun annesi ya da annesi yerine geçen bakıcısıyla olan ilk ilişkileri, sosyal etkileşimler için ilk deneyimleri elde etmesine ve temel becerileri öğrenmesine zemin hazırlamaktadır (Hartup, 1985). Anne-çocuk ilişkisi, çocukların sosyal yeterliliklerini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Doğrudan etki, çocukla etkileşim sırasında model olarak, onun akranlarıyla yaşadığı sosyal deneyimleri etkileyebilmektedir. Dolaylı etkide ise annenin çocuğun akranlarıyla etkileşime girmesini destekleyecek bir yaklaşım içinde olması söz konusudur (Williams, Mastergeorge ve Ontai, 2010).

Steelman, Assel, Swank, Smith ve Landry (2002) tarafından 126 anne ve çocuğuyla yapılan çalışmada, annenin çocuğuna verdiği tepkilerle çocuğun sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmadaki çocuklar 12, 24, 40 ve 54 aylıkken değerlendirilmişlerdir. Sonuçlara göre annenin çocuğun tepkilerine, isteklerine verdiği sıcak, olumlu karşılık, çocuğun sosyal beceri düzeyini olumlu yönde etkilemektedir.

Çocuğun sosyal gelişimini olumsuz etkileyen yalnızca aşırı koruyucu anne babalar değildir. Bu tür anne babalar dışında denetleyici anne babalarda sosyal gelişimi olumsuz etkilemektedirler (Cüceloğlu, 2015).

Günümüz koşullarında çocukların her zaman kaliteli eğitim alamaması, ebeveynlerin iş hayatı dolayısıyla birlikte fazla vakit geçirememesi gibi olumsuz durumlar yaşanabilir. Ancak yaşanan bu olumsuzluklar hakkında yapılan araştırmalar göstermektedir ki çocuğun aldığı bakımın niceliği, niteliği kadar önemli değildir. Ebeveynler kaliteli vakit geçirerek çocuklarını olumlu şekilde etkileyebilirler (Santrock, 2015).

Gage ve diğerleri (1988)'nin Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, öğrenme işlemi 4 aşamada gerçekleşir. Bunlar; dikkat, hatırd tutma, yeniden üretme ve ödüllendirme aşamalarıdır. Çocuklar, öğrenme sürecinde öncelikle çevrelerindeki en yakın modellere (anne-baba, akranlara) dikkat ederler. Modellerin davranışlarını dikkat ederek gözlemleyip, taklit ederler daha sonra yeniden modele uygun davranış üretirler. Modelin davranışını ne

kadar iyi sergilerlerse, sosyal çevreleri tarafından ödüllendirilerek, o davranışı tekrar etmeleri sağlanır (akt. Özabacı, 2006, s.164).

Sağlıklı bir aile düzeninde aile üyeleri aralarında olumlu duygusal bağlar vardır ve kişiler bağımsız oldukları halde, birbirlerine isteyerek ve zevkle yardım ederler. Sağlıklı aile, insanların psikososyal yönden olgunlaşmasını temin eden temel sosyal bağlamı oluşturur (Cüceloğlu, 2014). Sağlıklı bir bağlanma bebekte güven duygusunun varlığı, annesinin yanında olmadığı anlarda aşırı bunaltıya kapılmamasıyla kendini belli eder. Yaşamın ilk yıllarında güvenle başlayan iletişim ilerleyen yıllardaki iletişimlerde de etkili olacaktır. Ailesi ile sağlıklı sosyal beceriler geliştiren çocuk okulda ve ilerleyen yaşamında daha kolay ilişki kurabilecektir. Ayrıca çocuk erken yaşta kazanılmış sosyal beceriler sayesinde okulda uyum sorunu yaşamayacaktır. Toplumun ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip bireylerin yetişebilmesi için çocuğun gelişim alanlarının desteklendiği bir aile ortamı gerekmektedir (Özyürek ve Tezel Şahin, 2014). Guerrero ve Jones (2003)'in araştırmalarında sosyal yeterlik ile bağlanma stili arasında ilişki olduğunu saptamışlardır. Güvenli bağlanma gerçekleştirmiş çocukların diğer çocuklara oranla sosyal olarak daha becerikli oldukları gözlenmiştir.

Bost ve diğerleri (1998)'nin okul öncesi çocuklar ile yaptıkları bir çalışmada çocukların bakım, duygusal destek ve boş zaman faaliyetleri konusunda en fazla aile bireylerine bağımlı oldukları, duygusal destek ve bakım konusunda akrabaların, boş zaman faaliyetleri içinse yaşlıların ikinci sırayı aldıkları görülmüştür (akt Hortaçsu, 2003, s. 64).

Okul öncesi dönemde ailenin öneminin yanı sıra daha çok vakit geçirmesi nedeniyle anne çocuk iletişimi ayrı bir önem taşımaktadır. Güvenli anne-bebek ilişkilerini güvensiz türlerden ayıran birtakım davranışlar bulunmaktadır. Bu davranışlar annenin bebeğin ağlamasına duyarsızlığı (güvensiz), odaya girdiğinde bebekle ilişki kurması, bebeği kucağında tutarken gösterdiği şefkat, yumuşaklık, dikkat, bebek kucağındaiken başka işlerle meşgul olması (güvensiz), bebeğin itaatsizliklerini fiziksel davranışlarla önlemesi gibi davranışlardır (Hortaçsu, 2003). Annenin çocuk ile kuracağı güvenli ilişki çocuğun ilerleyen yıllarda kuracağı ilişki üzerinde etkili olacaktır.

Yaşamın ilk yıllarında bebeğin bağlanma tutumu güven duygusu geliştirmesine göre etkilenmektedir. Anne ile bebeğin yakınlık ve uyuşması kadar, ilişkinin sürekliliği de önemlidir (Yörükoğlu, 1979). Anne ve bebek arasında kurulan bağlanma ilişkisinin kalitesi, etkileşimin nasıl olacağına bağlıdır.

Ammaniti ve diğerleri (2000)'ne göre bağlanma kuramının bakış açısına göre bağlanmanın gelişimsel olarak aşağıdaki süreçlerden geçtiği ifade edilebilir:

1. Çocukların genetik yapıları ve onların bakıcıları ile ilişkileri ilk beş yıl içerisinde farklı bağlanma biçimlerinin gelişmesini ve kazanılmasını sağlar.

2. Bakıcı ile çocuk arasındaki bağlanma etkileşimleri çocuklar tarafından içsel çalışma modelleri olarak içselleştirilir.

3. Bunlar, bebeklikten, çocukluğa, ergenliğe, yetişkinliğe ve yaşlılığa aktarılır.

4. Ebeveynlerden çocuklara kuşaklar arası aktarılan bağlanma stratejileri, kişinin kendi ebeveyn bağlanma temsilleri olarak, ebeveyn davranışları içerisinde sıklıkla ortaya çıkabilir (akt. Arslan, 2008, s.14-15).

Anne çocuk ilişkisinin bireyin sosyal yaşantısında karşılaşacağı diğer bireylerle olan bütün ilişkilerini de doğrudan etkilediği söylenebilir (Kıldan, 2014). Bebeğin isteyerek ve planlı bir şekilde dünyaya gelmesi bile çocuğun sosyalleşmesini etkilemektedir (Yavuzer 2007). Doğumdan hemen sonra bebeğin ilk etkileşimde bulunduğu kişi annedir Bebeğin tüm fizyolojik ihtiyaçları ve fizyolojik ihtiyaçlar ile birlikte sevilme ihtiyacını anne tarafından karşılanmaktadır. Bu dönemde bebeğin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının yerinde ve zamanında karşılanması, çocuğun temel güven duygusunun gelişmesinde önemli bir etkidir. Yapılan araştırmalar çocuğu ile olumlu duygusal etkileşim içinde olan annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha uyumlu kişilik gösterdiklerini göstermektedir (Çağdaş, 2012).

Yaşama ilişkin bir çok şey gibi iletişim de ilk önce ailede kazanılan bir beceridir. Çocuk doğumdan itibaren ilk olarak anne ile etkileşim kurduğu için eğer anne ile iletişimi açık ve etkili bir şekilde sağlanıyorsa çocuklar da bu yönde beceri geliştireceklerdir. Çocukların olumlu benlik saygısı geliştirmelerinde annelerin bu olumlu tutumu etkili olacaktır (Gülay Ogelman ve Ersan, 2014).

Anne ile sağlıklı bir bağlanma gerçekleştirmiş çocuk zamanla dünyayı güvenli bir yer olarak görür. Önce anne ile daha sonra diğer insanlar ile güvene dayalı ilişkiler kurar. İstismar ya da ihmal edilmiş bebekler dünyanın güvenli bir yer olduğu konusunda kuşku geliştirecek ve bu duygusal çatışmayı çözemeyeceklerdir. Bu durumda sonraki psikososyal gelişim aşamalarına ilerleyemeyebilirler. Dolayısıyla bu çocukların yaşamlarının devamında ruh sağlığı problemleri yaşama olasılıkları daha yüksektir (Smith, 2014).

Anne çocuk arasındaki bağlanma, annenin çocuk yetiştirme tutumu gibi etkenler de çocuğun sosyal gelişimi açısından oldukça etkilidir. Yapılan araştırmalar, gerek çocukluk gerekse gençlik hatta yetişkinlik döneminde uyum sorunu yaşayan, ilişki kuramayan kişilerin ilk yaşam deneyimlerinde anne-çocuk ilişkilerinin olumsuz olduğu bulunmuştur (Oktay, 2004). Düşük benlik saygısı, güven eksikliği gibi sosyal beceri eksiklikleri bir

genci ilaç kullanımı gibi olumsuz alışkanlıklar ile kendini yenilgiye uğraticı davranışlara götürebilir (Eyvah Çocuğum Zor Durumda Ne Yapabilirim?, 2001).

Bir annenin en büyük amacı bebeğinin gelişimine destek olma, ebeveyne bağımlılığının azalması, öz bakım becerilerinin gelişimi ve sorunlarını çözmesine yardım etme olmalıdır. Çocuğa doğru model olarak ve bilinçli davranışlar ile tüm gelişim alanlarında olduğu gibi sosyal gelişimini de olumlu etkilemektedir (Gordon, 2015).

Kısacası çocuğun ilk ilişki kurduğu kişi olarak anne çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini büyük oranda etkilemektedir. Anne ile kurulan sağlıklı bir ilişki çocuğun ilerleyen dönemlerde özellikle sosyal ve duygusal gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

2.4. Okul Öncesi Dönemde Aile Katılımı

2.4.1. Aile Katılımı Nedir?

Aile katılımı ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır:

Aile katılımı, anne-babanın çocuk yönlü bir şekilde çocuklarının eğitiminde aktif rol almasını ifade etmektedir (Fantuzzo, McWayne, Perry ve Childs, 2004).

Erken çocukluk eğitiminde aile katılımı anne baba eğitimi ve ana babaların çocuk ilişkilerinin geliştirilmesi gibi pek çok değişik biçimde tanımlanmaktadır (Tuncer, Sak ve Şahin Sak, 2013).

Aile katılımı; çocukların eğitim ve gelişimlerine katkı sağlamak için ebeveynlerin ve diğer aile üyelerinin, erken çocukluk eğitimi programına katıldıkları bir süreçtir (McClelland ve Morrison, 2003). Ebeveynlerin, çocukların eğitim ve değerlendirilme sürecine katılması, öğretmenlerin çocuğun gelişim düzeyi ve gereksinimleri hakkında ebeveynlerin düşüncelerini öğrenerek, daha iyi bir eğitim programlama ve değerlendirme yapmasını sağlamaktadır (Varol, 2010).

Ersoy (2003)'a göre aile katılımı, ebeveynler ve profesyonel eğitimciler arasında çocuğun gelişimini ve eğitimini desteklemek için kurulan bir iletişim ve iş birliği sürecidir. Aile katılımının ana amacı okul ve ev arasındaki koordinasyonu sağlayarak eğitimde devamlılığı ve bu sayede çocuğun istedik davranışlara kontrollü bir biçimde ulaşmasıdır (Arabacı, 2014). Aile katılım çalışmaları sayesinde ebeveynler çocuk yetiştirme konusunda bilgi ve becerilerini arttırmakta ve onları daha iyi tanıyarak gelişimlerine katkıda sağlamaktadırlar (Temel, 2001).

Aile katılımı için pek çok tanım olmakla birlikte tüm tanımların ortak noktası aile ve okul arasındaki ilişkinin güçlenmesi ve ailenin çocuklarının eğitiminde daha etkin rol almasının vurgulanmasıdır (Erkan, 2010). Tüm tanımlar değerlendirildiğinde aile

eğitiminin ailelerin çocuklarının eğitiminde sorumluluk almaları, katkı sağlamaları anlamları taşıdığı görülmektedir (Ural, 2010).

Özetle aile katılımı çocukların eğitim ve öğrenmeleri için okul aile işbirliği ile verilecek bir eğitimin olmazsa olmazıdır. Aile katılımında öğretmenler ve aileler çocuğu farklı açılardan daha iyi tanıma fırsatı bulurlarken; çocuklarda hem eğitimin sürekli hale gelmesi sayesinde, hem de birlikte geçirilen vaktin kalitesinin artması sayesinde daha zengin bir öğrenme ortamına ulaşacaklardır.

2.4.2. Aile Katılımının Önemi

Günümüzde çocukların eğitimine ilişkin en önemli vurgu çocukların okul başarılarının artırılması üzerinedir. Bunu yapmanın en iyi yollarından biri de anne babaların çocuklarının okuldaki ve evdeki öğrenme aktivitelerine katılımlarıdır (Aktaş Arnas, 2013).

Aile katılımı özellikle son yıllarda ulusal okul öncesi eğitim programlarının temel unsurları arasında yer almaktadır. Aile katılımının olmadığı okul öncesi eğitim programı eksik olarak değerlendirilebilmektedir (Fantuzzo ve diğ., 2007). Aile katılımı, okul öncesi eğitimin kalitesini arttırmaktadır (Morrison, Storey ve Zhang, 2011).

Ailenin çocuk üzerindeki tutumu çocuğun diğer çocuklarla arkadaşlığının olumlu ya da olumsuz yönlere eğilim göstermesine neden olur. Sevgi dolu bir ailede büyüyen çocuklar çevrelerindeki insanlarla kavga etmeden iletişim kuracaklardır. Şiddetin görüldüğü ailede yetişen çocuklar kavgacı olacaklardır. Sevgi gören çocuk sevmeyi, şiddet gören çocuk kavgayı öğrenir (Megep, 2007).

Phares ve diğ. (1996) sosyal beceri düzeyleri gelişmiş ailelerin çocuklarının da sosyal becerilerinin geliştiğini ve aile ve çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal becerilerin oluşumunda ve gelişiminde çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Ancak tüm bu faktörler içinde, anne, baba ve yakın çAin rolü önemle vurgulanmaktadır. Anne babaların sahip olduğu özelliklerin çocuklarının sosyal becerileriyle olan ilişkisinin belirlenmesi bu anlamda önem taşır (Özabacı, 2006).

Aile katılımı ile yapılan bazı araştırmalar, aile katılımının çocuktaki bilgiyi organize etme ve çeşitli becerileri, (dolayısıyla da öğrenmeyi ve eğitimdeki başarıyı) arttırdığını ortaya koymaktadır (Casper, Lopez ve Wolos, 2007; Hill ve Taylor, 2004; Hoover-Dempsey ve diğ., 2005). Özellikle düşük gelir düzeyine sahip olma, göç etme gibi olumsuz yaşam koşulları içinde bulunan aileler için aile katılımı sürecinin, çocukların duygusal sağlamlığı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ifade edilmektedir (Waanders, Mendez ve Downer, 2007).

Okulların en büyük amaçlarından biri olan topluma ve kendisine yararlı bireyler yetiştirme rolü ancak aile işbirliği ile mümkündür. Okulda kazanılan bilgiler ancak pekiştirilirse kalıcı hale gelir. Aile katılım sürecinde aile öğretmen iletişimi, ailelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilinçlenmesine, çocukların duygusal sağlıklarının korunmasına ve çocuklar için daha fazla destek içeren programların yapılandırılmasına olanak sağlar. Ayrıca öğretmenler ailelerin deneyimlerinden faydalanarak zengin bir öğrenme ortamı oluşturabileceklerdir. Bununla birlikte çocuğu hakkında daha fazla bilgi sahibi olan ailelerin yeterlilikleri artacak ve aile içi ilişkilerde de olumlu gelişmeler sağlanacaktır (Arabacı, 2014).

Anne-baba, okul ve çevre yönünden iyi yetiştirilmiş çocuklar yaşlarına uygun davranışlar sergileyen, başarılı, öz yeterliğe sahip bireyler olacaklar ve bu bireyler toplumun geleceğini etkileyeceklerdir (Çakmaklı, 2007).

Rousseau (2013)'ya göre çocuk öncelikle taklit ederken zamanla taklit ettikleri şeyleri özümserler. Bu yüzden ebeveynler nasıl yaşadıklarına ve nasıl model olduklarına dikkat etmelidirler.

Başarılı bir eğitim için çocuk ve öğretmen arasında güven ve sevgi ilişkisinin kurulması, öğretmenin çocuğu tanıması, ihtiyaçlarını ve yaşadığı ailenin özelliklerini iyi bilmesi gerekmektedir. Aile, çocuğun yaşamında aile her zaman ayrıcalıklı bir yere sahiptir, çocuk, ilk eğitimini ailede alır ve çocuk bütünsel olarak aileye bağlıdır. Bu nedenle çocuğun kalıtımla getirmiş olduğu özelliklerinin ne kadar gelişeceği, nasıl biçimleneceği ve daha sonraki yılları ne kadar etkileyeceği aileye ait özellikler ile yakından ilgilidir (Arabacı ve Aksoy, 2005).

Okul öncesinde çocuklar model alma yöntemi ile öğrendikleri için okulda kazanılan deneyimlerin ailede değer görmediği bir ortamda yetişen çocuk için okulda kazanılan deneyimler zamanla önemini yitirecektir. Bu yüzden aileler eğitim sürecine dahil olarak çocuklara değer verdiklerini hissettirip daha planlı ve devamlı bir öğrenim süreci oluşturmalarıdır.

2.4.3. Aile Katılımının Yararları

2.4.3.1. Çocuk İçin Yararları

Okul öncesi dönemin önemi göz önünde bulundurulduğunda bu dönemde verilecek eğitimin çocuğun ileriki yaşantısında elde edeceği başarılarla zemin hazırladığı açıktır. Çocuk bu döneme iyi bir başlangıç yapar ve bu dönemi verimli geçirirse hayata o ölçüde güçlü, donanımlı ve hazır girecektir. Bu dönemde verimi artırmak ise aile katılımı ile mümkündür (Ünlüer Özbay, 2014).

Aynı zamanda çocukların içinde buldukları çevreden gelen farklılıkların en aza indirilmesi ve ev ortamının zenginleştirilmesiyle çocuğun her alanda gelişimi desteklenebilir (Tuncer ve diğ., 2013).

Duman (2005) okul-aile iş birliğinin çocuğun öğrenmeye ilgi duymasına, yetenek ve yeterliliklerinin farkına vurdurulmasına, yaşlıları ile diyalog kurma, rekabet ve yenilgiyi kabullenmesine, vicdan gelişimine, sosyal benlik gelişimine, sorumluluk alma gibi önemli becerilerin kazanılmasına katkı sağladığını belirtmiştir.

Aile katılım çalışmaları ile çocuk hem evde hem okulda devam eden bir öğrenme ortamına kavuşacak hem de eğitimler sayesinde ailesi ile kaliteli vakit geçirme imkanı bulacaktır. Bu durum çocukların kendilerini daha değerli hissetmesini sağlayacaktır.

2.4.3.2. Anne Baba İçin Yararları

Ailesi tarafından kendisine ve eğitimine vakit ayrıldığını gören çocuk kendisini değerli hissedecektir. Bu durum hem çocuğun motivasyonunun yükselmesini hem de özgüven gelişimini sağlayacaktır.

Aile katılımının çocuk için katkılarından daha çok söz edilse de aslında bu özdeşleşme ile anne baba kendilerini tanıma fırsatı bulurlar ve çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda değişime uğrarlar (Yavuzer, 2010).

Aile katılımı sürecinde, anne-babalar çocuklarıyla, öğretmenler gibi, eğitimsel etkileşimler içine girerler. Anne-baba-çocuk arasındaki iletişimin kalitesi artar ve ev ortamının da bir öğrenme merkezine dönüştürülmesi söz konusudur (Dearing, Kreider, Simpkins ve Weiss, 2006; Hill ve Taylor, 2004).

Anne babalar çocuklarının öğrenme ortamlarına dahil olduklarında öğrenmelerine şahit olmak onları mutlu edecektir. Bununla birlikte çocuk hakkında daha fazla bilgi edineceklerdir. Eğitimcilerin ve çocukla birlikte vakit geçirmenin katkısı olarak çocuğun gelişim alanları hakkında bilgi edineceklerdir. Bu bilgiler doğrultusunda evde öğrenme ortamları hazırlanarak öğrenmenin sürekli ve kalıcı hale getirilmesi desteklenecektir. Ayrıca ailenin özel ilgileri, becerileri okul öncesi etkinliklerin içinde yer alabilir (Dere, 2001).

Aileler çocuklar için ayırdıkları bu sürede onlara duydukları saygı gelişecek ve bu süreçte çocuğun bir birey olduğunu kabul edeceklerdir. Ayrıca eğitim sürecine dahil oldukları için hem sorumluluklarını yerine getirmiş oldukları için kendilerini daha iyi hissedecekler hem de öğretmen ve okula daha çok güven duyacaklardır.

2.4.3.3. Öğretmen İçin Yararları

Öğretmenler aile ile işbirliği içinde olmalı ve karşılıklı saygı ve güvene dayalı bir ortam oluşturmalarıdır. Aile katılımı sayesinde çocuğu daha iyi tanıma imkanı elde edilecektir. Öğretmen böylece ebeveynlerin önem verdikleri durumları bilerek çocuğa daha doğru bir yaklaşım sergileyebilecektir. Ayrıca çocuğun ilk öğretmenleri olan anne ve babadan alacakları bilgiler ile çocuğu daha kısa sürede daha doğru tanıma fırsatı elde edilecektir.

Öğretilmek istenen bilgiler aile katılımı sayesinde devamlı ve daha kalıcı olacaktır (Dere, 2001). Öğretmenler de aile katılımı sürecinde, öğretmen olarak rollerinin daha çok farkına varabildiklerini ifade etmişlerdir (Tozer, Senese ve Violas, 2006).

Öğretmenler aile katılımı sayesinde iş yükünü hafifletirken aile katılımı çocuklarda hedeflenen kazanımlara daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır.

2.4.3.4. Aile Katılımı Çalışmaları

Aile katılım çalışmalarında doğru planlama yapmak büyük önem taşımaktadır. Bu noktada en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Ailelerin ve okulun beklentilerini doğru harmanlayarak aileye doğru aktarmak sonuca ulaşmak açısından etkili yöntemlerdendir.

Aile katılımı çalışmaları;

- Aile eğitim etkinlikleri,
- Aile iletişim etkinlikleri,
- Ailenin eğitim etkinliklerine katılımı,
- Ev ziyaretleri,
- Bireysel görüşmeler,
- Yönetim ve karar verme süreçlerine katılım, başlıkları altında ele alınabilir (Arabacı,2014).

a) Aile eğitim etkinlikleri: Aile eğitim etkinlikleri anne babalara çocuk yetiştirme ile ilgili yol gösterici olmayı, çocuklarının eğitiminde sorumluluk üstlenmeleri gerektiği bilincini sağlamayı ve çocukların gelişim gereksinimlerine olan duyarlılıklarını artırmayı hedeflemektedir (Tezel Şahin ve Özyürek, 2014).

b) Aile iletişim etkinlikleri: Öğretmenin aile ile iletişim sürecini kapsamaktadır. Eskiden daha çok notlar tercih edilirken gelişen teknoloji sayesinde not göndermelerde sık karşılaşılan mesajın gecikmesi durumunu ortadan kaldıran telefon görüşmeleri, sosyal

medya grupları, okulda ya da eğitsel olmayan ortamlarda gerçekleştirilen toplantılar... vb. iletişim yöntemlerine örnek olmaktadır (Varol, 2010).

c) Ailenin eğitim etkinliklerine katılımı: Ailelerin eğitim etkinliklerine katılma süreci öğretmenin bilgi düzeyi ve çabasına, ailenin ise isteklilik durumuna bağlıdır.

d) Ailelerin katılım durumuna göre yalnızca okul yönetimi ile iletişim kuran aileler, öğretmen ile bireysel görüşme yapan aileler ve aktif olarak eğitim sürecine katılan sınıfta yer alan aileler olarak sınıflandırılabilir (Arabacı, 2014).

e) Ev ziyaretleri: Ev ziyaretleri aile içi ilişkileri ebeveynlerin çocuğa karşı tutum ve davranışlarını öğrenmek için kullanılan en iyi yöntemlerden biridir. Öğretmenlerin daha fazla vakit ayırmaları gerektiği için uygulaması güç olsa da hem aile hem çocuk hem de eğitici için önerilmektedir (Tuncer, Sak ve Şahin Sak, 2013).

f) Bireysel görüşmeler: Özellikle okul öncesi dönem çocuklarının eğitim sürecinde ebeveynler ile bireysel görüşmelerin önemi büyüktür. Bu görüşmeler yalnızca sorun olduğu zamanlarda değil, olumlu paylaşımlar için de gerçekleştirilmelidir (Aydoğan, 2014).

g) Yönetim ve karar verme süreçlerine katılım: Ailelerin çocukları daha iyi tanımaları göz önünde bulundurulduğunda okul ve çocuklar hakkında yönetim ve karar verme sürecine katılması uzmanların daha sağlıklı doğru bir değerlendirme yapmalarına olanak sağlamaktadır. Bu süreçte ebeveynlerin haberdar edilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir. Sosyal medya grupları ya da toplu sms sistemleri ile veliler bilgilendirilebilir ve gerekirse toplantılar yapılarak karar verilmesi sağlanabilir (Varol, 2010).

Aktaş Arnas (2013) aile katılım çalışmalarını tanışma toplantıları, okul tanıtımı ya da çocuk gelişimi hakkında bilgilerden oluşan kitapçıklar, ev ziyaretleri, veli toplantıları, okul geliş gidiş zamanlarındaki kısa görüşmeler, ebeveynler ile gerçekleştirilen bireysel görüşmeler, konferanslar, sosyal organizasyonlar, telefon görüşmeleri, haber mektupları, teknolojinin kullanımı, aileler ile karşılıklı yazışmalar (notlar), günlükler, gelişim raporları, fotoğraflar, ses ve görüntü kayıtları, afişler, broşürler, makale kutusu, duyuru panoları, paneller, anne baba kütüphaneleri, dilek öneri kutusu, anne babaların sınıf içi etkinliklere katılması, anne babaların evde eğitime katılması ve anne babaların değerlendirme sürecine katılması gibi çalışmalar olarak açıklamaktadır.

Çağdaş ve Şahin Seçer (2011) okul öncesinde aile katılım etkinlikleri olarak çocukları ile birlikte gelen aileler ile selamlaşma, çocukların olumlu gelişim durumları ile ilgili paylaşımlar için gerçekleştirilen telefon görüşmeleri, haber mektupları, yazışmalar,

aile eğitimi amaçlı ya da çocuk ve okul hakkında bilgilendirme amaçlı kitapçıklar, bülten tahtaları, bültenler, afişler, fotoğraflar, dilek kutusu, makale kutusu, anne baba kütüphaneleri, ailelerin programa katılımı, bilgilendirme toplantıları ve ev ziyaretlerinin uygulanabileceğini belirtmişlerdir.

Öğretmenler anne babaları eğitime dahil ederlerken onlara da süreç ile ilgili eğitim vermelidirler. Aile katılım çalışmaları okul merkezli aile katılım etkinlikleri ve ev merkezli aile katılım etkinlikleri olarak uygulanabilir. Okul merkezli aile katılım etkinliklerinde anne babalar okul ve sınıftaki etkinliklere yardım edebilirler. Bu yardım etkinliklere katılma, meslek tanıtımı, kostüm hazırlama, gezilere eşlik etme gibi etkinliklerden oluşmaktadır. Ev merkezli aile katılım etkinliklerinde ise sohbet etme, proje hazırlama, kitap okuma, şarkı- şiir öğrenme gibi etkinlikleri kapsar (Aktaş Arnas, 2013).

Birçok aile katılım çalışmasından bahsedilmekle birlikte günümüzde teknolojinin de etkisi ile ailelerle daha çok sms ya da sosyal medya aracılığı ile iletişim kurulmaktadır. Ailelerin çalışma hayatlarından dolayı vakitlerinin kısıtlı olması, öğretmenlerin pratik yöntemleri tercih ediyor olması gibi nedenler bu durumda etkilidir. Ancak yüz yüze eğitimin daha etkili olduğu göz önünde bulundurulursa öğretmenlere aile katılımının önemi ile ilgili verilecek eğitimlerle aile katılımı etkinliklerinin kalitesi artırılarak sınıf ve ev etkinlikleri, toplantılar, ev ziyaretleri gibi yüz yüze etkinlikler artırılabilir.

2.5. Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

2.5.1. Sosyal Beceriler İle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar

Uysal ve Balkan (2015) sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların, sosyal beceri ve benlik kavramı düzeyleri açısından karşılaştırılmasını inceledikleri araştırmalarında sosyal beceri eğitimi alanın, düşük sosyo-ekonomik seviyedeki okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramı üzerindeki etkisi incelemişlerdir. Bu amaçla sosyal beceri eğitimi alan, kendileri sosyal beceri eğitimi alırken anneleri de çocuk gelişimi ve sosyal beceriler konularında eğitim alan ve hiç eğitim almayan üç grup okul öncesi çocuk sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramı açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, hem çocuk eğitimine katılan hem de anne katılımlı sosyal beceri eğitimine katılan çocukların sosyal beceriler alt boyutlarından “kişiler arası beceriler” ve “sonuçları kabul etme becerileri” puanları eğitimlerin sonunda artış göstermiştir. Sosyal beceri eğitimine tek başına katılan çocuklarda ayrıca eğitimin sonunda sosyal beceri toplam puanları ve benlik kavram puanlarında da artış saptanmıştır. Hiçbir müdahalede bulunulmayan kontrol grubunda ise bu gelişmelere rastlanmamıştır. Ayrıca eğitimin bitiminden üç ay sonraki izleme çalışmalarında, hem anne katılımlı hem

de tek başına sosyal beceri eğitimi alan her iki gruptaki çocukların kazanılan sosyal beceri ve benlik kavramı düzeylerini koruduğu görülmüştür.

Kurt (2007) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal uyum ve sosyal uyum becerilerinin proje yaklaşımli eğitim programlarının etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda proje yaklaşımli eğitim programlarının uygulandığı deney grubundaki çocukların sosyal uyum ve becerilerinde, Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ile tüm alt faktörlerinde anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir.

Öztürk (2008) araştırmasında ilköğretim 1.sınıf ve 3. sınıf öğrencilerin okulöncesi eğitim alıp almama, cinsiyet, kardeşe sahip olup olmama, okulöncesi eğitime devam etmeme, okulöncesi eğitime bir yıl devam etme, okulöncesi eğitime iki yıl ve daha fazla devam etmenin Temel Sosyal Becerilerde ve Bilişsel Becerilerde bir farklılaşmaya neden olup olmadığının değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim almanın ve alınan okul öncesi eğitimin yılının artmasının Temel Sosyal Beceriler ve Bilişsel Becerileri artırdığı görülmüştür. Diğer değişkenler için ise anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Akgün (2008) araştırmasında anne çocuk ilişkisini oyunla geliştirme eğitiminin anne çocuk etkileşim düzeyine etkisini incelemiştir. Deney, plasebo ve kontrol gruplu ön-test, son-test ve izleme modeline dayalı deneysel olarak çalışılmıştır. Araştırma sonunda deney grubundaki annelerin çocukları ile ilişkisindeki gelişme anlamlı bulunmuştur.

Elibol Gültekin (2008) Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi okul öncesi versiyonunun öğretmen formunun 5 yaş çocukları için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmak amacıyla gerçekleştirmiştir. Elde edilen sonuçlara göre cinsiyet, anne öğrenim durumu ve kardeş sayısı değişkenlerine bakıldığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Baba öğrenim durumuna bakıldığında; dışsal davranışlar ve problem davranışlar toplam puanı açısından, babası üniversite mezunu olmayanlar daha yüksek puanlar almışlardır. Okul öncesi eğitim alma süresi değişkenine bakıldığında; 2 yıldan fazla okul öncesi eğitim alanlar 1 yıldan az okul öncesi eğitim alanlara göre kendini ifade/atılganlık, toplam sosyal beceri puanı açısından daha yüksek puanlar almışlardır. 1-2 yıl okul öncesi eğitim alanlar, 1 yıldan az eğitim alanlara göre ve 2 yıldan fazla eğitim alanlar 1 yıldan az eğitim alanlara göre içsel davranışlar puanı açısından daha düşük puanlar elde etmişlerdir.

Öztürk Samur ve Deniz (2014)'in değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisini inceledikleri çalışmalarında elde edilen verilerin analizleri sonucunda deney ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, okul

hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Okur (2008) çalışmasında düşünme becerilerini geliştirici eğitim programlarından biri olarak; 70'li yıllarda ortaya çıkan Çocuklar İçin Felsefe eğitim programının ve sosyal beceriler kapsamında yer alan atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre; Çocuklar İçin Felsefe Eğitim Programı, sözü edilen sosyal beceriler üzerinde istatistikî olarak anlamlı bir fark yaratmıştır. Programın altı yaş grubu çocukların atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol sosyal becerileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Programın cinsiyete göre herhangi bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir.

Kılıç (2012) bir dönem sokakta yaşamış üç gencin yaşamöyküsü üzerinden, sokakta yaşamaya başlama süreci üzerinde erken dönem anne-çocuk ilişkisinin etkisini nesne ilişkileri ve bağlanma kuramı çerçevesinde incelemiştir. Araştırma nitel bir araştırma olup görüşmeler sonucunda gençlerin erken dönem anne-çocuk ilişkileri, nesne ilişkileri ve bağlanma kuramı çerçevesinde değerlendirilmiş, onların erken çocukluk döneminde anneleri ile sınırlı ve örseleyici ilişkilerinin olduğu ve bu ilişkilerin onların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde yaşadıkları yerleri terk ederek sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Günindi (2008) araştırmasında okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, anne-babalarının empatik becerileri puanları yükseldikçe, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum beceri puanlarının da yükseldiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca anne babaların öğrenim düzeylerinin yüksek olması, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi gibi değişkenlerin çocukların sosyal uyum becerilerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Karaca ve diğerleri (2011) çalışmalarında okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarını incelemeyi, sosyal davranışlarla bazı değişkenlerin ilişkili olup olmadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda okul öncesi dönem çocuklarının fiziksel, ilişkisel ve olumlu sosyal davranış boyutlarında cinsiyetin, anne-baba öğrenim düzeyi ile anne-baba yaşının anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur.

Çimen (2009) MEB 2006 Okul Öncesi Eğitimi Programı'nda yer alan sosyal becerilerin öğretimine yönelik amaç ve kazanımların altı yaş grubu çocukların sosyal becerileri kazanmalarında etkili olup olmadığını incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda Okul Öncesi Eğitimi Programı'nın sosyal becerilere yönelik amaç ve kazanımlar

doğrultusunda hazırlanan etkinliklerin okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal becerileri öğrenmelerinde etkili olduğu bulunmuştur. Sosyal becerilerin uyum, çekingen ve iletişim alt boyutlarında çocukların ön test ve son test puanları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Altı yaş grubu çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Eti (2010) drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri üzerine etkisi incelemiştir. Sonuç olarak ilişkiyi başlatma ve sürdürme sosyal becerisi kontrol grubu ve deney grubu veli anketi ön test – son test toplam puanları arasındaki değişime ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İlişkiyi başlatma ve ilişkiyi sürdürme sosyal becerisi kontrol grubu ve deney grubu öğretmen anketi ön test – son test toplam puanları arasındaki değişime ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Deney ve kontrol grubunun sosyal konumlarında deney grubu lehine bir farklılık gözlenmiştir. Anne-babaların, çocuklarının sosyal becerilerindeki değişime ilişkin görüş ve algıları incelendiğinde, deney grubu velilerinin daha çok sosyal beceri alt boyutlarında değişimler gözledikleri, çocuklarının diğer insanlarla olan etkileşimlerinin olumlu yönde geliştiğini belirtmişlerdir. Kontrol grubu velileri ise öncelikle çocuklarında akademik değişimler gözledikleri ve diğer insanlarla etkileşimlerinin olumlu yönde geliştiğini belirtmişlerdir

Bilek (2011) okul öncesi dönem çocuklarının ev ile okul ortamındaki sosyal becerilerinin karşılaştırılması ve sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi dönem çocuklarının ev ile okul ortamındaki sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ölçeğin sosyal işbirliği ve sosyal ifade alt boyutları açısından ev ve okul ortamında sosyal işbirliği boyutu lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Çocuğun ev ve okul ortamındaki sosyal becerilerinde cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babanın birlikte ya da ayrı yaşama durumları, annenin ve babanın yaşı, annenin ve babanın öğrenim durumu, annenin ve babanın mesleği gibi değişkenler farklılık göstermemiştir. Çocuğun yaşadığı yer ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Öziskender (2011) çalışmasında Orff yaklaşımı ile yapılan okulöncesi müzik eğitiminin öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkilerini incelemiştir. Elde edilen veriler sonucunda; Orff Schulwerk yaklaşımı ile verilen okul öncesi müzik eğitiminin, çocukların “Kişiler Arası İletişim, Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama, Sözel Açıklama, Amaç Oluşturma, Görevleri Tamamlama Becerileri” ni artırdığı saptanmıştır.

Arda (2011) Alternatif Düşünme Stratejilerinin Desteklenmesi- Okulöncesi programının okul öncesi çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkililiğinin değerlendirilmesi amaçlamıştır. Analizler sonucunda ADSD-Okulöncesi programının deney grubundaki çocukların dikkat/konsantrasyon becerilerini ve sosyal duygusal yeterliliklerini anlamlı düzeyde attırdığı görülmektedir. Bir diğer bulguda ise ADSD-Okulöncesi programının çocukların saldırganlık/yıkıcı davranışlarını anlamlı derecede azalttığı ortaya çıkmıştır. Deney grubundaki çocukların sınıf kurallarına uyumu, iletişim, işbirliği ve problem çözme becerilerinde kontrol grubuna göre anlamlı derece artış gözlenmiştir. Deney grubundaki öğretmenlerin, disiplin, duygusal destek, sosyal farkındalık, problemleri önleme ve problem çözme becerilerinde de anlamlı derecede artış olduğu belirtilmiştir. ADSD-Okulöncesi programının, kontrol ve deney grubundaki çocukların duygu kelime dağarcığı seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Bu bulguların yanında öğretmenler ADSD Okulöncesi programından memnun olduklarını ve uygulamaya devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Özetle çalışma sonunda elde edilen bulgular, ADSD-Okulöncesi Programının çocukların sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmede etkili bir müdahale programı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Tunçeli (2012) çalışmasında anaokuluna devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin okul olgunluklarına etkisinin olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonunda sosyal beceri düzeyi yüksek olan çocukların sosyal beceri düzeyi düşük olan çocuklara göre okul olgunluklarının daha yüksek olduğu; ailenin iş, yaş ve eğitim durumunun çocukların sosyal becerileri ve okul olgunlukları üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Tutkun (2012) çocukların sosyal becerilerinin çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediği araştırmıştır. Analizler sonucunda, öğretmenlerin ve annelerin çocukların sosyal becerilerine yönelik beklentilerinin birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Annelerin ve öğretmenlerin çocukların sosyal becerilerine yönelik değerlendirmeleri arasında zayıf bir ilişki olduğu görülmüştür. Annelerin değerlendirmelerine göre 60- 72 aylık çocukların SBDS ölçek ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar cinsiyetine, okul öncesi eğitim alma süresine, annelerinin öğrenim durumlarına ve sosyo- ekonomik düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Buna göre kız çocuklarının sosyal becerileri erkek çocuklara göre yüksek bulunurken, problem davranışları da düşük bulunmuştur. Okul öncesi eğitim alma süresine göre; 24 aydan fazla bir süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların 6-12 aydır devam edenlere göre sosyal beceri puanlarının yüksek;

içselleştirilmiş problem davranışlar açısından da düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca annelerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocukların sosyal beceri puanlarının da yükseldiği; problem davranış puanlarının azaldığı; sosyo- ekonomik düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının yükseldiği; problem davranış puanlarının ise azaldığı belirlenmiştir.

Özdemir (2012) araştırmasında okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların bazı kişisel özelliklerine göre Anasınıfı ve Anaokulu Davranış Ölçeği sosyal beceriler alt boyutu ve ebeveynlerinin ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği puanları farklılaşmakta durumunu incelemiştir. Elde edilen veriler sonucunda çocukların devam ettiği kurum türlerinin (özel ya da resmi) anasınıfı ve anaokulu sosyal beceriler alt boyutlarında sosyal bağımsızlık alt boyutu hariç diğer boyutlarda önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Çocukların annelerinin yaşının annelerin ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği alt boyutlarından (ilgi, algı, doyum, genel) ilgi ve doyum puanları üzerinde fark olduğu ancak yeterlilik ve genel tutum puan ortalamalarında fark olmadığı görülmüştür. Çocukların babaların sahip olduğu çocuğun cinsiyetinin babaların ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği ilgi, doyum, genel tutum puan ortalamalarında önemli bir etkiye sahip olduğu ancak yeterlilik algısında önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Babaların eğitim durumunun babaların ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği ilgi, doyum, genel tutum puan ortalamalarında önemli bir etkiye sahip olduğu ancak yeterlilik algısında önemli bir etkiye sahip olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Pekdoğan (2012) araştırmasını okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocukların sahip olduğu sosyal becerileri etkileyen bazı değişkenlerle olan ilişkilerini incelemek amacıyla yapmıştır. Elde edilen verilere göre; çocukların kişilerarası becerileri, çocukların kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, çocukların akran baskısı ile başa çıkma becerileri, çocukların kendini kontrol etme becerileri, çocukların sözel açıklama becerileri, çocukların amaç oluşturma becerileri ve çocukların görevleri tamamlama becerileri öncesinde aldıkları okul öncesi eğitimle belirlenmektedir. Öncesinde kreş ve/veya anaokulu eğitimi alan altı yaş çocuklarının becerileri öncesinde hiç okul öncesi eğitim almamış çocuklara göre daha yetkindir. Baba eğitim seviyesi arttıkça çocukların da bu becerilerinin yetkinleştiği görülmektedir. Çocukların dinleme becerilerinin çocukların cinsiyeti, çocuğun önceden aldığı okul öncesi eğitim ve baba eğitim seviyesi gibi değişkenlerden etkilendiği görülmektedir. Kız çocuklar erkek çocuklara göre dinleme becerilerinde daha yetkindirler. Öncesinde kreş ve/veya anaokulu eğitimi alan altı yaş çocukların dinleme becerileri öncesinde hiç okul öncesi

eğitim almamış çocuklara göre daha yetkindir. Baba eğitim seviyesi arttıka çocukların da dinleme becerilerinin arttığı gözükmektedir.

Dereli (2008) alışmasında çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocuklarının sosyal problem çözme becerilerine etkisini araştırmaktır. Araştırma bulgularına göre kız ve erkek çocukların sosyal problem çözme becerileri son test puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak önemsizdir. SBEP'nin uygulama sıklığı ve süresi açısından deneme 1 ve deneme 2 grubu çocukların duyguları anlama becerileri son test puan ortalamaları arasında önemli düzeyde farklılık bulunmamıştır. Deneme 2 grubu çocukların ön test/son test puanlarının farkının ortalamaları, kontrol 2 grubu çocukların ön test/son test puanlarının farkının ortalamalarından önemli düzeyde yüksektir. Kontrol 2 grubu çocukların son test puan ortalamaları ön test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Bu da göstermektedir ki çocuklar sosyal öğrenme yoluyla sosyal becerileri birbirlerinden öğrenebilmektedir. Çocuklar eğitim programında kazandıkları prososyal becerileri kullanmada başarılıdırlar.

Bayazıt ve diğerleri (2003) 5-6 yaş grubu çocuklara yaptırılan yaratıcı drama ve modern dans etkinliklerinin çocukların sosyal gelişimine olan etkisinin incelenmesi ve değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Çalışmada da etkinlikler sonrasında elde edilen bazı sonuçlara bakıldığında; 28 (% 87,5) çocuğun toplum içinde duygularını rahatlıkla ifade edebildiği, 31 (% 96,9) çocuğun kendisi ile ilgili sorulara uygun cevaplar verdiği, 29 (%90,6) ocuğun çevresindeki insanlara karşı paylaşımcı bir tutum sergilediği, 32 (% 100,0) çocuğun sorumluluk alma ve kurallara uyma davranışlarını gösterdiği belirlenmiştir.

Durualp ve Aral (2010) araştırmalarında, anasınıfına devam eden altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nın etkisinin incelenmesini amaçlamışlardır. Elde edilen veriler sonucunda deney ve kontrol grubundaki çocukların sosyal beceri puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Deney grubundaki çocuklara bir ay sonra kalıcılık testi uygulanmış, son test ile kalıcılık testi puan ortalamaları arasında farklılığın anlamlı olmadığı ve eğitim programının etkisinin halen devam ettiği görülmüştür.

Günindi (2011) okul öncesi dönemdeki çocukların bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam etmelerine göre sosyal becerilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak; çocukların devam ettiği okul öncesi kurum tipine göre çocuklar arasında sosyal beceriler toplam puanları bakımından, sosyal işbirliği alt boyutu puanları açısından, sosyal etkileşim alt boyutu puanları açısından ve sosyal

bağımsızlık alt boyutu puanları açısından bağımsız anaokullarına devam eden çocuklar lehine anlamlı düzeyde bir farklılık vardır.

Gülay ve Önder (2011) anne tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin otoriter, yetkeci ve izin verici tutumları ile 5-6 yaşındaki çocuklarının sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki belirlenmiştir. Otoriter ve izin verici tutumlar, sosyal beceri ve okula uyum değişkenleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişki içindeyken; yetkeci tutum ise sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri ile olumlu yönde anlamlı ilişki içindedir.

Gülay Ogelman ve diğerleri (2012) okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların bilişsel gelişimlerinin sosyal becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre çocukların bilişsel gelişimleri ile sosyal becerileri (kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendini kontrol etme becerileri, sözel açıklama becerileri, sonuçları kabul etme becerileri ve dinleme becerileri) arasında olumlu yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar doğrultusunda, çocukların bilişsel gelişimlerinin sosyal becerilerini etkileyen önemli değişkenlerden biri olduğu belirtilmiştir.

Gülay Ogelman ve diğerleri (2013) anne tutumlarının çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin otoriter, yetkeci ve izin verici tutumları ile 5-6 yaşındaki çocuklarının sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki belirlenmiştir. Otoriter ve izin verici tutumlar, sosyal beceri ve okula uyum değişkenleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişki içindeyken; yetkeci tutum ise sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri ile olumlu yönde anlamlı ilişki içindedir.

Seven (2006) 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmada 56'sı erkek, 54'ü kız 110 çocuk bulunmaktadır. Elde edilen bulgular sonucunda, bağlanma güvenliğiyle sosyal beceriler ve sosyal becerilerin alt ölçekleri olan işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerileri arasında orta düzeyde, olumlu ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet, anne ve babanın öğrenim durumu ile sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Buna karşılık, sosyo-ekonomik düzeyle sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur. Diğer taraftan bağlanma ile cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmazken, anne-baba öğrenimi ve sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca

çocukların cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerine göre sosyal becerileri ve bağlanma durumları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

McClelland ve Morrison (2003) okul öncesi çocukların, öğrenmeye bağlı sosyal becerilerin ortaya çıkarılmasını amaçlamış, öğrenmeye dayalı sosyal becerilerin bağımsızlık, sorumluluk, öz denetim ve işbirliği olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma boyamsal olup, okul öncesi çocukların öğrenmeye bağlı sosyal becerilerinin istatistiksel açıdan anlamlı değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Gresham ve Nagle (1980), sosyal yönden akranları arasında az kabul gören çocuklara sosyal beceri eğitimi vermişler ve yapılan çalışmanın sonunda sosyal beceri eğitiminin çocukların akranları tarafından kabul görmelerinde etkili olmuştur (akt. Özdemir,2012, s.64).

Elliott, ve Gresham (1989) 240 (120'si erkek, 120'si kız) okulöncesi çocuğun sosyal becerilerine demografik özellikler, aile statüsü, problem davranışlarının sıklığı ve dil becerisi değişkenlerinin etkisini incelemiştir. Elde edilen bulgular sonucunda sosyal beceriler ile cinsiyet, dil becerisi ve aile yapısı arasında anlamlı farklılıkların olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlara göre kız öğrenciler daha fazla prososyal davranışlar sergilerlerken erkeklerin daha çok problem davranışlar gösterdiği görülmüştür. Dil becerisinin de prososyal davranışlar sergilemekte doğru orantılı olarak etkili olduğu görülmektedir. Böylece bu araştırma cinsiyet, dil becerisi ve aile yapısının okulöncesi çocukların sosyal davranışlarında anlamlı olarak rol aldığını ortaya koymuştur.

Oprea (1997) Head Start okullarına devam eden okul öncesi çocuklarının sosyal beceri gelişimleri ile ailelerinin otoriter tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada 52 Afrika kökenli, 51 Avrupa kökenli olmak üzere toplam 102 çocuk ve ailesi yer almaktadır. Araştırma sonucunda otoriter aile tutumları ile çocukların sosyal beceri gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Trommsdorff (1991), araştırmasında beş-altı yaş aralığında 15 kız ve 15 erkek çocuk ile çalışmış, annelerin empati becerileri ve çocukların üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda çocuklarıyla empati kuran annelerin, empatik çocuk yetiştirme olasılıklarının daha fazla olduğu görülmüştür.

2.5.2. Aile Katılımı İle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar

Ekinci Vural (2006) örneklemini anaokuluna devam eden 6 yaş grubu 40çocuk ve ailelerinin oluşturduğu araştırmasında geliştirilen aile katımlı sosyal beceri eğitimi programı ile ailelerden destek alan bir yaklaşımla okul öncesi eğitim almakta olan 6 yaş grubu çocukların temel sosyal becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesini amaçlamıştır.

Elde edilen sonuçlara göre; uygulanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının ailelerin aile katılım düzeylerini arttırmada ve çocukların sosyal beceri düzeylerini arttırmada etkili olduğu söylenebilir.

Amerika'daki, Hawaii Sağlıklı Başlangıç ve Sağlıklı Aileler isimli programda, hamilelikten itibaren 0-2 yaş boyunca ev ziyaretleri ile anne-babalar hamilelik, çocuk bakımı, ebeveynlik, bebek-ebeveyn ilişkisi başta olmak üzere bebekler, anne-babalar ile ilgili birçok konu doğrultusunda eğitilmektedir. Aileler, hamilelikten itibaren üç yıl boyunca düzenli olarak bilgilendirildiği için anne-babada ebeveynlik becerilerinin ve ebeveynlikle ilgili öz güvenin geliştiği görülmüştür. Ebeveyn-çocuk etkileşiminin sağlıklı bir şekilde, duyarlı ve sıcak bir yaklaşım doğrultusunda ilerlediği, ailelerin çocuk bakımı, gelişimi, eğitimi konularında bilgilendiği ortaya konulmuştur (Illback ve diğ., 2008).

Anne-çocuk eğitim çalışmaları düzenleyen Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) "Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı (OVÇEP)" ve "Anne-Çocuk Eğitim Programı (AÇEP)" ile aile katılımına yönelik çalışmalar yürütmektedir. Programların amacı, okul-aile arasındaki işbirliğini güçlendirmek, okula gidemeyen çocuğun eğitim ihtiyacının ev ortamında karşılanması ve risk grubundaki çocukların gelişimlerine ilişkin bilişsel ve psikososyal etkenlerin geliştirilmesi ve okul başarıları üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi olarak belirtilmiştir (Bekman, 2000).

Gül (2007) okuryazarlık becerisinin kavramsal içeriği ile normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli bireylerin okuryazarlık sürecinde aile katılımını arttırmaya yönelik yaklaşımları, ilgili alanyazın çalışmaları eşliğinde tartışmıştır. Çalışmada çocuklar için en yakın ve güvenilir bilgi kaynakları olan ailelerin aynı zamanda bebeklik döneminden itibaren tutumların şekillenmesinde etkili olan modeller olduğuna; dolayısıyla, ebeveynin okuryazarlık deneyimleri ve tutumlarının çocuklara sunulan fırsatlar ve çocukların okuryazarlığa yönelik bakış açıları üzerinde de etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arabacı ve Ömeroğlu (2013) 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinde, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine, çocuğun yaşına, doğum sırasına ve anne babanın yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Çalık (2007) çalışmasında okul aile ilişkilerinin var olan durumuna, sorunlara ve okul aile ilişkilerinin geliştirilmesi için önerilere yer vermiştir. Araştırma sonunda; "Okul aile ilişkilerinin hem yetersiz hem de sorunlu olduğu, okul ile aileler arasındaki sorunların

özünde bu iki paydaşın birbirinden uzak olması ve yeterli etkileşimi gerçekleştirememesi vardır.” sonuçlarına ulaşılmıştır.

Seyfullahoğulları (2012) anne babaların eğitimin başlangıcı olan anaokullarından beklentilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda ailelerin en çok bilgilendirme konusu üzerinde yoğunlaştıkları dikkat çekerken, daha sonra, danışmanlık-rehberlik ve aile eğitimine yönelik isteklerinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Gürşimşek ve diğerleri (2007) "Okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi" isimli çalışmalarında çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden bir grup babanın, eğitime katılım düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada elde edilen bulgular, katılımın desteklendiği okullardaki babaların katılım düzey ve beklentilerinde anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Çakmak (2010) okul öncesi eğitimde aile katılımını; planlama, öğretmenin rolü, program- öğrenci-aile ve öğretmen açısından katkıları, aile katılımında yapılan yanlış uygulamalar ve aile katılımı etkinlik türleri çerçevesinde ele almıştır. Araştırma sonucunda ev ve okul arasındaki koordinasyonu sağlayarak çocukların gelişimlerinde ve eğitimlerinde birlikte hareket etmenin ve bu sayede bu süreci desteklemenin amaçlandığı aile katılımı çalışmalarının çocuğunun eğitimsel ve gelişimsel anlamda desteklenmesine, ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda daha bilinçli ve etkin olabilmelerine, öğretmenlerin mesleki doyum ve verimlilik anlamında gelişimlerine ve ayrıca programın daha etkili uygulanmasına önemli katkılar sağladığı söylenebilir. Dolayısıyla çok boyutlu katkılar sağlayan aile katılımı çalışmalarının okul öncesi dönemde zengin etkinliklerle hem okulda hem de evde eğitimin devamlılığının sağlanması için çok önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, uygulanan eğitim programı ve verilerin analizine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın tek başına ve birlikte, çocukların sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkisi üzerindeki etkisinin incelenmesinde ön test – son test izleme testi ve kontrol gruplu yarı deneysel model kullanılmıştır. Deneysel araştırma; bilimsel yöntemler içinde en kesin sonuçların elde edildiği araştırmadır. Çünkü araştırmacı karşılaştırılabilir işlemler uygulayarak etkisini inceler ve böyle bir araştırmanın araştırmacıyı en kesin yorumlara götürmesi beklenir (Büyüköztürk ve diğ., 2014, s.17). Deneysel model ile yapılan her araştırmada mutlaka bir karşılaştırma vardır. Bu belli bir şeyin kendi içindeki değişimleri ya da bu “şey”ler arası ayrımların karşılaştırılması anlamında olabilir (Karasar, 2005, s.88).

Araştırmadaki deneysel desenin sembolik görünümü şu şekilde açıklanabilir:

Tablo 3.1.1.

Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Kontrol Gruplu Desen

Grup	Ön Test	Uygulama	Son Test	İzleme Testi
G1	O1	X	O5	O9
G2	O2	X	O6	O10
G3	O3	X	O7	O11
G4	O4	-	O8	O12

G1: Deney grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri'nin uygulandığı grup)

G2: Deney grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup)

G3: Deney grubu3 (Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup)

G4: Kontrol grubu (Herhangi bir program uygulanmayan grup)

O1: Deney grubu1 ön test,

O2: Deney grubu2 ön test,

O3: Deney grubu3 ön test,

O4: Kontrol grubu ön test,

O5: Deney grubu1 son test,

O6: Deney grubu2 son test,

O7: Deney grubu3 son test,

- O8:** Kontrol grubu son test,
O9: Deney grubu1 izleme testi,
O10: Deney grubu2 izleme testi,
O11: Deney grubu3 izleme testi,
O12: Kontrol grubu izleme testi,
X: Deneysel işlemi göstermektedir.

Simgesel görünümü Tablo 3.1.1. de verilmiş olan deneysel desenin açılımı Tablo 3.1.2' de verilmiştir.

Tablo 3.1.2.

Araştırmada Kullanılan Deneysel Desenin Açılımı

Grup	Ön Test	Uygulama/ Deneysel İşlem	Son Test	İzleme Testi
G1	Kişisel Bilgi Formu	Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Uygulanması	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu
	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu		Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)
	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)			
G2	Kişisel Bilgi Formu	Çocuklara Yönelik Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulanması	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu
	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu		Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)
	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)			
G3	Kişisel Bilgi Formu	Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulanması	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu
	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu		Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)
	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)			
G4	Kişisel Bilgi Formu	Okulda Uygulanan Milli Eğitim Bakanlığı 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu
	Sosyal Becerileri Değerlendirme Formu		Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)
	Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)			

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken öncelikle, Milli Eğitim Bakanlığı Dinar İlçe Müdürlüğü'nden, ilçedeki bağımsız anaokulları ve anasınıflarını kapsayan bir izin yazısı alınmıştır. İzin yazısı doğrultusunda, uygulamaların sorunsuz, rahat ve belirlenen çalışma

takvimi içerisinde yürütülebilmesi için dört grup için birbirine yakın 4 okuldan 8 uygulama sınıfı seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme olarak adlandırılan bu yöntem araştırmaya hız ve pratiklik kazandırabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.141). Uygulama sınıflarındaki 4-5 yaş çocuklarına öncelikle ön test uygulanmış ve çocukların sosyal beceri düzeyleri belirlenmiştir. Yapılan Kolmogorov-Smirnov testi ile grupların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşıldıktan sonra gruplar arasından yansız atama ile deney ve kontrol grupları belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu, Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri'nin uygulandığı grup), Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup), Deney Grubu3 (Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup) ve Kontrol Grubu (Herhangi bir program uygulanmayan grup) olmak üzere dört alt gruptan oluşmaktadır. Deney Grubu1'de 34 çocuk, 34 anne, 34 baba; Deney Grubu2'de 32 çocuk; Deney Grubu3'de 30 çocuk, 30 anne, 30 baba; Kontrol grubunda 32 çocuk, 32 anne, 32 baba yer almaktadır. Çalışma grubundaki tüm çocuklar normal gelişim özelliği göstermektedir ve anne-babalarıyla birlikte yaşamaktadırlar. Araştırmanın yürütüldüğü sınıflarda kaynaştırma öğrencisi bulunmamaktadır.

Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 3.2.1. ile Tablo 3.2.10. arasında belirtilmiştir:

Tablo 3.2.1.

Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Deney grubu1	15	44.1	19	55.9	34	26.6
Deney grubu2	17	53.1	15	46.9	32	25.0
Deney grubu3	14	46.7	16	53.3	30	23.4
Kontrol grubu	14	43.8	18	56.2	32	25.0
Toplam	60	46.9	68	53.1	128	100.0

Tablo 3.2.1'de görüldüğü gibi çalışma grubunda 60 (% 46.9) kız, 68 (% 53.1) erkek çocuk yer almaktadır.

Tablo 3.2.2.*Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Yaşlara Göre Dağılımı*

Gruplar	4 yaş		5 yaş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Deney grubu1	15	44.1	19	55.9	34	26.6
Deney grubu2	17	53.1	15	46.9	32	25.0
Deney grubu3	14	46.7	16	53.3	30	23.4
Kontrol grubu	14	43.8	18	56.2	32	25.0
Toplam	60	46.9	68	53.1	128	100.0

Tablo 3.2.2’de görüldüğü gibi çalışma grubunda 4 yaş grubu 60 (% 46.9), 5 yaş grubu 68 (% 53.1) çocuk yer almaktadır.

Tablo 3.2.3.*Çalışma Grubundaki Annelerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı*

	Deney Grubu1		Deney Grubu2		Deney Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Okuryazar değil	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Okuryazar	0	0.0	110	3.1	0	0.0	0	0.0	11	8.6
İlkokul mezunu	9	26.5	10	31.3	8	26.7	8	25.0	25	19.5
Ortaokul mezunu	8	23.5	6	31.3	7	23.3	8	25.0	33	25.8
Lise mezunu	9	26.5	18.7	10	33.3	10	31.2	35	27.3	
Üniversite mezunu	8	23.5	5	15.6	5	16.7	6	18.8	24	18.8
Toplam	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0

Tablo 3.2.3’te çalışma grubunda 11 (%8.6) okuryazar, 25 (% 19.5) ilkokul mezunu, 33 (% 25.8) ortaokul mezunu, 35 (% 27.3) lise mezunu ve 24 (% 18.8) üniversite mezunu anne yer almaktadır.

Tablo 3.2.4.*Çalışma Grubundaki Babaların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı*

Baba eğitim durumu	Deney Grubu1		Deney Grubu2		Deney Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Okuryazar değil	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0
Okuryazar	0	0.0	1	3.1	0	0.0	0	0.0	1	0.8
İlkokul mezunu	3	8.8	6	18.8	5	16.7	5	15.6	19	14.8
Ortaokul mezunu	9	26.5	6	18.8	5	16.7	7	21.9	27	21.1
Lise mezunu	12	35.3	8	25.0	12	40.0	11	34.4	43	33.6
Üniversite mezunu	10	29.4	11	34.3	8	26.6	9	28.1	38	29.7
Toplam	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0

Tablo 3.2.4’de çalışma grubunun babalarının %0.8’inin okuryazar olduğu, % 14.8’inin ilkokul mezunu olduğu, % 21.1’inin ortaokul, % 33.6’sının lise, % 29.7’sinin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.5.

Çalışma Grubundaki Annelerin Yaşlara Göre Dağılımı

	Deney Grubu1		Deney Grubu2		Deney Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Anne yaş										
20-30 arası	25	73.5	16	50	10	33.3	16	50	67	52.3
31-40 arası	9	26.5	14	43.8	18	60.0	14	43.8	55	43.0
41 ve üstü	0	0.0	2	6.2	2	6.7	2	6.2	6	4.7
Toplam	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0

Tablo 3.2.5’ te çalışma grubunda 67 (% 52.3) 20-30 yaş arası, 55 (% 43.0) 31-40 yaş arası, 6 (% 4.7) 41 yaş ve üstü anne yer almaktadır.

Tablo 3.2.6.

Çalışma Grubunda Yer Alan Babaların Yaşlara Göre Dağılımı

	Deney Grubu1		Deney Grubu2		Deney Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Baba yaş										
20-30	17	50.0	8	25.0	3	10.0	12	37.5	40	31.2
31-40	14	41.2	19	59.4	21	70.0	16	50.0	70	54.7
41 ve üstü	3	8.8	5	15.6	6	20.0	4	12.5	18	14.1
Toplam	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0

Tablo 3.2.6’de çalışma grubunun babalarının 40 (% 31.2)’si 20-30 yaş arası, 70 (% 54.7)’si 31-40 yaş arası ve 18 (% 14.1)’i 41 yaş ve üstündedir.

Tablo 3.2.7.

Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Annenin Meslek Durumuna Göre Dağılımı

	Deney Grubu1		Deney Grubu2		Deney Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Anne meslek										
Ev hanımı	29	85.3	29	90.6	21	70.0	23	71.9	102	79.7
Memur	1	2.9	1	3.1	6	20.0	5	15.6	13	10.2
İşçi	4	11.8	1	3.1	2	6.7	2	6.3	9	7.0
Serbest meslek	0	0.0	1	3.1	1	3.3	2	6.3	4	3.1
Toplam	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0

Tablo 3.2.7.'de çalışma grubunda 102 (% 79.7) ev hanımı, 13 (% 10.2) memur, 9 (% 7.0) işçi, 4 (% 3.1) serbest meslek sahibi anne yer almaktadır.

Tablo 3.2.8.

Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Babanın Meslek Durumuna Göre Dağılımı

	Deney Grubu1		Deney Grubu2		Deney Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Baba meslek	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Çalışmıyor	4	11.8	3	9.4	11	36.7	6	18.8	24	18.8
Memur	9	26.5	7	21.9	5	16.7	10	31.3	31	24.2
İşçi	20	58.8	21	65.6	12	40.0	15	46.9	68	53.1
Serbest meslek	1	2.9	1	3.1	2	6.7	1	3.1	5	3.9
Emekli	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0
Toplam										

Tablo 3.2.8. incelendiğinde çalışma grubunun babalarının 24 (% 18.8)'ü memur iken, 31 (% 24.2)'i işçi, 68 (% 53.1)'i serbest meslek sahibi ve 5 (% 3.9)'i emeklidir.

Tablo 3.2.9.

Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

	Deney Grubu1		Deney Grubu2		Deney Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kardeş sayısı	6	17.6	2	6.3	3	10.0	3	9.4	14	10.9
1 kardeşi var	17	50.0	19	59.3	20	66.7	20	62.5	76	59.4
2 kardeşi var	8	23.5	8	25.0	5	16.7	6	18.8	27	21.1
3 kardeşi var	2	5.9	1	3.1	2	6.7	1	3.1	6	4.7
4 ve 4ten fazla	1	2.9	2	6.3	0	0.0	2	6.3	5	3.9
Kardeşi yok	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0
Toplam										

Tablo 3.2.9'da çalışma grubunda 5 (% 3.9)'inin kardeşi bulunmazken, 14 (% 10.9)'ünün 1 kardeşi, 76 (% 59.4)'sının 2 kardeşi, 27 (% 21.1)'sinin 3 kardeşi, 6 (% 4.7)'sının 4 ve 4'ten fazla kardeşi bulunmaktadır.

Tablo 3.2.10.*Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Kardeş Cinsiyetine Göre Dağılımı*

	Deneysel Grubu1		Deneysel Grubu2		Deneysel Grubu3		Kontrol Grubu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kardeş cinsiyeti										
Kız kardeşi var	11	32.4	10	31.3	7	23.3	13	40.6	41	32.0
Erkek kardeşi var	13	38.2	14	43.8	17	56.7	12	37.5	56	43.8
Hem kız hem erkek kardeşi var	5	14.7	6	18.8	3	10.0	4	12.5	18	14.1
Kardeşi yok	5	14.7	2	6.3	3	10.0	3	9.4	13	10.1
Toplam	34	100.0	32	100.0	30	100.0	32	100.0	128	100.0

Tablo 3.2.10’da çalışma grubundaki çocuklardan kardeşi bulunanlardan 41 (% 32.0)’inin kız kardeşi, 56 (% 43.8)’sının erkek kardeşi, 18 (% 14.1)’inin hem erkek hem de kız kardeşi bulunmakta, 13 (%10.1)’ünün ise kardeşi bulunmamaktadır.

3.3. Deneysel İşlem Basamakları

Araştırmanın deneysel işlem süreci aşağıdaki basamaklara göre gerçekleştirilmiştir:

1) Program hazırlama aşamasında geniş bir alan yazın taraması yapılmıştır. Alan yazın taramasında, Türkiye’de ve yurt dışında uygulanmış sosyal beceri eğitim programlarını içeren bildiriler, makaleler, yüksek lisans, doktora tezleri ve kitaplar incelenmiştir. Alan yazın taramasının ardından programın amacı ve kapsayacağı sosyal beceriler belirlenmiştir.

2) “Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı, 4-5 yaş çocuklarında “Kişiler Arası Beceriler, Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri, Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri, Kendini Kontrol Etme Becerileri, Sözel Açıklama Becerileri, Sonuçları Kabul Etme Becerileri, Dinleme Becerileri, Amaç Oluşturma Becerileri ve Görevleri Tamamlama Becerileri”ni geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Hazırlanan programda hem sınıf etkinliklerinde hem de aile katılımı etkinliklerinde "oyun, drama, rol oynama, gösterip yaptırma, işbirlikli öğrenme" yöntemlerine ağırlık verilmiş olup, belirlenen sosyal becerileri geliştirmek amacıyla oyun, drama, Türkçe-dil, müzik, sanat ve okuma yazmaya hazırlık etkinlikleri hazırlanmıştır.

3) Hazırlanan “Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı” okul öncesi eğitim alanında program geliştirme, sosyal beceri, anne-baba eğitimi konularında araştırmalar yapan üç akademisyene uzman görüşü alınmak üzere sunulmuştur. Uzman görüşleri çerçevesinde program tekrar düzenlenerek son şekli hazırlanmıştır.

4) Afyon İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınmıştır.

5) Çalışma Grubu başlığı altında detaylı olarak belirtildiği üzere (bkz. sayfa 63) deney ve kontrol grupları belirlenmiştir.

6) Deney Grubu3'teki çocukların iki öğretmenine “Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Önemi”, “Okul Öncesi Dönemde Aile Katılımı Çalışmaları” konulu iki seminer verilmiştir. Deney grubu1'deki iki öğretmene “Okul Öncesi Dönemde Aile Katılımı Çalışmaları” konulu, Deney grubu2'deki iki öğretmene de “Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Önemi” konulu birer seminer verilmiştir. Seminerler öğretmenlerin uygun olduğu zamanlar belirlenerek ortalama 60 dakikalık sunumlar halinde eğitim öğretim saatleri dışında, öğretmenlerin okullarında gerçekleştirilmiştir. Böylece öğretmenlerin dikkatinin öncelikle bu araştırmanın önemine çekilmesi hedeflenmiştir. Sunumların sonunda öğretmenlerin, konularla ve araştırmalarla ilgili soruları cevaplandırılmıştır. Kontrol grubundaki çocukların öğretmenlerine herhangi bir eğitim verilmemiştir.

7) Üç deney grubundaki çocukların altı öğretmeni “araştırmanın amacı”nın ifade edilmesine yönelik genel seminerlerin ardından kendi gruplarında uygulayacakları programla ilgili bilgilendirme toplantılarına katılmışlardır. Bu toplantılarda her bir grup için haftada üç gün 40’ar dakikalık eğitimler verilmiştir. Deney grubu1'deki öğretmenlere “Aile Katılımı Etkinlikleri” tanıtılmış ve nasıl uygulayacakları anlatılmıştır. Deney grubu2'deki öğretmenlere “Sosyal Beceri Eğitim Programı”, Deney grubu3'teki öğretmenlere ise “Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı”, etkinlikler, materyaller ve genel işleyiş doğrultusunda tanıtılmıştır. Eğitimlerin sonunda öğretmenlerin soruları da cevaplandırılmıştır. Deney grubu1 ve Deney grubu3'te yer alan anne-babalara “Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Önemi” konulu bir seminer verilmiştir. Ardından Deney grubu1'deki anne-babalara “Aile Katılımı Etkinlikleri” doğrultusunda programın tanıtıldığı bir seminer daha verilmiştir. Deney grubu3'deki anne-babalara da Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın tanıtıldığı ikinci seminer verilmiştir. Deney grubu2'deki anne-babalara okul ortamında bir uygulanacak Sosyal Beceri Eğitim Programı ile ilgili bir kısa bir bilgilendirme yazısı gönderilmiştir. Kontrol grubundaki anne-babalara dolduracakları ölçme araçlarıyla ilgili bilgilendirme yapılmış, herhangi bir seminer verilmemiştir.

8) Seminerler ve bilgilendirmeler sonunda anne-babalardan gerekli izinler alınmıştır.

9) Ön test ölçümlerinde, Kişisel Bilgi Formu ve Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu) anneler tarafından, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ise öğretmenler tarafından her çocuk için ayrı ayrı doldurulmuştur.

10) Öğretmenler tarafından 2 deney grubuna (Deney Grubu2 (32 çocuk) ve Deney Grubu3 (30 çocuk)) 8 haftalık “Sosyal Beceri Eğitim Programı” uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise öğretmenler 2013 MEB Okul Öncesi Eğitim Programı’nı uygulamaya devam etmişlerdir. Sekiz hafta süresince yapılan etkinlikler şöyledir:

- a) Uygulama programı için daha önceden hazırlanan öğretmenler tarafından haftalık 3-4 etkinlik saatinde olmak üzere oyun, drama, Türkçe-dil, müzik, sanat ve okuma yazmaya hazırlık etkinlikleri gibi etkinliklerden oluşan program uygulanmaya başlanmıştır. Öğrenmenin pekiştirilmesi amacıyla etkinliklerin ardından sorular sorulmuş, çocuklar ile sohbet edilmiştir. Her gün önceki öğrenilenler tekrar edilmiştir.
- b) Aile katılımı içeren eğitim gruplarındaki çocukların ailelerine okulda yapılan eğitim seminerleri ile uyumlu sosyal beceri etkinlikleri gönderilerek evde de etkinliğin devamlılığı sağlanmıştır. Ayrıca ailelerden etkinlikleri ve fotoğraflarını öğretmene göndermeleri istenmiştir.
- c) Her uygulama gününün ardından öğretmenlerden uygulama formunu doldurmaları istenmiş, uygulama hakkında değerlendirme alınmış, çekilen fotoğraflar ve yapılan etkinlikler araştırmacı tarafından günlük olarak incelenmiştir.

11) Anne-babalara öğretmenler ile birlikte program uygulamalarının ardından değerlendirme toplantıları yapılmış ve görüşleri alınmıştır.

12) Program uygulamalarının ardından son test uygulaması gerçekleştirilmiştir.

13) Son olarak son testten 4 hafta sonra izleme testlerinin doldurtulmasıyla tüm uygulamalar sona erdirilmiştir.

Etkinlik planı Ek B’de verilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu’nda, çocuğun cinsiyeti, yaşı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne yaşı, baba yaşı, anne mesleği, baba mesleği, kardeş sayısı ve kardeş cinsiyeti soruları yer almaktadır.

3.4.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

Avcıoğlu (2007) tarafından, 4-6 yaş grubu çocuklar için geliştirilen Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği, sosyal etkileşimi artırmak için iletişim yetersizliklerine yardım etmede önemli olan becerileri, öğretmen görüşüne dayalı olarak ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Avcıoğlu (2007) tarafından yapılmıştır. “Her Zaman Yapar”, “Çok Sık Yapar”, “Genellikle Yapar”, “Çok Az Yapar”, “Hiçbir Zaman Yapmaz”

şeklinde derecelendirilmiş beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçek aşağıda yer alan 9 alt boyuttan ve 62 maddeden oluşmaktadır (Avcıoğlu, 2007).

Ölçekte olumsuz maddeler ters çevrilmiştir. Böylece kullanılan toplam puanlarda elde edilen yüksek puan yüksek sosyal beceriyi ifade etmektedir.

1) Kişiler Arası Beceriler (KB):

Bireyler arası karşılıklı etkileşimin sürdürülmesinde önemli olan kişiler arası beceriler boyutu 15 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .95 olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

2) Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDUSB):

Bireylerin sosyal etkileşim içerisinde hem kendilerinin hem de başkalarının kızgınlık davranışlarını kontrol etmelerine ve değişikliklere kolayca uyum sağlamalarına yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 11 maddeden oluşmaktadır. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin bu alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .94 olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

3) Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB):

Bireylerin sosyal etkileşim içerisinde akranları tarafından karşılaşılabilecekleri çeşitli baskılarla başa çıkmalarına yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 10 maddeden oluşmaktadır. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin bu alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .92 olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

4) Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB):

Bireylerin sosyal davranışları üzerinde kendilerini kontrol etmelerine yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 4 maddeden oluşmaktadır. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin bu alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .91 olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

5) Sözel Açıklama Becerileri (SAB):

Bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerilerden oluşan bu boyut 7 maddeden oluşmaktadır. Sözel Açıklama Becerileri alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .85 olarak ifade edilmiştir (Avcıoğlu, 2007).

6) Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB):

Bireylerin karşılaşılabilecekleri çeşitli sonuçları kabul etmelerine yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 4 maddeden oluşmaktadır. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .95 olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

7) Dinleme Becerileri (DB):

Bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerilerden oluşan dinleme becerileri boyutu 5 maddeden oluşmaktadır. Dinleme Becerileri alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .87 olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

8) Amaç Oluşturma Becerileri (AOB):

Bireylerin başkalarından bağımsız olarak bir amaç oluşturmalarını ve bu amaçları gerçekleştirmelerini sağlayan becerilerden oluşan bu boyut 3 maddeden oluşmaktadır. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .78 olarak belirlenmiştir (Avcıoğlu, 2007).

9) Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB):

Bireylerin üstlendikleri görevleri yerine getirmelerine yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 3 maddeden oluşmaktadır. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin bu alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) .88 olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

Bu araştırmada Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) Kişiler Arası Beceriler (KB) alt boyutunda ($\alpha=0.820$), Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDUSB) alt boyutunda ($\alpha=0.806$), Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB) alt boyutunda ($\alpha=0.865$), Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB) alt boyutunda ($\alpha=0.863$), Sözel Açıklama Becerileri (SAB) alt boyutunda ($\alpha=0.870$), Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB) alt boyutunda ($\alpha=0.798$), Dinleme Becerileri (DB) alt boyutunda ($\alpha=0.826$), Amaç Oluşturma Becerileri (AOB) alt boyutunda ($\alpha=0.696$), Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB) alt boyutunda ($\alpha=0.733$) olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı ($\alpha=0.966$) olarak hesaplanmıştır (Avcıoğlu, 2007).

3.4.3. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)

Geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından yapılmış olan ölçeğin orijinali Pianta (1992) tarafından anne çocuk ilişkisini anlamak ve değerlendirmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinali 30 maddeden oluşmakta ve Çatışma, Bağlanma ve Olumlu İlişki olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek beşli likert tipi bir ölçek olup (1) Kesinlikle uygun değil, (2) Pek uygun değil, (3) Kararsızım, (4) Oldukça uygun ve (5) Kesinlikle uygun seçenekleri arasında yanıtlanmaktadır. Ölçekte olumsuz maddeler ters çevrilmiştir. Böylece kullanılan toplam puanlarda elde edilen yüksek puan yüksek sosyal beceriyi ifade etmektedir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlanan versiyonu 2 faktörlüdür. Birinci faktörde yer alan maddelerin yük değeri .38 ile .72 arasında değişmektedir. Aynı değerler ikinci faktörde .42 - .72 arasındadır. Ölçeğin test tekrar test güvenirlik katsayısı Çatışma alt boyutu için .98 ($p<.01$); olumlu ilişki boyutu alt boyutu için .96 ($p<.01$); toplam puan için .96 ($p<.01$); bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) Çatışma boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu boyut alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur. Spearman Brown düzeltmesinden sonra testin iki yarısı arası korelasyonu ise aynı sırayla .84, .73 ve .72'dir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

Bu araştırmada Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğinin güvenirlik katsayısı (Cronbach's Alpha); çatışma boyutu alt boyutunda ($\alpha=.774$), olumlu ilişki boyutu alt boyutunda ($\alpha=0.708$), olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin güvenirlik katsayısı ($\alpha=0.790$) olarak hesaplanmıştır.

3.5. Veri Toplama Yöntemi ve Süreci

Verilerin toplanabilmesi amacıyla Pamukkale Üniversitesi aracılığıyla Afyon İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek -A). Daha sonra çalışma grubunda yer alan okulların yöneticilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş uygulama grubunda yer alan öğretmenlerle görüşülerek, gerçekleştirilecek uygulamanın amacı ve nasıl olacağı anlatılmış, Sosyal Beceri Eğitim Programı dahilinde öğretmen eğitimleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alacak olan sınıfların anne-babalarından gerekli izinler alınmıştır. İzin işlemlerinin ardından "aile katılımlı" gruplarda yer alan ailelere Sosyal Beceri Eğitim Programı dahilinde aile eğitimi verilmiştir. Annelerden "Kişisel Bilgi Formu" ve "Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)", öğretmenlerden ise her bir çocuk için "Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği" doldurmaları istenmiştir.

Araştırmada programın uygulanma süreci 8 hafta olarak belirlenmiştir. Sosyal Beceri Eğitim Programı sonrasında son test uygulanmış ve son test uygulamasından dört hafta sonra izleme testi uygulanarak veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir.

Verilerin toplanması ile ilgili takvim şu şekildedir:

(Haziran- Ağustos 2014): "Sosyal Beceri Eğitim Programı"nın hazırlanması ve üç uzmanın görüşüne sunulması.

(Eylül 2014): Öğretmenlerin uygulama için bilgilendirilmesi ve aile katılım çalışmaları için aile eğitimi ve bilgilendirilmesi çalışmalarının yapılması.

(Ekim-Kasım 2014): "Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği" ve "Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)"nin ön test uygulaması. Kişisel Bilgi Formu'nun uygulanması. Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulanmaya başlanması. (Deney grubu1'e Aile Katılımı Etkinlikleri, Deney grubu2'ye Sosyal Beceri Eğitim Programı, Deney grubu3'e

Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı uygulanmış, Kontrol grubuna herhangi bir program uygulanmamıştır.)

(Aralık 2014-Ocak 2015): “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” ve “Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)”nin son test uygulaması, “Sosyal Beceri Eğitim Programı”nın değerlendirme toplantısının yapılması.

(Şubat-Mart 2011): Programın kalıcılığını ölçmek amacıyla “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” ve “Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği (Anne Formu)”nin izleme testi uygulaması.

3.6. Verilerin Analizi

Ölçme araçlarından elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS 18.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan örneklemin normal dağılım sergileyip sergilemediğini incelemek için Kolomogrov Simirnov testi kullanılmıştır. Deney grupları ve kontrol grubunun sosyal beceri düzeyleri için uygulanan test sonuçları Tablo 3.6.1.de verilmiştir.

Tablo 3.6.1.

Deney Grupları ve Kontrol Grubu Sosyal Beceri Düzeyi Normallik Testi Analizi Sonuçları

	Test of Normality					
	Kolomogrov-Simirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df.	Sig.	Statistic	df.	Sig.
Grup1 Toplam	.101	19	.200	.974	19	.856
Grup2 Toplam	.083	19	.200	.981	19	.948
Grup3 Toplam	.107	19	.200	.979	19	.928
Grup4 Toplam	.104	19	.200	.964	19	.663

Deney grupları ve kontrol grubunun sosyal beceri düzeyleri verileri normal dağılım göstermektedir ($p=.200$, $p > .05$).

Araştırmada kullanılan örneklemin normal dağılım gösterip göstermediğini ölçmek için Kolomogrov Simirnov testi kullanılmıştır. Deney grupları ve kontrol grubunun anne çocuk ilişki düzeyleri için uygulanan test sonuçları Tablo 3.6.2.de verilmiştir.

Tablo 3.6.2.

*Deney Grupları ve Kontrol Grubu Anne Çocuk İlişki Düzeyi Normallik Testi
Analizi Sonuçları*

	Test of Normality					
	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df.	Sig.	Statistic	df.	Sig.
Grup1 Toplam	.137	19	.200	.938	19	.244
Grup2 Toplam	.115	19	.200	.918	19	.104
Grup3 Toplam	.110	19	.200	.963	19	.635
Grup4 Toplam	.158	19	.200	.964	19	.660

Deney grupları ve kontrol grubunun anne çocuk ilişki düzeyleri verileri normal dağılım göstermektedir ($p=.200$, $p > .05$).

Normal dağılım doğrultusunda, verilerin analizinde; sosyal beceriler ve anne-çocuk ilişkisinin uygulama döneminde değişiklik gösterip göstermediğini incelemek için ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek faktörlü varyans analizi (ANOVA), ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanır (Büyüköztürk, 2014).

Deney ve kontrol grupları arasında sosyal beceri düzeyi ve anne-çocuk ilişkisi açısından anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek amacı ile ilişkili örneklem için T-testi (Paired-Samples "t" testi) kullanılmıştır. Olumsuz maddeler için ters çevirme işlemi uygulanmış, ön test son test ve izleme testi toplam puanları kullanılarak analiz yapılmıştır. Toplam puanın yüksek olması yüksek sosyal beceriyi göstermektedir. İlişkili örneklem için t-testi, ilişkili örneklem ortalamaları arasındaki farkın sıfırdan (birbirinden) anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2014, s.67).

Anne çocuk ilişkisinin (bağımsız değişken) çocukların sosyal beceri düzeyi (bağımlı değişken) üzerindeki anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olup olmadığını belirlemek için Basit Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Regresyon analizi, aralarında ilişki olan iki ya da daha fazla değişkenden birinin bağımlı değişken, diğerinin bağımsız değişkenler olarak ayrımı ile aralarındaki ilişkinin bir matematiksel eşitlik ile açıklanması sürecini anlatır (Büyüköztürk,2014).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın her bir alt problemi alt başlıklar şeklinde ele alınarak, elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiş ve yorumları yapılmıştır.

4.1. “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 3) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.1.1.

Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı Uygulanan 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri

Ölçümler	N	\bar{X}	S
Ön test	30	157.0952	46.96052
Son test	30	194.6190	38.36336
İzleme testi	30	194.9524	37.74980

Tablo 4.1.2.

Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Denekler arası	99959.556	20	4997.978	-	-	1-2
Ölçüm	19889.175	2	9944.587	191.044	.000	1-3
Hata	2082.159	40	52.054			
Toplam	121930.89	62	-	-	-	

1: ön test 2: son test 3: izleme testi

Tablo 4.1.2.’ de Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 3) sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisine yönelik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal beceri düzeylerinin ön test, son test ve izleme testi ölçümleri arasında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F(2-40) = 191.044$, $p < .01$). Sosyal beceri izleme testi puan ortalamasının ($\bar{X} = 194.9524$), ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 157.0952$) ve son test puan ortalamasına göre ($\bar{X} = 194.6190$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçümlerde, ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 157.0952$) en düşük, izleme testi puan ortalaması ($\bar{X} = 194.9524$) ise en yüksek puan olarak belirlenmiştir.

4.2. “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu3) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.2.1.

Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri

Ölçümler	N	\bar{X}	S
Ön test	30	93.1905	12.20500
Son test	30	102.8095	6.03008
İzleme testi	30	102.5238	5.59123

Tablo 4.2.2.

Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Denekler arası	3423.079	20	171.154	-	-	1-2
Ölçüm	1258.032	2	629.016	27.691	.000	1-3
Hata	908.635	40	22.716			
Toplam	5589.746	62	-	-	-	

1: ön test 2: son test 3: izleme testi

Tablo 4.2.2.’ de Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 3) anneleri ile ilişkileri üzerindeki etkisine yönelik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, anne-çocuk ilişki düzeylerinin ön test, son test ve izleme testi ölçümleri arasında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F(2-40) = 27.691, p < .01$). Anne-çocuk ilişki düzeyine yönelik son test puan ortalamasının ($\bar{X}=102.8095$), ön test puan ortalaması ($\bar{X}=93.1905$) ve izleme testi puan ortalamasına göre ($\bar{X}=102.5238$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçümlerde ön test puan ortalaması ($\bar{X}=93.1905$) en düşük, son test puan ortalaması ($\bar{X}=102.8095$) ise en yüksek puan olarak belirlenmiştir.

4.3. “Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 2) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.3.1.

Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri

Ölçümler	N	\bar{X}	S
Ön test	32	158.2000	47.55119
Son test	32	181.2500	46.34479
İzleme testi	32	175.5500	40.23467

Tablo 4.3.2.

Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Denekler arası	109625.333	19	5769.754	-	-	1-2
Ölçüm	5765.433	2	2882.717	22.344	.000	1-3
Hata	4902.567	38	129.015			
Toplam	120293.333	59	-	-	-	

1: ön test 2: son test 3: izleme testi

Tablo 4.3.2.' de Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 2) sosyal becerileri üzerindeki etkisine yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal beceri düzeylerinin ön test, son test ve izleme testi ölçüm puanları arasında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F(2-38) = 22.344$, $p < .01$). Sosyal beceri düzeyine yönelik son test puan ortalamasının ($\bar{X} = 181.2500$), ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 158.2000$) ve izleme testi puan ortalamasına ($\bar{X} = 175.5500$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçümlerde ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 158.2000$) en düşük, son test puan ortalaması ($\bar{X} = 181.2500$) ise en yüksek puan olarak belirlenmiştir.

4.4. “Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu2) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.4.1.

Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri

Ölçümler	N	\bar{X}	S
Ön test	32	88.2500	13.09831
Son test	32	97.3500	11.66856
İzleme testi	32	97.0500	11.87778

Tablo 4.4.2.

Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Denekler arası	8245.517	19	433.975	-	-	1-2
Ölçüm	1068.933	2	534.467	72.088	.000	1-3
Hata	281.733	38	7.414			
Toplam	9596.183	59	-	-	-	

1: ön test 2: son test 3: izleme testi

Tablo 4.4.2.' de Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 2) anneleri ile ilişkileri üzerindeki etkisine yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, anne-çocuk ilişki düzeylerinin ön test, son test ve izleme testi ölçüm puanları arasında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F(2-38) = 72.088$, $p < .01$). Anne-çocuk ilişki düzeyine yönelik son test puan ortalamasının ($\bar{X} = 97.3500$), ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 88.2500$) ve izleme testi puan ortalamasına ($\bar{X} = 97.0500$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçümlerde ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 88.2500$) en düşük, son test puan ortalaması ($\bar{X} = 97.3500$) en yüksek puan olarak belirlenmiştir.

4.5. “Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu1) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.5.1.

Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri

Ölçümler	N	\bar{X}	S
Ön test	34	158.0000	48.73169
Son test	34	184.5789	39.39306
İzleme testi	34	179.2105	45.07473

Tablo 4.5.2.

Aile Katılım Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Denekler arası	102742.386	18	5707.910	-	-	1-2
Ölçüm	7505.930	2	3752.965	29.974	.000	1-3
Hata	4507.404	36	22.716			
Toplam	114755.72	56	-	-	-	

1: ön test 2: son test 3: izleme testi

Tablo 4.5.2.' de Aile Katılım Etkinlikleri'nin, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 1) sosyal becerileri üzerindeki etkisine yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal beceri düzeylerinin ön test, son test ve izleme testi ölçüm puanları arasında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F(2-36) = 29.974, p < .01$). Sosyal beceri düzeyine yönelik son test puan ortalamasının ($\bar{X} = 184.5789$), ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 158.0000$) ve izleme testi puan ortalamasına ($\bar{X} = 179.2105$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçümlerde ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 158.0000$) en düşük, son test puan ortalaması ($\bar{X} = 184.5789$) en yüksek puan olarak belirlenmiştir.

4.6. “Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu1) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.6.1.

Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikleri

Ölçümler	N	\bar{X}	S
Ön test	34	94.8421	12.10722
Son test	34	101.3158	4.77322
İzleme testi	34	100.9474	4.81297

Tablo 4.6.2.

Aile Katılımı Etkinlikleri'nin Uygulandığı 4-5 Yaş Çocuklarının Anneleri İle İlişkilerinin Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Denekler arası	1903.263	18	105.737	-	-	1-2
Ölçüm	502.351	2	251.175	5.788	.007	1-3
Hata	1562.316	36	43.398			-
Toplam	9911.933	59	-	-	-	

1: ön test 2: son test 3: izleme testi

Tablo 4.6.2.' de Aile Katılımı Etkinlikleri'nin, 4-5 yaş çocuklarının (Deney Grubu 1) anneleri ile ilişkileri üzerindeki etkisine yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, anne-çocuk ilişki düzeylerinin ön test, son test ve izleme testi ölçüm puanları arasında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F(2-36) = 5.788$, $p < .01$). Anne-çocuk ilişki düzeyine yönelik son test puan ortalamasının ($\bar{X} = 101.3158$), ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 94.8421$) ve izleme testi puan ortalamasına ($\bar{X} = 100.9474$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ölçümlerde ön test puan ortalaması ($\bar{X} = 94.8421$) en düşük, son test puan ortalaması ($\bar{X} = 101.3158$) en yüksek puan olarak belirlenmiştir.

4.7. “Deney ve Kontrol Grupları Arasında Sosyal Beceri Düzeyi Açısından Anlamlı Farklılık Bulunmakta Mıdır ?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.7.1.

Deney Grubu1 Ön Test, Son Test ve İzleme Testleri Arasında Sosyal Beceri Düzeyi Açısından Farklılığa Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin T-Testi Analizi Sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S	Sd	T	P
Deney Grubu1	34	521.7895	130.85767			
Deney Grubu 2	32	524.3684	128.13283	19	-.556	.585
Deney Grubu 1	34	521.7895	130.85767			
Deney Grubu 3	30	567.5789	108.68523	19	-3.068	.007**
Deney Grubu 1	34	521.7895	130.85767			
Kontrol Grubu	32	475.5263	136.83176	19	6.489	.000**
Deney Grubu 2	32	515.0000	131.56467			
Deney Grubu 3	30	556.5000	116.81452	20	-3.153	.005**
Deney Grubu 2	32	524.3684	128.13283			
Kontrol Grubu	32	475.5263	136.83176	19	5.082	.000**
Deney Grubu 3	30	567.5789	108.68523			
Kontrol Grubu	32	475.5263	136.83176	19	5.024	.000**

**p<.01 *p<.05

Deney Grubu1: Aile Katılımı Etkinliklerinin uygulandığı grup.

Deney Grubu2: Sosyal Beceri Eğitim Programının uygulandığı grup.

Deney Grubu3: Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programının uygulandığı grup.

Kontrol Grubu: Herhangi bir program uygulanmayan grup.

Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri) ve Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında sosyal beceri düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır [t(19) = -.556, p>.01].

Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri) ve Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında sosyal beceri düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur [t(19) = -3.068, p<.01]. Söz konusu farklılık Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı)’ün lehine gerçekleşmiştir.

Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri) ve kontrol grubu arasında sosyal beceri düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur [t(19) = 6.489, p<.01]. Söz konusu farklılık Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri)’in lehine gerçekleşmiştir.

Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) ve Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında sosyal beceri düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur [t(20) = -3.153, p<.01]. Söz konusu farklılık Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı)’ün lehine gerçekleşmiştir.

Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) ve kontrol grubu arasında sosyal beceri düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur [$t(19) = 5.082, p < .01$]. Söz konusu farklılık Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı)'nin lehine gerçekleşmiştir.

Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) ve kontrol grubu arasında sosyal beceri düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur [$t(19) = 5.024, p < .01$]. Söz konusu farklılık Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı)'ün lehine gerçekleşmiştir.

4.8. “Deney ve Kontrol Grupları Arasında Anne-Çocuk İlişkisi Açısından Anlamlı Farklılık Bulunmakta Mıdır ?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.8.1.

Deney ve Kontrol Grupları Arasında Anne-Çocuk İlişkisi Açısından Farklılığa Yönelik İlişkili Örneklem İÇin T-Testi Analizi Sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S	Sd	T	P
Deney Grubu1	34	297.1053	17.81041			
Deney Grubu2	32	281.0526	36.33712	18	1.848	.081
Deney Grubu1	34	297.1053	17.81041			
Deney Grubu3	30	300.4737	22.92589	18	-.438	.667
Deney Grubu1	34	297.1053	17.81041			
Kontrol Grubu	32	273.4211	32.12011	18	2.796	.012*
Deney Grubu2	32	282.6500	36.08218			
Deney Grubu3	30	299.7000	22.58108	19	-1.694	.107
Deney Grubu2	32	281.0526	36.33712			
Kontrol Grubu	32	273.4211	32.12011	18	.801	.433
Deney Grubu3	30	300.4737	22.92589			
Kontrol Grubu	32	273.4211	32.12011	18	3.003	.008**

** $p < .01$ * $p < .05$

Deney Grubu1: Aile Katılımlı Etkinliklerinin uygulandığı grup.

Deney Grubu2: Sosyal Beceri Eğitim Programının uygulandığı grup.

Deney Grubu3: Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programının uygulandığı grup.

Kontrol Grubu: Herhangi bir program uygulanmayan grup.

Deney Grubu1 (Aile Katılımlı Etkinlikleri) ve Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında anne-çocuk ilişki düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır [$t(18) = 1.848, p > .01$].

Deney Grubu1 (Aile Katılımlı Etkinlikleri) ve Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında anne-çocuk ilişki düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır [$t(19) = -.438, p > .01$].

Deney Grubu1 (Aile Katılımlı Etkinlikleri) ve kontrol grubu arasında anne-çocuk ilişki düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur [$t(18)$

= 2.796, $p < .05$]. Söz konusu farklılık Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri)'in lehine gerçekleşmiştir.

Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) ve Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında anne-çocuk ilişki düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır [$t(19) = -1.694$, $p > .01$].

Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) ve kontrol grubu arasında anne-çocuk ilişki düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır [$t(18) = .801$, $p > .01$].

Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) ve kontrol grubu arasında anne-çocuk ilişki düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur [$t(18) = 3.003$, $p < .01$]. Söz konusu farklılık Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı)'ün lehine gerçekleşmiştir.

4.9. “Deney ve Kontrol Gruplarında Ön, Son ve İzleme Testi Ölçümlerinde Anne- Çocuk İlişkisinin Çocukların Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Yordayıcı Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4.9.1.

Deney ve Kontrol Gruplarında Ön, Son ve İzleme testi Ölçümlerinde Anne-Çocuk İlişkisinin Çocukların Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Yordayıcı Etkisine Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	R	R2	F	B	Std.E.	B	T	P
Deney Grubu1 ön test	.593	.352	9.231	2.388	.786	.593	3.038	.007**
Deney Grubu1 son test	.312	.097	1.835	2.576	1.902	.312	1.355	.193
Deney Grubu1 izleme testi	.372	.139	2.737	3.488	2.108	.372	1.654	.116
Deney Grubu2 ön test	.171	.029	.545	.622	.843	.171	.738	.470
Deney Grubu2 son test	.328	.107	2.168	1.302	.884	.328	1.472	.158
Deney Grubu2 izleme testi	.258	.066	1.282	.873	.771	.258	1.132	.272
Deney Grubu3 ön test	.275	.076	1.554	-1.058	.849	-.275	-1.247	.228
Deney Grubu3 son test	.317	.101	2.129	-2.019	1.384	-.317	-1.459	.161
Deney Grubu3 izleme testi	.362	.131	2.862	-2.443	1.444	-.362	-1.692	.107
Kontrol Grubu ön test	.099	.010	.169	.393	.956	.099	.411	.686
Kontrol Grubu son test	.497	.247	5.590	1.698	.718	.497	2.364	.030*
Kontrol Grubu izleme testi	.383	.147	2.921	1.350	.790	.383	1.709	.106

* $p < .05$ ** $p < .01$

Deney Grubu1: Aile Katılımı Etkinliklerinin uygulandığı grup.

Deney Grubu2: Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup.

Deney Grubu3: Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı grup.

Kontrol Grubu: Herhangi bir program uygulanmayan grup.

Anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri üzerindeki yordayıcı etkisi incelendiğinde, Deney Grubu 1 için ön test ölçümünde anne-çocuk ilişkisinin çocukların

sosyal becerileri değişkenine ait varyansı % 35 oranında açıkladığı, sosyal becerilerin % 35'inin anne-çocuk ilişkisine bağlı olduğu anlaşılmaktadır ($F(1-17) = 9.231; p < .01$). Deney Grubu 1 için son test ($F(1-17) = 1.835; p > .01$) ve izleme testi ($F(1-17) = 2.737; p > .01$) ölçümlerinde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamadığı görülmektedir.

Deney Grubu 2'nin ön test ($F(1-18) = .545; p > .01$), son test ($F(1-18) = 2.168; p > .01$) ve izleme testi ($F(1-18) = 1.282; p > .01$) ölçümlerinde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamadığı görülmektedir.

Deney Grubu 3'ün ön test ($F(1-19) = 1.554; p > .01$), son test ($F(1-19) = 2.129; p > .01$), izleme testi ($F(1-19) = 2.862; p > .01$) ölçümlerinde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamadığı görülmektedir.

Kontrol grubu için ön test ($F(1-19) = .169; p > .01$) ve izleme testi ($F(1-19) = 2.921; p > .01$) ölçümlerinde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamadığı görülmektedir. Kontrol grubu için son test ölçümünde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri değişkenine ait varyansı % 24 oranında açıkladığı, sosyal becerilerin % 24'ünün anne-çocuk ilişkisine bağlı olduğu anlaşılmaktadır ($F(1-19)=5.590;p<.05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu bölümde, araştırmanın veri analizlerinden elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerinden oluşan hipotezler bağlamında tartışılmış ve elde edilen bulgulara ilişkin yorumlar sunulmuştur. Araştırmanın ön test, son test ve izleme testi olarak üç ayrı zaman diliminde gerçekleştirilen ölçümlerinden elde edilen bulgular, “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri (kişiler arası beceriler, kırgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma, kendini kontrol etme, sözel açıklama, sonuçları kabul etme, dinleme, amaç oluşturma, görevleri tamamlama) üzerinde anlamlı düzeyde etkisi vardır.” ve “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 yaş çocuklarının anne ile ilişkisi üzerinde anlamlı düzeyde etkisi vardır.” hipotezlerinin doğrulandığını göstermektedir.

5.1.1. “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 3) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açından Anlamlı Düzeyde Etkisi Var mıdır?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Araştırmaya göre, Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı, 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerilerini anlamlı ölçüde artırmıştır. Bulgular incelendiğinde, uygulama öncesi yapılmış olan birinci ölçümden (ön test) alınan ortalama puan ölçümler içindeki en düşük puandır. Uygulama sonunda yapılan ikinci ölçümün (son test) ortalama puanı ise ölçümler içindeki en yüksek puandır. Uygulama öncesi ve sonrası arasında oluşan bu fark uygulamanın etkililiğini göstermektedir. Bununla birlikte son test ve izleme testi arasındaki farkın anlamlı bulunmaması uygulamanın etkisinin devam ettiği şeklinde yorumlanabilir. Bu çalışmada, üç deney grubunda, sosyal becerisi en yüksek düzeyde artış gösteren grubun aile katılımı çalışmaları uygulanmış ve okulda da sosyal beceri eğitimi programı uygulanmış çocuklar olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere çocukların okulda ve evde eş zamanlı desteklenmeleri, sadece okulda ya da sadece evde desteklenmelerinden daha etkili olabilmektedir. Aile katılımlı sosyal beceri eğitim programının çocukların sosyal becerileri üzerinde olumlu etkisi olduğu bulgusu, Ekinci Vural (2006)’ın okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisini incelediği çalışmasının bulguları ile örtüşmektedir. Bu çalışmada, Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programı uygulanan deney grubundaki çocukların Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile Psikolojik Gözlem Formu ve ailelerin Aile Katılım Ölçeği son test

puanları kontrol grubunda yer alan çocukların puanlarına göre anlamlı derecede artış göstermiştir.

Okul öncesi eğitime ailenin katılımı, anne-babanın ebeveynlik davranışları ile ilgili bilgi edinmesini, çocuğa yönelik ebeveyn desteğinin de artmasını desteklemektedir (Scott, London, Hurst, 2005). Dereli İman (2014) tarafından aile katılımı etkinliklerini de içeren Değerler Eğitimi Programı'nın 5-6 yaş çocukları üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada, eğitim programının çocuklardaki sosyal beceri, sosyal problem çözme becerisi ve psiko sosyal gelişim puanlarını arttırdığı ortaya konulmuştur. Çağdaş okul öncesi eğitimi yaklaşımları arasında yer alan High Scope Programı da kurum ve ev merkezli eğitimin bir arada olmasına dayalıdır. Programda çocukların okul öncesi eğitim kurumlarında alacakları eğitime paralel aile katılımı çalışmaları (ev ziyareti bireysel ve grup görüşmeleri, broşürler, seminerler vb.) ile evde de eğitimin devamlılığını sağlamak esastır (Hohmann ve Weikart, 2002). Okul ve evdeki okul öncesi eğitimin eş zamanlı uygulandığı yaklaşımla ilgili yapılan araştırmalarda (Nores, Belfield, Barnett, Schweinhart, 2005; Weikart, 1991) High Scope Yaklaşımı'nın çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkilediği ve olumlu etkilerin uzun süreli olarak devam ettiği ortaya konulmuştur. Özetle, yapılan çalışmalar çocukların evde ve okulda becerilerinin desteklenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın bulguları, alan yazındaki benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

5.1.2. “Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu3) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın, 4-5 yaş çocuklarının anneleri ile ilişkisini olumlu yönde etkilediği ortaya konulmuştur. Deney Grubu 3'teki çocukların anne-çocuk ilişki puanlarına ilişkin ölçümlerde, ön test ve son test ortalama puanları arasındaki anlamlı farklılık, evde ve okulda eş zamanlı uygulanan sosyal beceri eğitiminin anne-çocuk ilişkisi üzerinde olumlu etki oluşturabildiği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmacılar (Birch ve Ladd, 1996; Pianta, 1997) çocuğun anne-babasıyla olan ilişkilerinin okul öncesi ve ilkököl döneminde birçok yeterlilikle ilişkili olabildiğini ifade etmektedirler. Pianta, Nimetz ve Bennett (1997) Amerika'da okul öncesi eğitime devam eden 4 yaş grubundan 55 çocuk, anneleri ve öğretmenleri ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, anne-çocuk arasındaki ilişkinin, çocukların okula uyumu üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Gülay Ogelman, Körükçü ve Ersan (2015) tarafından 5-6 yaş grubundan 306 çocuk ve 306 anne ile yapılan çalışmada, anne-çocuk çatışma ve anne-çocuk olumlu ilişki düzeylerinin akran ilişkilerinin farklı değişkenlerini (çocukların akranlarına karşı saldırganlık,

başkalarına yardım amaçlı sosyal davranış, korkulu kaygılı olma ve aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma) ayrı ayrı anlamlı biçimde yordadığı belirlenmiştir. Görüldüğü gibi bu araştırmanın sonuçları da alan yazındaki benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Bu çalışmada, deney grubu 3'teki çocuklara evde ve okulda eş zamanlı uygulanan sosyal beceri eğitimi sonucunda, annelerin çocuklarıyla farklı etkinliklerle birebir ve kaliteli zaman geçirmeleri desteklenmiştir. Anne ve çocukların birlikte zaman geçirmeleri aralarındaki olumlu etkileşimi desteklemiş ve anne-çocuk ilişkisini de olumlu yönde etkilemiş olabileceği düşünülebilir. Sosyal beceriler ve iletişim becerileri, sosyal gelişim alanında yer alan, birbirleriyle yakından ilişkili kavramlardır (Gülay ve Akman, 2009). Şöyle ki, bu çalışmadaki sosyal beceri ve iletişim kavramlarını ele alan bir çalışmada (Sidor, Kunz, Eickhorst, Cierpka, 2013), Almanya'da yaşayan 152 anneye iletişim eğitimi verilmiştir. Eğitimin sonunda çocukların anne-çocuk iletişiminin ilerlemesinin yanı sıra çocukların sosyal gelişimlerinde de olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Öğrenmeye Hazır Mısınız? (Ready to Learn) isimli programda, 4-7 yaş çocuklarının sosyal ve akademik becerilerini aile katılımı etkinlikleri ile geliştirmek amaçlanmıştır. Bir eğitim öğretim yılı boyunca devam eden programda, koçluk ve model olma teknikleri yer almaktadır. Aile katılımı çalışmaları olarak da bireysel ve grup toplantıları ve evde yapılan etkinlikler yer almaktadır. Programın, 4-7 yaş grubu çocukların sosyal becerilerini arttırdığı, aile-çocuk etkileşimini güçlendirdiği ortaya konulmuştur (Villares, Brigman, ve Peluso, 2008). Özetle, aile katılımı çalışmaları ve aile eğitimleri, çocukların ebeveynleriyle ilişkilerini de olumlu yönde etkileyebileceği ortaya konulmaktadır.

5.1.3. “Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu 2) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açından Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Sosyal beceri eğitim programının, 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerilerini anlamlı ölçüde artırdığı görülmektedir. Bulgulara göre ön testten alınan ortalama puan ölçümler içindeki en düşük puandır. Son test ortalama puanı ise ölçümler içindeki en yüksek puandır. Ön ve son test arasında oluşan bu farklılık, uygulamanın etkili olduğu şekilde yorumlanabilir. Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini ele alan deneysel çalışmalarda artış olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların ortak noktası, hazırlanan tüm sosyal beceri eğitim programlarının çocukların başta sosyal becerileri olmak üzere çeşitli becerileri üzerinde de olumlu etkiler meydana getirmesi ve farklı konulardaki eğitim programlarının da sosyal becerileri olumlu yönde etkileyebilmesidir. Örnek olarak, Arda (2011) Alternatif Düşünme Stratejileri’nin Desteklenmesi Okulöncesi Programı’nın deney grubundaki çocukların dikkat/konsantrasyon becerilerini ve sosyal duygusal yeterliliklerini anlamlı düzeyde attırdığı;

saldırıcılık/yıkıcı davranışlarını ise azalttığını ortaya çıkartmıştır. Deney grubundaki çocukların sınıf kurallarına uyumu, iletişim, işbirliği ve problem çözme becerilerinde de kontrol grubuna göre anlamlı derece artış gözlenmiştir. Dereli (2008) çalışmasında, çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocuklarının sosyal problem çözme ve duyguları anlama becerilerini önemli ölçüde arttırdığını ifade etmiştir. Durualp ve Aral (2010) ise 6 yaş çocuklarına uyguladıkları Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi Programının deney ve kontrol grupları arasında deney grubu lehine anlamlı düzeyde oldukça yüksek bir farkı ortaya çıkardığını belirlemiştir. Okur (2008)'un düşünme becerilerini geliştirici eğitim programlarından biri olarak 70'li yıllarda ortaya çıkan "Çocuklar İçin Felsefe (Philosophy for Children- P4C) eğitim programının, sosyal beceriler arasında yer alan atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol becerileri üzerinde etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Öziskender (2011) çalışmasında Orff yaklaşımı ile yapılan okul öncesi müzik eğitiminin 6 yaş grubu çocukların kişiler arası iletişim, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama, sözel açıklama, amaç oluşturma, görevleri tamamlama becerilerini geliştirdiği saptanmıştır. Yurt dışında geliştirilen sosyal beceri eğitim programlarının da çocukların sosyal becerileri üzerinde anlamlı düzeyde olumlu etkiler oluşturdukları görülmektedir. Örnek olarak, şiddeti önleme amaçlı geliştirilen İkinci Basamak: Uluslararası Birincil Önleme Programı (Second Step: A Universal Primary Prevention Program), anasınıfından ilköğretim 9. sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Amerika, Kanada gibi gelişmiş bazı ülkelerde 1980'lerden beri uygulanan bu programda, empati, sosyal problem çözme, öfke kontrolünde sosyal-duygusal yeterliği geliştirmek hedeflenmektedir. Programın 6 yaş grubu çocuklarının sosyal becerileri ve sosyal yeterlilikleri üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu ifade edilmektedir (Frey, Hirschstein ve Guzzo, 2000; Mazotta-Perretti, 2009). Sonuç olarak, sosyal becerileri hedef alan eğitim programlarının, çocukların sosyal becerilerini arttırdığı görülmektedir. Araştırmanın sonuçları bu anlamda benzer çalışmalarla örtüşmektedir.

5.1.4. "Sosyal Beceri Eğitim Programının, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu2) Anneleri İle İlişkisi Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?" Alt Problemine İlişkin Tartışma

Sosyal beceri eğitim programının, 4-5 yaş çocuklarının anneleri ile ilişkilerini anlamlı ölçüde olumlu yönde artırdığı görülmektedir. Deney grubu 2'nin anne-çocuk ilişkisi ile ilgili son test ortalama puanı, ön test ortalama puanı ve izleme testi ortalama puanına göre daha yüksektir. Uygulama öncesi ve sonrası arasında oluşan bu farklılık, sosyal beceri eğitiminin anne-çocuk ilişkisi üzerindeki olumlu etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal beceri eğitiminde yer alan oyun, çocukların iletişim ve dil becerilerinin gelişimi açısından katkı sağlamak ve çocuğun oyun oynarken sözlü ve sözsüz olarak gösterdiği davranışlar, çocuğun iletişim becerilerini zenginleştirebilmektedir (Önder 2005). Sosyal beceriler kişiler arası ilişkileri geliştiren davranışlardır (Gülay ve Akman, 2009). Dolayısıyla sosyal becerileri uygulama sıklığı arttıkça kişinin çevresindekilerle olumlu ilişkiler de geliştirilebileceği düşünülebilir. Nitekim Etkinlik Temelli Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın (Özdemir Topaloğlu, 2013), çocukların akran ilişkileri üzerinde olumlu yönde etki sağladığı belirtilmektedir. Bu çalışmada da sosyal beceri eğitimi alan çocukların daha doğru iletişim yöntemleri kullanarak anneleri ile daha olumlu ilişkiler kurabildikleri ve bu durumun anne-çocuk ilişkisine olumlu yönde katkı sağlayabileceği şeklinde yorumlanabilir. Okul ortamındaki sosyal beceri eğitiminin, ev ortamındaki ilişkileri olumlu yönde etkisinin olması, bu çalışmanın önem taşıyan bulguları arasında gösterilebilmektedir. Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı Deney Grubu 3'de de programın çocukların anne-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediği bulgusu ortaya konuşmuştu. Deney Grubu 2 ve 3'de anne-çocuk ilişkisi ile ilgili elde edilen bulgular, araştırmanın kendi içinde tutarlı bulgulara sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

5.1.5. “Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş Çocuklarının (Deney Grubu1) Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açından Anlamli Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Çalışmanın bulgularına göre Aile Katılımı Etkinlikleri'nin, 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerilerini anlamlı ölçüde artırdığı görülmektedir. Deney Grubu 1'deki çocukların sosyal beceri düzeyine yönelik son test ortalama puanı, ön test ortalama puanı ve izleme testi ortalama puanına göre daha yüksektir. Testler arasındaki son test lehine oluşan bu anlamlı farklılık, uygulamanın etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Ailenin eğitim sürecine katılım düzeyi ile çocukların öğretmenlerce gözlenen psiko-sosyal gelişim düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmaktadır (Gürşimşek, 2003). Neslitürk (2013), anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programı'nın (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı araştırmada, ADEP'in çocukların iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme becerilerini anlamlı düzeyde arttırabildiği ortaya konulmuştur. Erbay (2008) da araştırmasında, çocukların sosyal beceri düzeylerinin ailenin çocuk yetiştirme tutumu değişkeni ile ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ekolojik Kuram'da da Bronfenbrenner (1979), ailelerin katılımının, okul öncesi eğitim kurumlarındaki programın işleyişini olumlu yönde etkileyebileceğini

belirtmektedir. Konu ile ilgili araştırmacılar (Fantuzzo ve diğ., 2004; Marcon, 1999) evde gerçekleştirilen aile katılımı etkinliklerinin çocukların akranlarıyla oyun becerileri üzerinde olumlu etkisinin olabildiğini ifade etmişlerdir. Yapılan bir araştırmada (Gülay ve nder, 2011) otoriter ve izin verici tutumlar, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri ile olumsuz yönde ilişkiliyken, yetkeci tutumun ise olumlu yönde anlamlı ilişki içinde olduğu belirtilmiştir. Aile eğitimi çocukların öğrenme potansiyellerini arttırmanın yanı sıra anne-babalara da yeni beceriler ğretebilmektedir (Dearing, Kreider, Simpkins ve Weiss, 2006). Dolayısıyla bu araştırmadaki aile katılımı çalışmalarının, anne-baba-ocuk arasındaki ilişkinin kalitesini arttırdığı, sosyal becerilerin ev ortamında pekiştirilmesini sağladığı düşünülebilir. Yukarıda belirtildiği üzere konu ile ilgili yapılan araştırmalarla, bu araştırmanın bulguları aile katılımının çocuklara istenilen becerilerin kazandırılmasında etkili olabildiği yönünde paralellik göstermektedir.

5.1.6. “Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 Yaş ocuklarının (Deney Grubu1) Anneleri İle İlişkisi zerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Aile Katılımı Etkinliklerinin, 4-5 yaş çocuklarının anneleri ile ilişkilerini anlamlı lde olumlu yönde arttırdığı görülmektedir. Deney Grubu 1’deki çocuklara uygulanan aile katılımı etkinliklerinin sonucunda anne-ocuk ilişkisi ölümlerinde son test lehine anlamlı farklılık elde edilmiştir. Bulgu, aile katılımı çalışmaları, anne-ocuk ilişkisini olumlu yönünde yorumlanabilir. Aile katılımı çalışmalarının, çocukların gelişim alanlarındaki olumlu etkileri yapılan birçok çalışma ile ortaya konulmuştur. rnek olarak, Avustralya’da dezavantajlı 101 göçmen aile ve okul öncesi eğitime devam etmeyen 3-5 yaş grubundaki çocukları ile gerçekleştirilen çalışmada, ailelere ev ziyaretleri, grup toplantıları gibi aile katılımı çalışmaları ile ocuk eğitimi başta olmak üzere birçok konu ile ilgili bilgi verilmiş, birebir görüşmelerle soruları cevaplandırılmıştır. Programın sonunda, ailelerin çocuklarıyla birebir geçirdikleri günlük sürede ve çocuklarda okul öncesi eğitime başlama oranında artış görülmüştür (Grace, Boews ve Elcombe, 2014). Aileler, aile katılımı çalışmaları ile eğitim sürecine daha çok dahil olmakta, çocuklarının gelişimini daha bilinçli takip edebilmektedir. Bu süreç boyunca anne-babaların çocuklarıyla zaman geçirme, eğitimiyle ilgili daha çok strateji üretme ve eğitime yönelik motivasyonlarında artış görülebilmektedir (Eccles ve Harold, 1993). Tayland’da 53 aile ile gerçekleştirilen bir araştırmada (Tulunanda, 1999) annelerin ve babaların çocuklarıyla geçirdikleri kaliteli zamandaki artışın, anne-baba-ocuk ilişkilerini olumlu yönde etkilediği, disiplin sorunlarını azalttığı ve çocukların da okuldaki sosyal becerilerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Gülay Ogelman ve diğerleri (2013) çalışmalarında, annelerin otoriter, yetkeci ve izin verici tutumları ile 5-6 yaşındaki çocuklarının sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki belirlemişlerdir. Otoriter ve izin verici tutumlar, sosyal beceri ve okula uyum değişkenleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişki içindeyken; yetkeci tutum ise sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri ile olumlu yönde anlamlı ilişki içindedir. Aile katılım etkinlikleri ile tutumları olumlu etkilenen annelerin çocukları ile ilişkileri de olumlu yönde artacaktır.

Bu çalışmada, aile katılımı etkinlikleri ile çocuğun eğitim sürecine düzenli olarak ve farklı çalışmalarda dahil olan annenin çocuklarıyla ilişkilerinin de daha iyi bir düzeyde olabileceği düşünülmektedir. Araştırmada aile katılımı etkinliklerinin çocukların sosyal becerileri de olumlu yönde etkileyebildiği belirlenmiştir. Aile katılımı etkinliklerinin sosyal beceri ve anne-çocuk ilişkisi üzerindeki olumlu etkisi, bulgular arasındaki tutarlılığı da ortaya koymaktadır.

5.1.7. “Deney ve Kontrol Grupları Arasında Sosyal Beceri Düzeyi Açısından Anlamlı Farklılık Bulunmakta Mıdır ?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri), Deney Grubu3 (Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında ve Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) ile Deney Grubu3 (Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) arasında sosyal beceri düzeyi açısından Deney Grubu3 (Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı) lehine istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Deney gruplarında sosyal beceri düzeyi açısından en yüksek artış okulda ve evde sosyal beceri eğitimi uygulanan Deney Grubu3’de gerçekleşmiştir. Deney Grubu1 ve Deney Grubu2 arasında sosyal beceri düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca deney gruplarının tamamının sosyal beceri düzeyinin kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Önceki bulgularda da belirtildiği gibi çocuklara evde ya da okulda eğitim programları ile destek vermek olumlu sonuçlara yol açabilmektedir (Arda, 2011; Ekinci Vural, 2006; Grace, Boews ve Elcombe, 2014). Ancak en yüksek düzeyde ilerleme, okul ve evdeki eş zamanlı paralel uygulamalarla sağlanabilmektedir (Williams ve Johnson, 2005). Waldorf, High Scope, Çocuktan Çocuğa Yaklaşım gibi çağdaş okul öncesi eğitim yaklaşımlarında, aile eğitimin vazgeçilemez bir parçası olarak kabul edilmektedir. Tüm çalışmalar aile katılımı ve aile eğitimini de içerecek şekilde okul-aile işbirliği sağlanmaktadır. Böylece aileler bilgilendirilirken, çocukların potansiyelleri de arttırılmaktadır (Hanbury, 2005; Hohmann ve Weikart, 2002; Williams ve Johnson, 2005). Amerika’da dezavantajlı (göç etmiş, çok çocuklu

ve düşük gelirli ailelerden gelen) 6 yaş grubundan altı çocuk aileleri ile birlikte Head Start Programı'nın uygulandığı bir anaokuluna bir yıl boyunca devam etmişlerdir. Bir yıl süren okul öncesi eğitimin sonunda, çocukların sosyal yeterliliklerinde önemli düzeyde ilerleme görüldüğü ortaya konmuştur (Clay, 1995). Bu araştırmada da okul ve ev ortamındaki eş zamanlı eğitimin daha yüksek düzeyde olumlu etki oluşturduğu bulgusu ile alan yazındaki bulguların desteklendiği söylenebilir.

5.1.8. “Deney ve Kontrol Grupları Arasında Anne-Çocuk İlişkisi Açısından Anlamlı Farklılık Bulunmakta Mıdır ?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Araştırmada Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri) ile Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı)'ün kontrol grubu ile arasında anne-çocuk ilişkisi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Deney Grubu1 (Aile Katılımı Etkinlikleri) ve Deney Grubu3 (Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı)'ün lehine gerçekleşen bu farklılık ailelerin dahil olduğu eğitim programlarının anne-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Önceki bulgularla ilgili yukarıda sunulan çalışmalarda (Eccles ve Harold, 1993; Grace, Boews ve Elcombe, 2014; Tulunanda, 1999) hatırlanacağı üzere ailelerin çocuklarıyla geçirdikleri kaliteli zaman, ebeveyn-çocuk ilişkisini, etkileşimini de olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Deney Grubu2 (Sosyal Beceri Eğitim Programı) ve kontrol grubu arasında anne-çocuk ilişkisi açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamış olmasında, Deney grubu2'de uygulanan programa ailelerin dahil olmamasının, Kontrol grubundaki ailelerin de konu ile ilgili herhangi bir eğitim almamasının etkili olduğu düşünülmektedir.

5.1.9. “Deney ve Kontrol Gruplarında Ön, Son ve İzleme Testi Ölçümlerinde Anne-Çocuk İlişkisinin Çocukların Sosyal Becerileri Üzerinde İstatistiksel Açıdan Anlamlı Düzeyde Yordayıcı Etkisi Var Mıdır?” Alt Problemine İlişkin Tartışma

Anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri üzerindeki yordayıcı etkisi incelendiğinde Deney Grubu 1'in ön test ölçümünde ve Kontrol Grubu'nun son test ölçümünde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerilerini yordadığı görülmektedir. Yaşamın ilk yıllarındaki olumlu anne-çocuk ilişkisi, çocukların duygusal ve sosyal gelişimleri üzerindeki sosyal beceri, duygusal yeterlilik gibi çeşitli becerileri olumlu yönde etkileyebilmektedir (West, Mathews ve Kerns, 2013). Deney grupları ve kontrol gruplarının diğer tüm ölçümlerinde anne-çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerileri düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamadığı ortaya konulmuştur. Anne-çocuk ilişkisinin sosyal beceriler üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra bazı ölçümlerde anne-çocuk ilişkisinin, sosyal becerileri yordamaması, örneklem grubundaki çocukların

sosyal becerileri üzerinde anne-çocuk ilişkisi dışında farklı değişkenlerin (cinsiyet, mizaç, baba-çocuk ilişkisi, anne-baba tutumları, öğretmen-çocuk ilişkisi, sosyal konum vb.) daha etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Araştırmacılar, okul öncesi dönemde sosyal becerilerin akran ilişkileri (Brown, Odom ve Conroy, 2001), sosyal konum (Santrock, 2004), cinsiyet (Walker, Irving ve Berthelsen, 2002), kardeş ilişkileri (Craig ve Kermis, 1995), oyun davranışları (Wilburn, 2000) gibi farklı değişkenlerden etkilenebileceğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada da farklı değişkenlerin sosyal beceriler üzerinde yordayıcı etkisinin olabileceği düşünülebilir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini desteklemeye yönelik eğitim programları arttırılmalıdır. Bu programlar uzun süreli hazırlanmalı ve etkileri de uzun sürelerde takip edilmelidir. Sosyal beceri eğitim programlarının anne-çocuk ilişkisi gibi farklı değişkenler üzerindeki etkileri ele alınmalıdır. Bu araştırmada yer alan sosyal beceriler dışında farklı becerilerin ele alındığı araştırmalar yapılmalıdır. Sosyal becerilerle ilgili farklı illerde, daha geniş yaş gruplarını (3-6 gibi) kapsayan araştırmalar planlanmalıdır. Okul öncesi dönemde sosyal becerilerin hangi değişkenlerle etkileşim halinde olabildiğini ortaya koyan çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Boylamsal çalışmalar ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin sonraki yıllardaki gelişimi ve etkisi izlenmelidir. Sosyal beceri yetersizliklerinin nedenlerini ortaya koyan araştırmalar gerçekleştirilmelidir. Sosyal beceriler üzerinde annelerin yanı sıra babaların ve anne-babanın birlikte etkilerini ele alan çalışmalar yapılmalıdır. Öğretmen değerlendirmesinin yanı sıra akran, aile görüşlerine, gözleme dayalı değerlendirme yöntemlerinden de yararlanılmalıdır.

5.2.2. Eğitimcilere Yönelik Öneriler

Okul öncesi öğretmenlerine, çocuklardaki sosyal becerilerin gelişimi, bu becerileri etkileyen faktörler, becerilerin nasıl desteklenebileceği ve iletişim becerileri gibi konularda hizmet içi eğitimler verilmelidir. Ayrıca Rehberlik Araştırma Merkezleri, Üniversiteler ile okul öncesi eğitim kurumlarının, sosyal beceri yetersizliklerinin azaltılması, sınıflardaki sosyal ilişkilerin geliştirilmesi gibi konularda işbirliği yapmaları desteklenmelidir. Öğretmenler, sınıf yönetiminde çocukların sosyal yeterliliklerini geliştirmeye yönelik stratejiler de geliştirmelidirler. Sosyal beceri yetersizlikleri karşısında programlar geliştirmelidirler. Model olmanın öğrenme üzerindeki etkisi doğrultusunda, öğretmenler sosyal beceri açısından da olumlu model olmalıdırlar. Çocukların sosyal becerilerinin

gelişimi yıl boyunca farklı yöntemlerle (sosyometri, gözlem, anektod vb.) takip edilmelidir. Çocukların sosyal gelişimleriyle ilgili (tüm gelişim alanlarında olması gerektiği gibi) ailelerle iletişim halinde olunmalıdır. Öğretmenler aile katılımı çalışmalarına eğitim-öğretim yılı boyunca düzenli olarak yer vermelidirler. Aile katılımı çalışmaları, tür açısından çeşitlilik göstermelidir. Sadece belli çalışmalar (eve etkinlik gönderme, veli toplantısı gibi) gerçekleştirilmemelidir. Bilişsel ve dil gelişiminin yanı sıra sosyal, duygusal ve fiziksel gelişime yönelik aile katılımı çalışmaları da hazırlanmalıdır. Aile katılımı çalışmalarında tüm gelişim alanları desteklenmelidir. Ailelerin bu çalışmalar konusunda motivasyonları artırılmalı ve çalışmalarla ilgili geri bildirimler verilmelidir. Sosyal beceriler açısından da öğretmenler ailelere, çocuklarının sosyal becerilerinin gelişimi ve nasıl desteklenebileceği hakkında eğitimler vermelidirler. Evde sosyal becerilerin desteklenmesini sağlayacak etkinlikler uygulanmalıdır.

5.2.3. Anne Babalara Yönelik Öneriler

Anne-babalar (öğretmenlerde olduğu gibi), model olmanın çocukların davranışları üzerindeki büyük etkisini göz önünde bulundurarak, çocuklarına sosyal becerilerde de olumlu model olmalıdırlar. Çocukların sergilediği sosyal becerilere dikkat çekerek, bu becerileri uygun bir şekilde ödüllendirmelidirler. Anne-babalar, çocukların sosyal becerilerini arttırmak için birlikte ve tutarlı bir şekilde hareket etmelidirler. Anne-baba-çocuk arasında olumlu ve sağlıklı bir iletişim kurulmalıdır. Çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerini destekleyebilecek bir sosyal yaşam (akraba ziyaretleri, kardeş ilişkilerinin desteklenmesi, çocuğun ev ortamında akranlarıyla bir araya gelmesi vb.) sağlanmalıdır. Anne-babalar, çocuklarının sosyal becerileri ve ilişkileri konusunda okul öncesi eğitimi öğretmenleriyle işbirliği halinde olmalı, aile katılımı çalışmalarını eksiksiz bir şekilde uygulamalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. ve Avcioğlu, H. (2005). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin (7-12 yaş) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 61-77.
- Akgün, E. (2008). *Anne-çocuk ilişkisini oyunla geliştirme eğitiminin anne-çocuk etkileşim düzeyine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk ana-baba ilişki ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 44-53.
- Akkök, F. (1999). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi (anne baba el kitabı)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Akkök, F. (1999). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi (öğretmen el kitabı)*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Aktaş Arnas, Y. (2013). Okul öncesi eğitimde aile katılımı. İçinde Y. Aktaş Arnas (Ed.), *Aile eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı* (54-61). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S. (2011). *Okul öncesi dönemde sosyal beceri ve problem davranış eğitimi program örnekleri*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Arabacı, N. ve Aksoy, A. B. (2005). Okul öncesi eğitime katılım programının annelerin bilgi düzeylerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 18-26.
- Arabacı, N. ve Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 41-53.
- Arabacı, N. (2014). *Her yönüyle okul öncesi eğitim*. (Ed.Aksoy, A.B.) Ankara: Hedef Basın Yayın.

- Arda, T. B. (2011). *Alternatif düşünme stratejilerinin desteklenmesi programının okul öncesi çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkililiğinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Avcıoğlu, H. (2007). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması (4-6 yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 93-103.
- Avcıoğlu, H. (2009). *Etkinliklerle sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Avcıoğlu, H. (2012). Zihinsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri kazandırmada işbirliğine dayalı öğrenme ve drama yöntemlerinin etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 163, 110-125.
- Aydoğan, Y. (2014). Okul öncesi eğitim programlarında aile katılımı. İçinde T. Güler Yıldız (Ed.), *Anne baba eğitimi* (107-135). Ankara: Pegem Akademi.
- Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Barbakoff, S. ve Yo, Y.P. (2002). *Levels of social play: Observing and recording preschoolers*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED472748).
- Başal, H.A.(2005). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bayazıt, B., Acar, F., Ateş, O. ve Sağıroğlu, İ. (2003). 5-6 yaş grubu çocuklara uygulanan yaratıcı drama ve modern dans etkinliklerinin çocukların sosyal gelişimine etkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 3, 119-122.
- Bekman, S. (2000). *Anne çocuk eğitim programının değerlendirilmesi*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.

- Bilek, M. H. (2011). *Okul öncesi dönem çocuklarının ev ile okul ortamındaki sosyal becerilerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Birch, S. ve Ladd, G. (1996). Interpersonal relationships in the school environment and children's early school adjustment: The role of teachers and peers. In K. Wentzel and J.H. Juvonen (Eds.), *Social motivation: Understanding children's school adjustment* (pp. 199-225). New York: Cambridge University Press.
- Blandon, A. Y., Calkins, S. D. ve Keane, S. P. (2010). Predicting emotional and social competence during early childhood from toddler risk and maternal behavior. *Development and Psychopathology*, 22, 119-132.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brown, W. H., Odom, S. L. ve Conroy, M. A. (2001). An intervention hierarchy for promoting young children's peer interactions in natural environment. *Topics Early Childhood Special Education*. 21, 162-175.
- Bugental, D. B. ve Grusec, J. E. (2006). *Socialization processes*. Handbook of child psychology.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Caldarella, P. ve Merrell, K. W. (1997). Common Dimensions Of Social Skills Of Children And Adolescents: A Taxonomy Of Positive Behaviors. *School Psychology Review*, 26, 264-278.
- Caspe, M., Lopez, M. E. ve Wolos, C. (2007) 'Family involvement in elementary school children's education', *Family Involvement Makes a Difference: Evidence that Family Involvement Promotes School Success for Every Child of Every Age 2* (Winter 2006/2007), MA: Harvard Family Research Project, Harvard Graduate School of Education, Cambridge.
- Clay, C. D. (1995). *A qualitative study of the social competence of at-risk native American children during their transition from an Indian Head Start Program to a public school kindergarten*. Unpublished doctoral dissertation. USA: University of Denver.

- Coolhan, K., Fantuzzo J., Mendez, J. ve McDermott, P. (2000). School peer interactions and readiness to learn: Relationships between classroom peer play and learning behaviors and conduct. *Journal of Educational Psychology*, 3, 458-465.
- Connell, Christian M., R. ve J., Prinz. (2002). The impact of childcare and parent-child interactions on school readiness and social skills development for low-income african american children. *Journal Of School Psychology*, 20, 177-193.
- Craig, G. J. ve Kermis, D. M. (1995). *Children today*. New Jersey: Perentice Hall.
- Cüceloğlu, D. (2014). *İçimizdeki çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2015). *Başarıya götüren aile*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Şahin Seçer, Z. (2011). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A. (2012). *Anne-baba çocuk iletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakıl, N. (1998). *Grupla sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çakmak, Ö. Ç. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 1-18.
- Çakmaklı, K. (2007). *Çocuk ve gençte sosyal gelişim*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Çalık, F. (2006). *Çocuk ve animasyon*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çalık, C. (2007). Okul çevre ilişkisinin okul geliştirmedeki rolü: kavramsal bir çözümleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 123-139.
- Çifci, İ. (2001). *Zihinsel engelli bireyler için hazırlanan bilişsel süreç yaklaşımına dayalı sosyal beceri programının etkililiğinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Çimen, N. (2009). *Okul öncesi eğitimi programı'nda altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çubukçu, Z. ve Girmen, P. (2007). Öğretmen adaylarının sosyal öz-yeterlik algılarının belirlenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 57-74.
- Darıca, N. (2007). *Okul Öncesi Eğitimcileri İçin Etkinlik Dünyası*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dearing, E., Kreider, H., Simpkins, S. ve Weiss, H. B. (2006) 'Family involvement in school and low-income children's literacy: Longitudinal associations between and within families', *Journal of Educational Psychology*, 98, 653-64.
- Dekovic, M., Slagt, M.I., Asscher, J.J. ve Boendermaker, L. (2011). Effects of early prevention programs on adult criminal offending: A meta analysis. *Clinical Psychology Review*, 31, 532-544.
- Dere, H. (2001). Okulöncesi eğitiminde fen-doğa ve matematik çalışmaları. "2000'li yıllarda çocuk ve aile". Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Dereli, E. (2008). *Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Dereli İman, E. (2014). Değerler eğitimi programı'nın 5-6 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkisi: sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14, 249-268.
- Deniz, M. E. (2010). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Diken, İ. H. (2010). *Erken çocukluk eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Diken, İ. H. ve Acar, Ç. (2012). Otistik bozukluk gösteren çocuklara video model öğretim uygulamalarıyla yapılan çalışmaların incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12, 2719-2738.

- Dökmen, Ü. (1995). *Sosyometri ve psikodrama*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duman, F N. (2005). *Okul aile iş birliği*. İstanbul: Morpa.
- Dunn, J. (1993). *Young children's close relationships: Beyond attachment* (Vol. 4): Sage London.
- Durualp, E. (2009). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. Çankırı örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Durualp, E. ve Aral, N. (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 160-172.
- Durualp, E. ve Aral, N. (2011). *Oyun temelli sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Vize Yayınları.
- Eccles, J. S. ve Harold, D. H. (1993) 'Parent-school involvement during the early adolescent years'. *Teachers College Record*, 94, 568-87.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Elibol Gültekin, S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Elliott, S. N., Barnard, J. ve Gresham, F. M. (1989). Preschoolers' social behavior: Teachers' and parents' assessments. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 7, 223-234.
- Erbay, E. (2008). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Ergün, M. ve Özsüer, S. (2006). Vygotsky'nin Yeniden Değerlendirilmesi. *Afyon Karahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 269-292.
- Erkan, S. (2010). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. (Ed: Temel, Z.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersanlı, K. (2012). *Davranışlarımız*. Ankara: Birleşik Dağıtım Kitabevi.
- Ersoy, E. (2003). *Aile katılım etkinlikleri: 36-72 aylık çocukların eğitimleri için yıllık plan örnekleri ve aile katılım çalışmaları*. İstanbul: Morpa.
- Eti, İ. (2010). *Drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Eyvah çocuğum zor durumda ne yapabilirim?*. (2001). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M. ve Childs, S. (2004). Multiple dimensions of family involvement and their relations to behavioral and learning competencies for urban, low-income children. *School Psychology Review*, 33, 467-480.
- Fantuzzo, J., Butlosky-Shearer, R., McDermott P. A., McWayne, C., Frye, D. ve Perlman, S. (2007). Investigations of social-emotional classroom behavior and school readiness for low-income urban preschool children. *School Psychology Review*, 36, 44-62.
- Frey, K. S., Hirschstein, M. K. ve Guzzo, B. A. (2000). Second Step: Preventing aggression by promoting social competence. *Journal of Emotional ve Behavioral Disorders*, 8, 102-114.
- Genç, H. N. (2003). Eğitimde yaratıcı dramanın alımlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 196-205.
- Gordon, T. (2015). *Etkili anne-baba eğitimi*. (11.Baskı). (D. Tekin, N. Özkan, Cev.) İstanbul: Profil Yayın. (Orijinal çalışma basım tarihi 1970).

- Gresham, F. M. ve Nagle, R. J. (1980). Social skills training with children: Responsiveness to modeling and coaching as a function of peer orientation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 6, 718-729.
- Guerrero, L. K. ve Jones, S. M. (2003). Differences in one's own and one's partner's perceptions of social skills as a function of attachment style. *Communication Quarterly*, 3, 277-295.
- Güçlü, N. (1998). *Okul müdürlerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma*. VII Eğitim Bilimleri Kongresi, Konya.
- Gül, G. (2007). Okuryazarlık sürecinde aile katılımının rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8, 17-30.
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 82-93.
- Gülay H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gülay, H. ve Önder, A. (2011). Annelerinin tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 89-105.
- Gülay Ogelman, H., Önder, A., Seçer, Z. ve Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 143-152.
- Gülay Ogelman, H. ve Sarıkaya, H. E. (2013). Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta incelenmesi: iki yıllık boylamsal çalışma. *Turkish Studies*. 8, 1859-1871.
- Gülay Ogelman, H. ve Ersan, C. (2014). Okul öncesi dönemde aile. Seven, S. (Ed.). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi
- Gülay Ogelman, H., Körükçü, Ö. ve Ersan, C. (2015). Anne ve öğretmen ile olan ilişkilerin okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini yordayıcı etkisinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19, 179-206.

- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Günindi, Y. (2011). Bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam eden çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 133-144.
- Gürşimşek, I. (2003). Okul öncesi eğitime aile katılımı ve psikososyal gelişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3, 125-144.
- Gürşimşek, I., Kefi, S. ve Girgin, G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 181-191.
- Grace, R., Boews, J. ve Elcombe, E. (2014). Child participation and family engagement with early childhood education and care services in disadvantaged Australian communities. *International Journal of Early Childhood*. 46, 271-298.
- Hanbury, C. (2005). *Children for health*. London: Child to Child Trust Institute of Education,
- Hartup, W. W. (1985). Relationships and their significance in cognitive development. *Social Relationships And Cognitive Development*, 66-82.
- Hill, N. E. ve Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement. Pragmatics and issues, *current directions in psychological science*, 13, 161-4.
- Hohmann, M. ve Weikart, D. P. (2002). *Educating young children: Active learning practices for preschool and child care programs*. (2nd ed.). Ypsilanti, Michigan: High/Scope Press.
- Honig, A.S. ve Wittmer, D.S. (1996). Helping children become more prosocial: Ideas for classrooms, families, schools, and communities. *Young Children*, 51, 62-70.
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S. ve Closson, K. (2005). 'Why do parents become involved?

Research findings and implications', *The Elementary School Journal*, 106, 105–30.

Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler: ana, baba, kardeş ve arkadaş*. Ankara: İmge Kitabevi.

Howes, C., Hamilton, C. E., ve Matheson, C. C. (1994). Children's relationships with peers: Differential associations with aspects of the teacher-child relationship. *Child Development*, 65, 253-263.

Illback, R., Sanders, D., Pennington, M., Sanders, D. ve Kilmer, A. (2008). *Health access nurturing development services (hands) kentucky's home visiting program for first time parents program evaluation findings january 2008*. Louisville, KY: Reach of Louisville.

Iruka, I. U., Burchinal, M. ve Cai, K. (2015). Long-term effect of early relationships for African American Children's Academic and social development: An examination from kindergarten to fifth grade. *Journal of Black Psychology*, 36, 144-171.

Kaf, Ö. (2000). Hayat bilgisi dersinde bazı sosyal becerilerin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 173-184.

Kandır, A. (2001). Çocuk gelişiminde okul öncesi eğitim kurumlarının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 102-104.

Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4, 65-76.

Karakuş Özdemir, E. (2015). *4-6 yaş grubu çocukların sosyal beceri eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (15. Baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kıldan, A O. (2014). Aile içi ilişkiler ve özel durumlarda aile. İçinde T. Güler Yıldız (Ed.), *Anne baba eğitimi* (55-70). Ankara: Pegem Akademi.

- Kılıç, B. (2012). *Bir dönem sokakta yaşamış üç gencin yaşamöyküsü: Sokakta yaşamaya başlama süreci üzerinde erken dönem anne-çocuk ilişkisini etkisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Koçyiğit, S. ve Kayılı, G. (2008). Montessori eğitimi alan ve almayan anaokulu öğrencilerinin sosyal becerilerinin karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 511-516.
- Kurt, F. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımli eğitim programlarının etkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Laible, D. (2006). Maternal emotional expressiveness and attachment security: links to representations of relationships and social behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52, 645-670.
- Laible, D., Carlo, G., Torquati, J. ve Ontai, L. (2004). Children's representations of relationships as assessed in a doll story completion task: links to parenting, social competence, and externalizing behavior. *Social Development*, 13, 551-569.
- Ladd, G.W. (2005). *Children's peer relations and social competence: a century of progress.* New Haven, CT: Yale University Press.
- Lynch, S. A. ve Simpson, C. G. (2010). Social skills: laying the foundation for success. *Dimensions of Early Childhood*. 38, 3-12.
- Magill-Evans, J. ve Harrison, M. J. (2001). Parent-child interactions, parenting stress, and developmental outcomes at 4 years. *Children's Health Care*, 30, 135-150.
- Marcon, R. A. (1999). Positive relationships between parent school involvement and public school inner-city preschoolers' development and academic performance. *School Psychology Review*, 28, 395-412.
- Matson, J. L., Matson, M. L. ve Rivet, T. T. (2007). Social skills treatments with children with autism spectrum disorders. *Behavior Modification*, 31, 682-707.

- Mazotta-Perretti, J. A. (2009). *An evaluation of at risk students' behaviors through a social skills intervention program designed to improve school success*. Unpublished doctoral dissertation. USA: Northcentral University.
- Mcclelland, M. M. ve Morrison, F. J. (2003). The emergence of learning-related social skills in preschool children. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 206-224.
- Mcfall, R. M. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills. *Behavioral Assessment*, 4, 1-33.
- Megep (Meslekî Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi). (2007). "Çocuk gelişimi ve eğitimi sosyal gelişim" eğitim modülü
- Morrison, J. W., Storey, P. ve Zhang, C. (2011). Accessible family involvement in early childhood programs. *Dimensions of Early Childhood*, 39, 21-26.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Nores, M., Belfield, C. R., Barnett, S. W. ve Schweinhart, L. J. (2005). Updating the economic impacts of the high/scope Perry preschool program. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 27, 245-261.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Okur, M. (2008). *Çocuklar için felsefe eğitim programının altı yaş grubu çocuklarının atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol sosyal becerileri üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Oprea, M. L. (1997) *The relationship of autharitative parenting style of Head Start families and the development of appropriate social skills in preschool children* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of New Orleans, USA.

- Orta, A. Z. (2009). *Etkili iletişim sürecinde kişilerarası iletişim becerileri ve yaratıcı drama uygulama örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C. Y. (2006). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. İstanbul, Yeniden Yayınları.
- Önder, A. (2005). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. A. Oktay, ve Ö. P. Unutkan (Der.). *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Önder, A. (2009). *Okul öncesi çocukları için eğitici drama uygulamaları*. Morpa Kültür Yayınları.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 163-179.
- Özaydın, L., Tekin-İftar, E. ve Kaner, S. (2008). Arkadaşlık becerilerini geliştirme programının özel gereksinimi olan okul öncesi çocuklarının sosyal etkileşimlerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9, 15-32.
- Özbeşler, C. ve Duyan, V. (2009). Okul ortamlarında sosyal hizmet. *Eğitim ve Bilim*, 34, 17-25.
- Özdemir, A. D. (2012). *Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özdemir Topaloğlu, A. (2013). *Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akran ilişkilerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Özgülük, G. (2006). *Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan tam ve yarım günlük eğitim programlarına göre 5-6 yaş grubu çocukların sosyal ve duygusal gelişiminin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Öziskender, G. (2011). *Orff yaklaşımı ile yapılan okulöncesi müzik eğitiminin öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Öztürk, A. (2008). *Okulöncesi eğitimin ilköğretim 1. ve 3. Sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Öztürk Samur, A. ve Deniz, M. E. (2014). Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7,463-481.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2014). Anne- baba olmak ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumları. İçinde T. Güler Yıldız (Ed.), *Anne baba eğitimi* (35-53). Ankara: Pegem Akademi.
- Pekdoğan, S. (2011). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş altı yaş çocuklardaki sosyal becerilerin bazı özellikler açısından incelenmesi (Elazığ ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Phares, V., Ehrbar, L. A. ve Lum, J. J. (1996). Parental perceptions of the development and treatment of children's and adolescents' emotional/ behavioral problems. *Child And Family Behavioral Therapy*, 18,19-36.
- Pianta, R. C. ve Steinberg, M. (1992). Teacher-relationships and the process of adjusting to school. *New Directions for Child Development*, 57, 61-80.
- Pianta, R. C. (1997). Adult-child relationship processes and early schooling. *Early Education and Development*, 8, 11-26.
- Pianta, R. C., Nimetz, S. L. ve Bennett, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 12, 263-280.
- Rose-Krasnor, L. (1997). The nature of social competence: A theoretical review. *Social Development*, 6, 111-135.
- Rousseau, J. J. (2013). *Emile: Bir çocuk büyüyor*. (Ü. Akagündüz, Cev.). İstanbul: Selis Kitaplar.(Orişinal Çalışma Basım Tarihi 1762).

- San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Santos, A. J., Peceguina, I., Daniel, J. R., Shin, N. ve Vaughn, B. E. (2013). Social competence in preschool children: Replication of results and clarification of a hierarchical measurement model. *Social Development*, 22, 163–179.
- Santrock, J. W. (2004). *Child development*, USA: Mc Graw-Hill Companies.
- Santrock, J. W. (2015). *Yaşam boyu gelişim: gelişim psikolojisi*. (G. Yüksel, Cev.). Ankara: Nobel. (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 2009).
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Seven, S. (2006). *6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Seven, S.(2008). Yedi - sekiz yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 151-174.
- Scott, E. K., London, A. S. ve Hurst, A. (2005). Instability of patchworks of child care when moving from welfare to work. *Journal of Marriage and Family*, 67, 370–386.
- Seyfullahoğulları, A. (2012). Ailelerin anaokullarından beklentileri üzerine bir araştırma. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 1-15.
- Sidor, A., Kunz, E., Eickhorst, A. ve Cierpka, M. (2013). Effects of the early prevention program “Keiner fällt durchs netz” (Nobody slips through the net) on child, mother, and their relationship: a controlled study. *Infant Mental Health Journal*, 34, 11-24.
- Smith, J. T. (2014). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. (B. Akman, Cev.). Ankara: Nobel. (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 2013).

- Steelman, L. M., Assel, M. A., Swank, P. R., Smith, K. E. ve Landry, S. H. (2002). Early maternal warm responsiveness as a predictor of child social skills. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 23, 135-156.
- Sucuoğlu, B. ve Çiftçi, Ğ. (2003). *Sosyal beceri öğretimi*. Kök Yayıncılık, Ankara
- Sünbül, A. M. (2004). Düşünce stilleri ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği. *Eğitim ve Bilim*, 29, 25-42.
- Şahin, C. (2001). Sosyal beceri ve sosyal yeterlik. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 9-19.
- Tagay, Ö., Baydan, Y. ve Voltan Acar, N. (2010). Sosyal beceri programının (blocks) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 19-28.
- Tan, M. ve Temiz, B. K. (2003). Fen öğretiminde bilimsel süreç becerilerinin yeri ve önemi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 89-101.
- Tanrıöğen, Y. (2014). *Okul öncesi dönemi çocukların yaşadıkları sosyo kültürel ortamların sosyal beceri ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Temel, Z. F. (2001). Okul öncesi eğitime aile katılımı. Gazi üniversitesi anaokulu-anasınıfı öğretmen el kitabı. İstanbul:Ya Pa Yayınları.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2014). Anne- baba eğitimi ve Türkiye’de uygulanan aile eğitim programları. İçinde T. Güler Yıldız (Ed.), *Anne baba eğitimi* (145-163). Ankara: Pegem Akademi.
- Tozer, S.E., Senese, G. ve Violas, P.C. (2006). *School and society: Historical and contemporary perspectives* (5th ed.). McGraw-Hill, New York.
- Trommsdorff, G. (1991). Child rearing and children’s empathy. *Perceptual And Motor Skills*, 72, 387-390.

- Tuğluk, İ. H., Kök, M., Koçyiğit, S., Kaya, H. İ. ve Gençdoğan, B. (2008). Okul öncesi öğretmenlerinin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 72-81.
- Tulunanda, O. (1999). *Mothers' and fathers' interaction with preschoolers in the home in Northern Thailand: relationships to teachers' assessments of children social skills*. Unpublished doctoral dissertation, USA: Syracuse University.
- Tuna, Y. (2012). İletişim kavramı ve iletişim süreci. Vural, İ. (Ed.). *İletişim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tuncer, N., Sak, R. ve Şahin Sak, İ. (2013) *Aile eğitimi*. Ankara : Vize Yayıncılık
- Tunçeli, H. İ. (2012). *Anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin okul olgunluklarına etkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tutkun, C. (2012). *60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Türkoğlu, D. (2013). *Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ural, O. (2010). *Dünden bugüne aile eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Uysal, A.D. (2014). *Anne destekli, anne desteksiz sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramlarının karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul
- Uysal, A. ve Balkan, İ. K. (2015). Sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların, sosyal beceri ve benlik kavramı düzeyleri açısından karşılaştırılması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 35, 27-56.
- Ülgen, G. ve Fidan, E. (2003). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Ünlüer Özbay, E.(2014). Okul öncesi eğitimde ailenin yeri ve önemi. İçinde T. Güler Yıldız (Ed.), *Anne baba eğitimi* (93-105). Ankara: Pegem Akademi.
- Varol, N. (2010). *Aile eğitimi*. (4.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Vaughn, S., Ae-Hwa, C., Morris-Sloan, C.V., Hughes, M.J., Elbaum, B. ve Sridhar, D. (2003). Social skills for young children with disabilities. *Remedial and Special Education*, 24, 2-15.
- Villares, E., Brigman, G. ve Peluso, P. R. (2008). Ready to Learn: An evidence-based individual psychology linked curriculum for prekindergarten through first grade. *The Journal of Individual Psychology*, 64, 4, 403-415.
- Waanders, C., Mendez, J. ve Downer, J. (2007). Parent characteristics, economic stress, and neighborhood context as predictors of parent involvement in preschool children's education. *Journal of School Psychology*, 45, 619-636.
- Walker, S, Irving, K. ve Berthelsen, D. (2002). Gender fluences on preschool children's social problem-solving strategies. *The Journal of Genetic Psychology*, 163, 197-209.
- Weikart, D. P. (1991). *High/Scope educational research foundation. The sixth Milton and Eleanor Fromer lecture on early childhood education*. Jerusalem, Israel: The National Council of Jewish Women Research Institute for Innovation in Education. (ERIC Document Reproduction Service No. Ed363407).
- West, K. K., Mathews, B. L. ve Kerns, K. A. (2013). Mother-child attachment and cognitive performance in middle childhood: An Examination of Mediating Mechanisms. *Early Childhood Research Quarterly*, 28, 259-270.
- Westwood, P. (1993). *Commonsense methods for children with special needs strategies for the regular classroom*. London.
- Wilburn, R. E. (2000). *Understanding the preschooler*. N. Y. USA: Pater Long Publishing.
- Williams, C. L. ve Johnson, J. E. (2005). *The Waldorf Approach to early childhood education*. (Edt. Jaipaul L Roopnaire, James E. Johnson) (p. 336-362). Approaches to Early Childhood Education. USA: Prentice Hall.

- Williams, S. T., Mastergeorge, A. M. ve Ontai, L. L. (2010). Caregiver involvement in infant peer interactions: Scaffolding in a social context. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 251-266.
- Yavuzer, H. (2004). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuz, K.E. (2010). *Çocuğun duygusal zeka gelişimi için küçük adımlar*. İstanbul. Timaş Yayınları.
- Yavuzer, H. (2011) *Ana baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1979) *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür Yayınevi.
- Yüksel, G. (1999). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2, 37-45.
- Yener Öztürk, P. (2014). *Okul öncesi eğitim alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

EKLER

EK A: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 49809702/605.01/3366567
Konu: Araştırma İzni

14/11/2013

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Pamukkale Üniversitesi Genel Sekreterliğin 22.10.2013 tarihli ve 22887 sayılı yazısı.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi İlkay GÖKTAŞ'ın 2013-2014 öğretim yılında "Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri Üzerine Etkisi" konulu çalışması kapsamında Afyonkarahisar Dinar ilçesinde ekte bildirilen okullarda görev yapan okul öncesi öğretmen ve velilerle anket çalışmaları yapmaları, anket çalışmaları tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne teslim edilmesi şartıyla, Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (Ar-Ge) birimi teklifi doğrultusunda, müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca uygun görülmesi halinde gereğini olurlarınıza arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
14/11/2013

Ali Muhiddin VAROL
Vali a.
Vali yardımcısı

EKLER:

- 1- Dilekçe
- 2- Okul İsim Listesi (2 Sayfa)

Bu evrakın 5070 Sayılı Kanun Gereğince
E-İMZA ile imzalandığı tasdik olunur.
14.11.2013

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır
Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 4416-9b55-31dc-8821-cab6 kodu ile yapılabilir.

Karaman İş Merkezi Afyonkarahisar
EElektronik Ağ: afyon.meb.gov.tr
e-posta: strateji03@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Demet KIZILTEPE
Tel: (0 272) 213 76 03
Faks: (0 272) 213 76 05

Ek B: Etkinlik Planı

Hafta	Etkinlik adı	Etkinlik türü	Aile katılım etkinliği
1	Terazi Oyunu (KAB)	Oyun Etkinliği	✓
	Kaplumbağa ile Kartal (SAB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
	Hızlı Bitiren Kazanır (GTB)	Okuma Yazmaya Hazırlık Etkinliği	✓
2	Daire Kapmaca (KDKE)	Oyun Etkinliği	✓
	Doğru Davranışı Süsle (ABB)	Sanat Etkinliği	✓
	Öfkelenmek (SKEB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
3	Birleş Kurtul (ABB)	Drama-Oyun Etkinliği	✓
	Özgün Resim Çalışması (SAB)	Sanat Etkinliği	✓
	Dikkatle Dinlemek (DB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
4	Balon Patlatma (KKEB)	Oyun Etkinliği	✓
	Hediye Kartı Hazırlama (KAB)	Sanat Etkinliği	✓
	Mavi Bisiklet (AOB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
	Benimle Gelir Misin? (GTB)	Oyun Etkinliği	✓
5	Benim Adım Senin Adın (SAB)	Drama Etkinliği	✓
	Kaldığım Yerden Devam Et (KDKE)	Sanat Etkinliği	✓
	Alay Etmek (ABB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
6	Halata Asılma (SKEB)	Drama-Oyun Etkinliği	✓
	Komşu Kunduzlar (KDKE)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
	Dinle ve Resmet (DB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
	Kıbarcık Örnek Çocuk (KKEB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
7	Kulaktan Kulağa (DB)	Oyun Etkinliği	✓
	Hayal Et ve Yap (AOB)	Sanat Etkinliği	✓
	İnsan Sevdiğini Hiç Üzer Mi? (KAB)	Müzik Etkinliği	✓
	Balon ile Dans (AOB)	Oyun Etkinliği	✓
8	Proje Heyecanı (GTB)	Türkçe Dil Etkinliği	✓
	Usta Bize İş Ver (AOB)	Drama Etkinliği	✓
	Aynısını Yap (SKEB)	Okuma Yazmaya Hazırlık-Oyun Etkinliği	✓

(KB): Kişiler Arası Beceriler

(KDKE): Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri

(ABB): Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileridir

(KKEB): Kendini Kontrol Etme Becerileri

(SAB): Sözel Açıklama Becerileri

(SKEB): Sonuçları Kabul Etme Becerileri

(DB): Dinleme Becerileri

(AOB): Amaç Oluşturma Becerileri

(GTB): Görevleri Tamamlama Becerileri

Ek C: Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler	
Adı	İlkay
Soyadı	Göktaş
Doğum Yeri ve Tarihi	Kayseri 26/09/1989
Uyruğu	T.C.
İletişim Adresi ve E-Mail Adresi	Veziirköprü Myo Taşkale Mah. Kargucak yolu mevkii Veziirköprü-SAMSUN
Eğitim	
İlköğretim	Kadir Rezzan Has İlköğretim Okulu
Ortaöğretim	Melikgazi Mustafa Eminoglu Lisesi (YDA)
Yükseköğretim (Lisans)	Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Pamukkale Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi
Yabancı Dil	
İngilizce- YDS - Eylül 2014	40,00
Mesleki Deneyim	
Yıllar	Mesleki Deneyim
2012- 2013	Afyon Dinar Yıprak İlkokulu, Okul Öncesi Öğretmeni
2013- 2014	Afyon Dinar Tatarlı İlkokulu, Okul Öncesi Öğretmeni
2014-2015	Afyon Dinar 125. Yıl Anaokulu. Okul Öncesi Öğretmeni
2013- halen	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veziirköprü Myo, Çocuk Gelişimi Bölümü, Öğretim Görevlisi